

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Skivebogen

Historisk Aarvog for Skive og Omegn

Borgmester Peter Kjærgaard, da han på Skive købstads 650 års jubilæumsdag udnævnte fhv. borgmester Woldh. Madsen til æresborger.

AVISARTIKLER OM SKIVEEGNEN

Hvor intet andet er anført er artiklerne offentliggjort i Skive Folkeblad.

Sagnet om Feldingbæk, skrevet af redaktør Carl Hansen i anledning af Skive købstads 600 års jubilæum i 1926. Trykt i Skive Folkeblad 29. dec. 1975.

Skive-firmaer 60 år, installatørerne Kasper Jacobsen og A. Knudsen og søn. 28. oktober 1975.

Bang & Olufsen 50 år. 17. nov. 1975.

By og bryggeri fejrer begge jubilæum. 27. dec. 1975.

Ørslevkloster fik 41 træer. 29. oktober 1975.

Ørslevklosters mindesten afsløret. 9. december 1975.

2000 sallingboere skildret i ny bog (Gosti-slægten). 29. nov. 1975.

Ørslevkloster skoles første degn blev fyret for druk og spil. 26. febr. 1975.

Var De med til husgerningsforsøg i skolen. 19. april 1975.

Selv fra Californien kom der hilsen til SIK. 29. marts 1976.

Skive Korn 50 år. 16. april 1975.

Min tid har været lykkelig. Interview med fhv. sparekassedirektør Arne Andersen. 13. august 1975.

En erindring om Carl Hansen og Elin H. fra barndommen i Vinde. 5. april 1975.

Han vidste, hvor han hørte hjemme. Om Caspar Hasselriis. 1. juli 1975.

Skive Bokseklub 50 år. 18. oktober 1975.

800 års minde fra Lihme kirke. 17. januar 1976.

Herreekvipering i Nørregade i 50 år. Vald. Svendsen. 31. januar 1976.

Skive Roklub 50 år. 10. marts 1976.

Daugbjerg Dås 50 år. 17. juli 1976.

Marie Bregendahl om Stjernholms gård. 17. juli 1976.

Hjemme hos Skives borgmester i jubilæumsåret. Interview med Peter Kjærgaard. 26. juni 1976.

Woldhardt Madsen, Skives æresborger, som glad pensionist. 11. aug. 1976.

Skive købstadprivilegier og Sangen om Skive. 5. juni 1976.

SKIVEBOGEN 1976

SKIVEBOGEN

HISTORISK AARBOG FOR SKIVE
OG OMEGN

67. bind 1976

SKIVEBOGEN

Udgivet af Historisk Samfund for Skive og Omegn.

Formand: Pastor emeritus Johs. Bang, Skive, tidl. Roslev.

Redaktionskomité: Forfatteren Kirsten Aakjær, arkivar Svend Mortensen, studievejleder Helge Stavnsbjerg og journalist Karen Strøm Hansen.

Fotos: Poul Jensen, Per Kolind m. fl.

Tryk: Skive Folkeblads bogtrykkeri.

Understøttelsesforening bliver til fagforening

Af studielektor *Helge Stavnsbjerg*, Skive

Med undtagelse af en række jubilæumsartikler m.m. findes ikke artikler eller værker, der omhandler fagbevægelsen i Skive. Derfor har jeg valgt at belyse den første periode af fagbevægelsens historie i Skive ud fra 5 udvalgte fagforeninger. Disse er valgt, enten fordi de havde – og har – et stort medlemstal: arbejdsmændene, smede- og maskinarbejderne og slagteriarbejderne, eller fordi de havde særlige problemer at slås med: typograferne og kontormedhjælperne. I 1919/20 sker en række afgørende episoder i arbejderbevægelsens historie i Danmark. Kampen for 8 timers arbejdsdag, syndikalisternes udfordringer af D.s.F. og det danske samfund, Påskekrisen i 1920 m.m. Derfor har jeg fundet det rimeligt at slutte denne indledende behandling af fagbevægelsens historie i Skive ca. 1919/20. Desværre har det ikke været mig muligt at finde noget nævneværdigt om Skives arbejdere under storlockouten i 1899. For at begrænse opgaven yderligere, har jeg sat mig for at belyse:

1. Den lokale fagforenings måde at føre faglig kamp/arbejde på.
2. Den lokale fagforenings samarbejde med Socialdemokratiet (Skive Socialdemokrat) og de kooperative virksomheder.

Den moderne fagbevægelse grundlægges i København omkr. 1870. Snart efter følger Odense, Fredericia, Horsens, Vejle, Århus, Randers, Aalborg og Esbjerg. I de små provinsbyer var kost og logi systemet stadig meget udbredt, og her var endnu kun små industrielle og håndværksmæssige virksomheder.

Kun typograferne og skrædderne havde afdelinger i mange provinsbyer. Derfor er det ikke overraskende, at Skives første fagforening er en skrædder-afdeling. I Socialdemokraten den 7. marts 1875 står, at skrædderne i Skive deltager i en landsomfattende faglig kamp. Og det fremgår af en notits den 22. december 1876, at Skives, Thistedes og Viborgs skræddere er blevet organiseret. Ingen af afdelingerne er repræsenteret på forbundets kongres i 1877, og det vides med sikkerhed, at i 1880 er ingen af de tre afdelinger tilbage.¹⁾

Skives næste fagforening stiftes 1. juli 1881. Det var en lokalafdeling af Dansk typografisk forening. Blandt medlemmerne var flere arbejdsgivere, idet foreningen først og fremmest havde til formål at støtte sine medlemmer i sygdoms- og arbejdsløshedstilfælde. Således var to af de syv medlemmer i juli 1882 arbejdsgivere (udgiverne af Skive Avis og Skive Folkeblad).

Pludselig i foråret 1895 breder en strejkebølge sig til landets trykkerier. Her i Skive stiller lokalafdelingen følgende krav:

1. en minimumsugeløn på 18 kr.
2. 27 øre pr. 1000 bogstaver med garanti for en ugeløn på 18 kr.

Blå bog: Studielektor Helge Stavnsbjerg. Født den 8. september 1940 i København. Søn af typograf Svend Aage Jensen og bryggeriarbejder Agnete (Stavnsbjerg) Jensen. Matematisk student i 1959. Lærereksamen fra Hellerup Semnarium 1964. Lærer i Brøndbyernes kommune fra 1964 til 1968. Cand.pæd. i historie 1970. Fra 1. august 1970 ansat på Skive Seminarium. Har i de seneste år tillige undervist på Danmarks Lærerhøjskole, Skive afd. og tillidsmands-

kursus. Medarbejder ved udgivelse af hæfter til undervisning i orientering hos Forlaget Gjellerup.

3. arbejdstiden nedsat fra 10 til 9½ time, samt fastsættelse af betaling for overarbejde og søndagsarbejde og af lærlingenes antal.

Et hovedbestyrelsesmedlem ankommer til byen for at støtte afdelingen i de kommende forhandlinger. Men den 4. marts bryder forhandlingerne sammen og tre mand strejker på Folkebladet og fire på Skive Avis.

Det er nu engang svært at omstille sig fra en overvejende understøttelsesforening til en kamporganisation.

På Folkebladet accepterer to gifte typografer udgiverens tilbud om 10 timers arbejdsdag og opfyldelse af lønkravene. Hvorimod tre ugifte unge sætter

„ikke ville gøre nogen som helst indrømmelse, men straks forlod trykkeriet . . .“ (Folkebladet, 5. marts).

Skive Avis er den 5. marts heller ikke i tvivl om årsagen til strejken:

„ . . . Strejken drejer sig altså ikke om et løbspørgsmål, men kun om en forkortelse af arbejdstiden med ½ time, en afkortelse, der atter vil blive fordret om kortere eller længere tid, da fagforeningens organ „Typografisk Tidende“ har 8 timers arbejdsdag på sit program – derfor sagde vi nej, og vi tro, at vore læsere ville give os ret deri . . .“

Den 20. marts 1895 er der atter arbejdsfred på de to aviser. Strejken er totalt tabt på gulvet. Sommeren 1895 udgøres den lokale afdeling af to arbejdsløse medlemmer. Den 8. dec. 1896 bliver Skive afd. en filial af afdelingen i Nykøbing M. Der skulle gå mere end ti år, førend typograferne i Skive blev organiseret under Dansk Typograf-forbund. Men herom senere.

1890'erne – gennembruddet

I løbet af 1890'erne grundlægges en række lokale fagforeninger og Fællesorganisationen, jvf. nedenstående opstilling:²⁾

1890 bødkerne (6 medlemmer)

1891 formerne (7)

1892 murerne (30)

1893 smede- og maskinarbejderne (24), snedkerne (14) og

- slagteriarbejderne (10)
- 1894 skomagerne (10)
- 1895 malerne (5) og sadelmagere/tapetsere (2)
- 1896 rebslagerne (3), tømrerne (24) og arbejdsmændene (80)
- 1897 bagerne (2)
- 1899 Dansk Jærnbane forbund, Skive afd. (52). Udenfor DsF.

Fællesorganisationen i Skive (FO) stiftes 1. maj 1893 af 5 foreninger.

1896 består FO af 12 foreninger med 150 medlemmer

1900 består FO af 12 foreninger med 266 medlemmer

1918 består FO af 24 foreninger med 725 medlemmer

Det er i sig selv et interessant forhold, at den første bølge af fagforeninger i Skive etableres inden der er grundlagt en socialdemokratisk afdeling i byen (27. februar 1898), og inden arbejderbevægelsen får et lokalorgan (1902 – Viborg Amts Socialdemokrat, 1907 – Skive Socialdemokrat). Men ved denne lejlighed vil dette problem ikke blive nærmere belyst, i stedet vil jeg tage hul på *tema 1* – den lokale fagforenings måde at føre faglig kamp/arbejde på – med udgangspunkt i forhandlingsprotokollerne for arbejdsmændene, smede- og maskinarbejderne og slagteriarbejderne.

Solidariteten sættes på prøve

Det første, der slår én, når man gennemlæser protokollerne, er de utroligt mange møder, der holdes i løbet af et år: Generalforsamlinger, ekstraordinære generalforsamlinger og medlemsmøder. Det er ikke ualmindeligt, at det menige fagforeningsmedlem indkaldes til 6–7 møder om året.

Koopmanns Slagteri ca. 1905. 1. række fra venstre: Slagtermester M. Jørgensen, ukendt barn, forvalter Nielsen, bødker Simon Jensen, slagtermester Pedersen, kusk Lassen. 2. række fra venstre: Magnus Damgaard, Laust Peter Sørensen, A. K. Andersen, ukendt, Martin Petersen, S. P. Jørgensen

I det første årti indgik og opsagde lokalafdelingen overenskomster og fastlagde krav til kommende overenskomster.

En generalforsamling hos arbejdsmændene den 1. februar 1905 afviser enstemmigt et forslag fra mestrene om en time-løn på 32 øre. Da sagen går i hårdknude tilkaldes DAF's forretningsfører H. M. Hansen.

Arbejdsmændene står fast på 33 øre i timen. Men på en ekstraordinær generalforsamling den 9. marts 1905 nedsættes et forhandlingsudvalg på tre medlemmer:

„... som hr. Hansen skulle have med til mestrene til at underhandle...“

Udvalget fik frie hænder. Hvad resultatet blev fortæller protokollen ikke noget om.³⁾

Den 19. januar 1906 holder man afstemning, om isarbejderne på slagteriet skal have en bøde eller slippe med en advarsel for at arbejde til 30 øre i timen. Diskussionen endte med, at isarbejderne slap med en advarsel! Der var virkelig behov for at styrke fagforeningen.

En del år senere, 26. juni 1912, behandler en ekstraordinær generalforsamling hos arbejdsmændene en klage over et medlem for ukammeratlig optræden. Anklagen lød på, at medlemmet havde

„... tilbudt mægleren ved havnen procenter for at skaffe ham Diges trælosning, som en anden havde i akkord...“

Det blev besluttet at give medlemmet

„... en vis frist til at rense sig for sigtelsen ved retten...“

Meget tidligt fører arbejdsmændene en offensivt faglig kamp. På et medlemsmøde den 2. februar 1898 vedtages det

Skive Andelsslakteri 1904. 1. række fra venstre: ukendt kontorist, med jagthunden kusk Johannes Mortensen, kasserer Petersen, slagtermester Anton Hansen, bogholder Nielsen (senere direktør), forvalter P. Knudsen. 2. række fra venstre: Maskinmester Møllenberg, senere motorsagkyndig, fedtsmelter Christensen, Johansen, Peter Andersen, Thomas Tønding Pedersen, Anton Jensen, Anton Madson, Jacobsen. 3. række fra venstre: Christian Nielsen, Bertel Dam, Knabbe, ukendt, Christian Jensen, bødker Hansen, Jacob Christensen, ukendt, affaldskusk Behrmann, Fridin (svensker), ukendt

„... ikke at arbejde hos P. Pedersen så længe han havde P. L. i arbejde og så længe han (P. L.) står uden for vores fagforening...“

Allerede den 4. juni 1898 er sagen i orden. P. L. er blevet fagforeningsmedlem.

En tilsvarende offensiv og selvsikker fremfærd møder man hos smedene.

På et medlemsmøde den 20. juni 1904 vedtages:

„... at to mand skal se efter at få to svende, som arbejder hos smed Stilling, til at gå i forbundet. Valgt blev Ravn og Sandberg...“

Denne holdning til ikke-medlemmer må sammenholdes med den solidaritetsfølelse, som medlemmerne indbyrdes udviste i tilfælde af arbejdsløshed, sygdom, ulykker og begravelser. Og naturligvis i tilfælde af arbejdskampe.

„... Hatten gik rundt til fordel for en arbejdsløs kollega...“ (18. januar 1912).

„... Det vedtoges at vi ikke skulle yde noget til de fattiges jul, men derimod at yde 25 kr. til en arbejdsløs kollega, som har en større familie...“ (17. december 1919).

Og som et sidste eksempel hentet fra smedenes protokol den 14. januar 1922:

„... Førend dagsordenen behandlede, bad formanden om at behandle en sag om en kollega, hvis hustru har været syg i længere tid, om at støtte ham lidt; der bevilgedes ham 200 kr. af kassen...“

Det er samme solidariske holdning, man møder hos slagteriarbejderne, der på ekstraordinært medlemsmøde den 12. august 1916 vedtager at vælge tre mand til at tale med en kollega, der ifølge en fremført klage havde fortalt alt for meget til mesteren i tarmrenseriet.

Men solidarisk optræden var af og til vanskelig at efterleve

Skive Gasværk 1905. Fra venstre: Mikkelsen, A. Andersen, Johannes Madsen (Jebjerg), H. Henriksen, Schultz, A. P. Christensen, Refsgaard, gasværksbestyrer von Essen

i praksis. På et medlemsmøde i begyndelsen af 1914 diskuterer slagteriarbejderne, hvilke forholdsregler de skal tage i anledning af 13 afskedigelser. Sagen var nemlig den, at de øvrige arbejdere måtte

„tage arbejde over hver eneste aften til langt ud på natten...“

Forbundets forretningsfører, Valdemar Hartmann, der deltog i mødet

„... henstillede at man gjorde her ligesom der var bleven gjort i Odense, nemlig at nægte en aften at arbejde længe...“, og Hartmann ville hertil love forbundets sanktion...“

Debatten endte ikke med en enig stillingtagen. Overarbejdsproblemet drøftes da også igen den 19. juni 1914. Atter er det på tale at gøre som i Odense. Atter beklages situationen med det meget overarbejde; men nok engang uden en egentlig beslutning fattes.

Et andet fællestræk ved de første årtiers faglige kamp er den store afhængighed af forbundene. Særlig den ovennævnte Vald. Hartmann blev der sendt bud efter mange gange fra Skive.

Den 21. nov. 1914 diskuteres en sag om en nyansat arbejder på slagteriet, der er blevet ansat på månedsløn. Man følger Hans Pedersen, der

Skive Andelsslagteri 1915. 1. række fra venstre: Karen Sørensen, datter af Jens Sørensen, Jacob Christensen, Thomas Olsen, Frederik Lauritsen, kontorist Mehlsen, dyrlæge Clausen, direktør Nielsen, slagtermester Jensen, kontrollør Falkner, maskinmester Andersen, Villekol Laursen, bogholder Iversen, kasserer Petersen. – 2. række fra venstre: Johannes Hansen, Jens Sørensen, P.V. Knudsen, Peter Rasmussen (Samsø), Laurids Laursen, Marinus Andersen, Ole Christensen, Christian Villadsen, Martin Thorstensen, bødker Hansen, Andreas Jensen, „moster“, fyrbøder Anton Madsen. – 3. række fra venstre: Peter Morin, Hans Pedersen, Søren Tonnissen, Søren Christensen, Jens Eggertsen, Esper Espersen, Johannes Johansen, Breinholt, Magnus Damgaard, forvalter Borstrøm, Christian Andersen, fedtsmelter Christensen, Jens Jørgensen, Christian Sørensen Husted, Laust P. Sørensen, ukendt, Marinus Pharsen

„... foreslog at skrive efter Hartmann, at han skulle komme hertil for at hjælpe til en ordning af forholdene...“

Allerede den 28. nov. får Hartmann på et medlemsmøde tilslutning til at lade forbundet ordne sagen ud fra det principielle synspunkt: ugeløn til en slagteriarbejder.

Tirsdag den 14. april 1916 er Hartmann tilstede i anledning af nogle afskedigelser på Andelsslagteriet. Hartmann anbefaler at et udvalg omgående går til forhandling med direktøren og oplyser, at de afskedigede har krav på en uges løn. Senere under mødet vender forhandlerne tilbage: en uges ekstraløn til de afskedigede er alt, hvad man kunne opnå. Derpå tager Hartmann ordet for at

„... høre medlemmerne i udvalget om der var gjort, hvad der kunne gøres for de afskedigede. Medlemmerne i udvalget udtalte nu hver for sig, at de mente, der var gjort, hvad der kunne gøres...“

Også arbejdsmændene havde af og til brug for personlig tilstedeværelse af forbundets topfolk.

I 1907 ville Skive afdelingen ikke betale et ekstrakontingent til forbundet, hvorefter forbundet meddelte at det ikke kunne støtte Skive afd. i dens faglige kamp. Arbejdsmændene gjorde sig rede til at nedlægge afdelingen. Men på den afgørende ekstraordinære generalforsamling den 16. januar 1908, redegjorde et af hovedbestyrelsens medlemmer, hr. Abrahamsen, hvorfor hovedforbundet havde pålignet ekstrakontingentet. Nogle medlemmer mente ikke, der var fordele ved at stå i forbundet

„... når vi stadig skulle yde og ingen fordel kunne have“. Debatten ender dog med, at et forslag om at søge forlig med forbundet vedtages med 26 stemmer for og 8 imod.

En af afdelingens største fraktioner, havnearbejderne, ville i 1914 danne deres egen forening.

Da man byggede sanatoriet i 1904. I forreste række fra venstre ses bl.a.: Chr. Olsen, Brunsgaard, P. Westergaard, P. Thøgersen, Chr. Ustrup og Michael (Ølmand). I bageste række fra venstre ses bl.a.: P. Fredenhen Bay, Fr. Nielsen, J. Madsen og Jens Thøgersen

På den ekstraordinære generalforsamling den 4. dec. 1914 udtaler forbundets forretningsfører Karl Dreier:

„... at det var meget uheldigt at danne en havneforening, det var det bedste, om de kunne blive ved at arbejde sammen som hidtil...“

Forslaget om en selvstændig havnearbejder-afdeling blev nedstemt med 62 imod og 16 for.

„... Karl Dreier fik ordet og udtalte, at det var en klog beslutning foreningen havde taget. Han ville altså henstille til dem, som ville have dannet den nye forening at finde sig i deres skæbne...“

Samarbejde i arbejderbevægelsen

Med henblik på tema 2, den lokale fagforenings samarbejde med Socialdemokratiet (Skive Socialdemokrat) og de kooperative virksomheder, kan det indledningsvis fastslås, at de tre omtalte fagforeninger støttede den øvrige arbejderbevægelse. På utallige fagforeningsmøder blev det anbefalet arbejderne at abonnere på Skive Socialdemokrat.

Således redegjorde redaktør Gerhard Nielsen på en ekstraordinær generalforsamling for Skive Socialdemokrats udbredelse og betydning for fagbevægelsen. Og han sluttede med at anbefale så mange som muligt at abonnere på avisen.

„... Kresten Andersen og Dahl anbefalede at holde bladet Socialdemokraten alle som en og en som alle...“ beretter slagteriarbejdernes protokol fra en generalforsamling den 18. april 1917.

De mange henstillinger og anbefalinger afslører, at mange arbejdere i Skive på grund af økonomiske forhold, traditionsbundethed eller andre årsager, ikke har abonneret på bladet.⁴⁾

Redaktør Gerhard Nielsen var blandt de mænd, der skulle gøre arbejdsmændene interesseret i brugsforeningsbevægelsen. Af et referat af en generalforsamling den 28. oktober 1905 fremgår det at:

„... Redaktør Nielsen gav oplysning om hvordan brugsforeningen i Randers havde virket, og der var almindelig stemning for at få en brugsforening oprettet her...“

Brugsforeningen begyndte sin virksomhed den 10. maj 1906 i et lejet lokale i Nørregade. Fra 1907–1912 flyttedes forretningen til Torvegade. I perioden 1912–68 ejede Brugsforeningen ejendommen Torvegade

Brugsuddeler L. Hansen beretter i sine erindringer, at kun ca. 30 arbejdere blev kunder fra starten i maj 1906. De øvrige kunne af gældsmæssige hensyn ikke frigøre sig fra byens købmænd. Dette er måske forklaringen på følgende referat fra et medlemsmøde hos smedene 11. nov. 1905:

„... Formanden ... oplæste en skrivelse fra fællesorganisationen angående forbrugsforeningen, som ikke førte til noget videre ...“⁵⁾

Alle tre fagforeninger tegner aktier i Arbejdernes Fællesbageri, etableret i 1909. Meget pudsigt retter flere medlemmer på en ekstraordinær generalforsamling hos smedene, den 13. marts 1922, en kritik mod Arbejdernes Fællesbageri

„... fordi de ikke lader deres biler reparere hos de mekanikere, der er fagudlært og beskæftiger organiserede arbejdere ...“

Med aktietegning støttes den kooperative kødforsyning (1919). Smedene tegner for 700 kr. aktier – slagterne for 10 kr.!

Handels- og kontormedhjælperforeningens 7-Lukningsvogn

Den mere udadvendte politiske aktivitet fremgår af fagforeningernes deltagelse – med faner – i 1. maj demonstrationer, arbejderfester o. lign. Et bevis for sammenhold også i politiske anliggender afspejler sig i, at arbejdere i skatte-
 restance kunne låne i fagforeningen forud for byrådsvalg. Som eksempel vedtager en generalforsamling hos smedene den 20. januar 1913:

„... at yde de medlemmer, som ikke havde deres skat betalt, et lån, så de kunne komme med på valglisten til byrådsvalget...“

Typograferne danner en ny afdeling

Tidligere er omtalt, hvorledes typografernes lokale afdeling blev nedlagt i 1895. Først i 1907 kom en ny afdeling op at stå.

Starten gav nogle vanskeligheder. Således udtalte formanden M. A. Larsen (Malle) på en generalforsamling den 3. april 1908:

„... at han fandt, der kunne være anledning til at søge minimallønnen hævet for Skive afdelings vedkommende... Efter nogen diskussion vedtoges det at søge forretningsudvalgets billigelse til at stille fordring om en forhøjelse af minimallønnen i Skive, for fastlønnes vedkommende med 2 kr. ugentlig...“

På en ekstraordinær generalforsamling den 16. maj 1908 oplæses forbundets svar:

„... at det på ingen måde kunne tillade afdelingen at stille krav om forhøjelse af minimallønnen i Skive. Minimallønssatserne for de forskellige byer var fastsatte som gældende for hele tarifperioden, og den kunne der ikke rokkes ved...“

Så var det sagt. Det kan næppe undre, at typograferne i Skive tog svaret til efterretning.

Men afdelingen voksede støt og roligt fra 6 medlemmer i 1907 til 25 i 1916 og 30–40 medlemmer i 1920'erne. Den høje organisationsprocent og forholdsvis gode mødeaktivitet, i forbindelse med et aktivt forbund i ryggen, styrkede afdelingen i den faglige kamp.

Afdelingen vælger, som de tre omtalte afdelinger, repræsentanter til de kooperative foreningers generalforsamlinger og til Socialdemokratens bladudvalg. Men på en generalforsamling 16. januar 1909 vælges:

„... C. Rasmussen og Iversen; dog på betingelse af, at de så længe funktionerne varede, måtte abonnere på bladet...“⁶⁾

HK arbejder KUN for medhjælperstanden

HK's afdeling i Skive havde også haft en forgænger, fra 1900–1903, der måtte nedlægges. Presset fra principalerne havde været for stort. Men allerede i 1907 forsøger HK sig igen. På et agitationsmøde den 10. marts taler bl.a. det socialdemokratiske byrådsmedlem Hj. Kjems og fællesorganisationens formand, Alf Andersen varmt for oprettelsen af en Skive afd. Der indmelder sig straks 16 medlemmer, og et udvalg bliver nedsat til at udarbejde forslag til love for foreningen. Men den nye forening skulle meget snart møde store problemer.

Ganske vist har man i de første år en konkret sag at arbejde for: aftenlukning kl. 8 om vinteren og kl. 7 om sommeren. Ligeledes fungerer et agitationsudvalg i hele det første årti. I flere runder sendes hundreder af skrivelser til uorganiserede. Der holdes en række offentlige foredrag om faglige og organisatoriske spørgsmål. De månedlige medlemsmøder afløses af lotterispil og anden underholdning. Aftenskoler med sprog og stenografi arrangeres. Men det er *ikke* til at samle byens handels- og kontormedhjælpere i foreningen!

Formanden meddelte på en generalforsamling den 6. marts 1912, at der var 28 medlemmer i foreningen. Fra 1911 til 1912 var der sket nedenstående medlemsbevægelser:

+ 21 nye medlemmer
+ 9 medl., tilflyttet fra andre afdelinger

+ 30 medl.

÷ 12 medl. overført herfra til andre afdelinger
÷ 14 medl. udmeldt
÷ 4 medl. slettet med restance

÷ 30 medl.

Under sådanne vilkår forstår man, hvorfor bestyrelsesmedlemmernes funktionstid sjældent oversteg 1–2 år. I løbet af 19 år – fra 1907 til 1926 – havde afdelingen 19 formænd i 23 formandsperioder.⁷⁾

Rekrutteringsproblemet kan næppe have sin årsag i en klar politisk stillingtagen, endsiges forbindelse med den socialdemokratiske og den kooperative bevægelse. Meget karakteristisk afholder HK et offentligt møde den 7. nov. 1913 med emnet: politik og handelsmedhjælperbevægelsen. Hertil indbydes ungdomspolitikere fra højre, de radikale og Socialdemokratiet. I et indledende foredrag præciserede hovedbestyrelsesmedlem N. C. Nielsen, at:

„HK ... blander sig ikke i partipolitiske spørgsmål, agiterer ikke for nogen bestemt partipolitisk opfattelse, men har ene og alene til formål at arbejde for medhjælperstandens interesser ...“

I ti år stagnerer medlemstallet: 1907 22 medlemmer, i 1917 20 medlemmer. Der er noget paradoksalt, men samtidig typisk for HK's situation i Skive i denne periode i referatet fra generalforsamlingen den 6. marts 1912:

„Formanden åbnede mødet og beklagede, at der ikke var mødt flere medlemmer (der var kun 11 tilstede), og anmodede derefter om at synge: Skal vi samlet fremad drage ...“

Fra 1917 begynder medlemstallet at stige: 1918 60 medlemmer, 1920 169 medlemmer og 1922 117 medlemmer. Men det er først i slutningen af 20'erne, at medlemstallet er stigende år for år.⁸⁾

Der var ingenlunde tale om en speciel udvikling i Skive afdelingen. HK var også på landsplan et svagt forbund, der så sent som i 1922 havde en organisationsandel på omkring en trediedel.⁹⁾

Vi skal op til nov. 1916 for at finde forbundets første lønkonflikt. Og 21 år efter septemberforliget indgår HK, den 25. februar 1920, hovedoverenskomst med Dansk Arbejdsgiverforening.¹⁰⁾

Om forbundets forhold til DsF fortæller en urafstemning i februar 1923 om en evt. optagelse i DsF: 3176 stemte nej, 1759 ja.

Den konservative presse havde heller ikke lagt fingre imellem:

Jernstøberiet ca. 1920. Øverste række fra venstre ses bl.a.: Maler Jensen, Jens Mogensen, S. Haldborg, P. Villadsen, Nielsen, Jens P. Jensen, Rasmussen, M. Pedersen, blikkenslager Sørensen. – 2. række: Karl Pedersen, Carl Andersen, Søren Nielsen, J. Mogensen, Frandsen, Jens Laursen, Fr. Laursen, Henry Pedersen. – Chr. Vistisen, Chr. Jensen, hr. Bedsted, Th. Iversen, Andr. Jeppesen. – 4. række: Th. Hansen, A. Jeppesen, Søren Nielsen, Chr. Christensen, Jens Thorsen, Blom Wiborg, Mille Marcussen

„ . . . (at) det for principalen ikke bliver rart til stadighed at skulle være på post for at sikre sig imod, at ens forretningshemmeligheder bringes videre til udnyttelse i den kooperative konkurrence eller i politisk øjemed. Ejheller at skulle betro sine bøger, sine varer og sine penge til folk, der har plantet sig i et parti, hvis opgave det er hurtigst muligt at berøve købmanden disse hans ejendele . . . “¹¹⁾

*Den gamle støbehal. Stående i midten ses støbemester Andersen.
Foto 1920*

Arbejdernes Fællesbageri

— SKIVE —

Kontortid: Godthaabsvej Kl. 3-5. Telefon Nr. 473.
Udenfor denne Tid bedes man henvende sig i Fintbrodsafdelingen i Vestergade. Telefon Nr. 196.

Byens største og mest moderne Bageri.

Leverer alle Brødsorter:

Rugbrød (ogsaa lyst Rugbrød), Sigtebrød
og Franskbrød samt al Slags Wienerbageri. Hjemmetilberedt Dej g bages.

Bestilling paa større Kager

modtages i vor

Butik i Vestergade — Telf. 196

og i vore hernævnte Udsalg:

Enkefru G. Jensen, Nørregade.	Enkefru Ane Jensen, Voldgade.
Hr. C. Petersen, Nørre Alle.	Bager Jepsen, Østergade.
Købm. Mikkelsen, Havnvej.	Hr. Kaastrup Olsen, Østerbro.
Købm. Jens Jensen, Havnen.	Enkefru Schou, Frederiksgade.
Enkefru Kirst. Jensen, Voldgade.	Fru Bang, Godthaabsvej.

Fru Jensen, Allegade.

Købmand Vestergaard, Højslev Stationsby.
Højslev Brugsforening, Højslev Kirkeby.
Maler L. V. Jensen, Breum.

Arbejdernes Fællesbageri ca. 1909. Omsætningen i 1. halvår - 11. juni til 1. december 1909 16.974 kr. I 1917 købes Gammelgaards Mølle for 20.000 kr. Omsætningen er i 1919 steget til 1.205.066 kr. I 1921 overtager bageriet Kjærs forretning i Vestergade og produktionen af fintbrød tager sin begyndelse

(Annonce i: Skattebog og vejviser for Skive by og landsogn 1923-24)

BILAG I

For at give læserne et indtryk af arbejderklassens levevilkår i Skive har jeg fundet nedenstående data frem:

I. Smede- og maskinarbejderne

år	med. tal fagforen.	arbejds- sted	løn pr. time øre gns.	arbejds- tid m.m.
1897	6	–	–	–
1898	27	–	–	–
1900	28	Skive Jernst. (15) Mek. Madsen (1) Gasm. Brønd. (1)	32,4	
1902	–	–	32,7	i perioden
1904	–	–	33,1	1902–1911
1906	26	–	35,1	overens-
1907	30*	Skive Jernst. (18) Brd. Christ. Motorfab. (3) Jysk Mask.- og motorf. (1) Mek. Madsen (3) Petersen & Jensen, Ma- skinfab. (2) Mek. P. Abrahamsen (1) Grovm. J. H. Iversen (2) Grovm. L. Christensen (1)	35,7**	komster med 10 timers arbejdsdag

* Der var to uorganiserede svende på Skive Jernstøberi & Maskin-

fabrik, og en uorganiseret svend på Petersen & Jensen, Maskinfabrik. – Men 91 % i organisationsprocent er meget høj, sammenlignet med f.eks. København (89 %), Thisted (35 %) og Nykøbing M. (79 %).

** Til sammenligning var gennemsnitslønnen i København 41,1 øre og provinsen 37,3 øre.

Om købekraften for en ugeløn på 20–25 kr. kan det oplyses, at i 1909 kostede:

1 kg kød ca.	95 øre	1 kg flæsk ca.	119 øre
1 kg smør ca.	215 øre	1 kg margarine ca. ..	137 øre
1 kg fedt ca.	127 øre	1 kg ost ca.	107 øre
1 æg ca.	7 øre	1 kg rugbrød ca.	16 øre
1 kg mel ca.	29 øre	1 kg kartofler ca.	8 øre
1 kg sukker ca.	42 øre	1 kg kaffe ca.	232 øre
1 alm. øl ca.	11 øre	1 flaske snaps ca.	54 øre
1 liter mælk ca.	14 øre	1 l petroleum ca.	19 øre
1 pk. cigaretter ca. ..	25 øre		

Kilder: Beretning om Dansk Smede- og Maskinarbejderforbunds virksomhed i årene 1899–1900. Kbh. 1901, s. 10 og tabel V.

Beretning om Dansk Smede- og Maskinarbejderforbunds virksomhed i årene 1905–1906. Kbh. 1907, s. 25, 33–34, 36, 108 og 121.

B. Mauritzen: Familien og pengene. Kbh. 1972, s. 11. (Statistiske Meddelelser, 4. række, 40. bind, 1. hæfte. København 1912).

II. Arbejdsmændene

1. april 1908

<i>afd. Skive A</i>	med- lemmer	uorgani- serede	timeløn øre	dagløn øre	akkord- dagløn øre	overtime- betaling øre	søn-hellig- dag og nat- arb. øre
teglværksarb.	46	–	35–36	350–360	425	50	50
havnearb.	20	–	40	460	500	50	50
mur- & betonarb.	18	–	36	360	–	50	50
maskinarb.	7	–	30	300	350	50	50
gasværksarb.	4	–	36	360	–	–	–
<i>afd. Skive K</i>							
kuskene (1.7. 1906 ind i forbundet)	34	8	–	1700– 1800 (ugeløn)	–	–	–
sammenlagt	129	8	Hvilket er en særdeles høj organisationsprocent sammenlignet med tallene på landsbasis: 33.066 medlemmer – 6.594 uorganiserede.				

Kilde: Dansk Arbejdsmands Forbunds 7. kongres 17.–27. august 1908 i København. Kbh. 1908
(s. 56 lønudviklingen i Skive 1897–1908).

*III. Slagteriarbejderne**Overenskomst for andelsslagterierne 1900–1905.*

Arbejdstid: Fra 6 morgen til 6 aften m. 2 timers spise- og hviletid.
 Løn: 17–25 kr. ugentlig. Overtimebetaling: 6–9 aften 40 øre
 pr. time. 9 aften–6 morgen 50 øre pr. time.

Overenskomst for andelsslagterierne 1905–1911.

Arbejdstid: Uændret.
 Løn: 20–28 kr. ugentlig. Overtimebetaling: 6–9 aften 55 øre
 pr. time. 9 aften–6 morgen 75 øre pr. time.

*Overenskomst med privatslagterierne (bl.a. Koopmanns afd. i Skive)
1.3. 1908–28.2. 1911.*

Arbejdstid: Som ved andelsslagterierne.
 Løn: Minimalløn 21–23 kr. ugentlig. Overarbejde: 60 øre pr.
 time.
 Ferie!: 3 dage.

Overenskomst med andelsslagterierne 1.1. 1914–1.1. 1917.

Arbejdstid: Fortsat 6–6 med 2 timers spise- og hviletid.
 Løn: Minimalløn: 23–25–26 kr. ugentlig. Overarbejde: 50
 øre pr. time.
 Ferie: Sommerferie 3 dage. 1. maj og valgdagen fri kl. 12
 middag (i næste overenskomst tilføjes efter 1. maj og
 valgdag: „... uden afkortning i lønnen...“!)

Kilde: Dansk Slagteriarbejderforbund 1895–1920. Kbh. 1920, s. 45,
 48, 52–53. (s. 91 findes en medlemsstatistik. Skive: 1895 14 medl.
 1900 12 medl. 1905 40 medl. (Andelsslagteriet). 1910 50 medl.
 1920 45 medl.).

NOTER

1. Henry Bruun, s. 363, 365 og 554.
2. Olsen & Jensen, s. 186, 210, 212, 217, 218, 222, 229, 231, 236,
 257, 262 og 286.
 Slagteriarb. (s. 231) 1894 med 10 medlemmer?
 FO (s. 286) stiftet 1.5. 1896 med 12 foreninger og 266 medl.?
3. Forhandlingsprotokol februar 1896 – 30.4. 1908.
4. Når man betænker, at mange arbejdere delte avis dengang, er
 situationen måske ikke så dårlig endda. FO havde i 1918 725

- medlemmer, og ifølge N. Thomsen (se litteraturliste) havde Skive Socialdemokrat i 1920 ca. 750 abonnenter. Nu købte også andre samfundslag i Skive Skive Socialdemokrat, og hertil kommer arbejderne bl.a. i Søby, Højslev, Lem og Lihme.
5. Uheldigvis har jeg ikke kunnet finde FO-arkivalier med undtagelse af et par indlæg i ABA (Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv).
 6. Til afsnit om typograferne benyttet:
Dansk Typ. Forbund, Skive, 1907–32.
Beretning for DTF 1914–16, s. 42–43.
Forhandlingsprotokol, Skive afd., 3.4. 1907 – 2.12. 1919.
 7. Til afsnit om HK i Skive benyttet:
Otto L. Sørensen: HK for Skive og omegn 1907–32, s. 26.
Forhandlingsprotokol, Skive afd., 10.3. 1907 – 27.1. 1916.
 8. Otto L., jvf. note 7, s. 26.
 9. HK-kongres 1922, s. 78 (påstanden modsiges ikke under de efterfølgende drøftelser).
 10. Dansk Handels- og Kontormedhjælper Forbund 1900–25, s. 169–172 og s. 205–206.
 11. Dansk Handels- og Kontormedhj. Forbund 1900–1925, s. 236.

LITTERATURLISTE

- J. Jensen & C. M. Olsen: Oversigt over fagforeningsbevægelsen i Danmark 1871–1900. Kbh. 1901.
- H. Bruun: Den faglige arbejderbevægelse i Danmark I til ca. 1880. Kbh. 1938.
- G. Nørregaard: Arbejdsforhold inden for dansk håndværk og industri 1857–99. Kbh. 1943.
- L. Hansen: Fra min barndomstid. Skive 1956.
- Aarbogen udg. af arbejderbevægelsen i Skive. 1946–1957.
- Fællesorganisationen i Skive 1.5. 1893–1.5. 1918. Skive 1918 (pjece i ABA).
- Niels Thomsen: Dagbladskonkurrencen 1870–1970. bd. 1. 1972.

Arbejds mændene:

- Dansk Arbejdsmands Forbunds 7. kongres 17.8–27.8 1908. København 1908.
- Axel Olsen: Dansk Arbejdsmands Forbund 1897–1947. Kbh. 1947.

- M. C. Lyngsø & Chr. Sørensen: Dansk Arbejdsmands Forbund 1897–1922. Kbh. 1922.
Arbejds mændene i Holstebro 1896 – 16. sept. – 1971. Holstebro 1971.
Forhandlingsprotokol Skive afdeling februar 1896–30.4.1908 og 31.10.1911–24.5.1922.

Smedene:

- Beretning om Dansk Smede- og Maskinarbejderforbunds virksomhed i årene 1899–1900. Kbh. 1901.
Beretning om Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund 1905–1907. Kbh. 1907.
Beretning om virksomheden inden for centralorganisationen af metalarbejdere i Danmark. Kbh. 1915.
Forhandlingsprotokol Skive afdeling: 15.3.1898–11.5.1910, 18.5.1910–26.10.1917, 1.12.1917–11.7.1930.
Protokol for klubben på jernstøberiet: 24.1.1906–12.7.1916.

Slagteriarbejderne:

- Vald. Hartmann: Dansk Slagteriforbund 1895–1920. Kbh. 1920.
Forhandlingsprotokol Skive afd.: 5.11.1913–23.6.1932.

Typograferne:

- Dansk Typograf-Forbunds beretning for 1908–1910 og 1914–1916. Samlet indbinding. ABA u.å.
Dansk Typograf-Forbund, Skive afd.: Historien. Barndom. Lømmelalder. Manddom. 1. april 1907–1. april 1932.
Forhandlingsprotokol Skive afdeling: 3.4.1907–2.12.1919, 10.1.1920–17.8.1935.

HK:

- Protokol over Dansk Handels & Kontormedhjælperforbunds 8. ordinære kongres. 30. juli – 2. august 1922. Kbh. 1922.
J. Johansen & H. Heie: Dansk Handels- og Kontormedhjælperforbund 1900–1925. Kbh. 1925.
Otto L. Sørensen: Handels- og Kontormedhjælperforeningen for Skive og omegn 1907 – 10. marts – 1932. Manus i Skive byhistoriske arkiv.
Forhandlingsprotokol Skive afdeling: 10.3.1907–27.1.1916.

Helge Stavnsbjerg

Arbejderkvinderne blev først organiseret i 1937

Af studielektor *Helge Stavnsbjerg*, Skive

„Samle, oplyse og aktivisere kvinderne i Skive“

(motto for Socialdemokratisk kvindeudvalg)

„... man må nok undre sig over, at mændene har sovet tornerosesøvn så længe... Mændene var ikke minded for, at kvinderne blev organiseret. Det var småt med støtte...“

(Helga Kühl til forfatteren d. 22. juli 1976)

Det kan nok undre, at den kvindelige fagbevægelse først i 1937 og 1938 slår rødder i Skive. Næsten 50 år efter, at mændene begyndte at organisere sig. Der var ganske vist kvinder organiseret i Dansk Slagteriforbund og i Tekstilarbejderforbundet, men de øvrige kvindelige arbejdere var ikke organiseret. I Holstebro, Struer, Viborg, Herning, Nykøbing M. og Vinderup! fandtes i 1937 en afdeling af Kvindeligt Arbejderforbund. Derimod havde kun Viborg en afdeling af det langt svagere Husassistenternes Forbund.¹⁾

Kraftcentret for den kvindelige arbejders fremmarch i Skive blev det Socialdemokratiske Kvindeudvalg, som stiftedes den 19. april 1937.²⁾

Den første større opgave kvindeudvalget gik i gang med var at oprette en afdeling af Husassistenternes Forbund i Skive. De mange kvindelige ansatte på sygehuset havde en rystende dårlig løn, og der trængtes til tariflønninger for de kvinder, der havde husligt arbejde i hjemmene.³⁾

Det fremgår af et udvalgsmøde den 13. september 1937, at man ville se at få kontakt med en af lederne af forbundet,

Andrea Jørgensen, Århus. Det lykkedes allerede den 19. sept., idet de fleste af kvindeudvalgets medlemmer deltog i husassistenternes landsdelsstævne i Viborg.

På mødet den 24. sept. slog Andrea Jørgensen fast, „ . . . at det nu var på tide, at også de huslige arbejdere blev organiseret, thi her trænges i høj grad til ændrede forhold . . . Det kan ikke længere nytte blot at holde møder om sagen, nu må der handles. Det er på tide, at det huslige arbejde bliver hævet op i et højere plan, og at fagets udøvere kommer på linje med de øvrige fags arbejdere, og det nås først i organisationen. Det er i virkeligheden forkasteligt, at den fagorganiserede arbejder ikke forlængst har indset den forbrydelse, det er, at hans børn eller kone går og slæber for en ussel betaling uden om organisationen, men det bliver også ændret nu . . .“⁴⁾

Under den efterfølgende diskussion betegnede Andrea Jørgensen husmoderforeningens virksomhed:

„ . . . som en skruebrækkerforening overfor Husassistenternes Forbund og rådede enhver socialdemokratisk kvinde til at holde sig borte fra denne forening. Hvis Husmoderforeningen ville erklære sig for en arbejdsgiverforening, ville forholdet blive meget lettere for husassistenterne . . .“⁴⁾

Efter diskussionen tegnede 20 af mødedeltagerne sig som medlem. Hvorefter Andrea J. erklærede afdelingen for startet, og sluttede af med følgende ord:

„ . . . I fremtiden må vi skelne mellem gode og dårlige kammerater. De gode er dem, der er i vor organisation. De andre er dem udenfor.“⁴⁾

En foreløbig bestyrelse blev valgt med Ane Brunsgaard som formand. Hun var tillige næstformand i Socialdemokratisk Kvindeudvalg, og havde satset hårdt på at få de huslige arbejdere organiseret i Skive.

I løbet af 1937 passerer afdelingen de 30 medlemmer.

Tilsyneladende var en kædereaktion startet i Skive, hvad angår kvindernes placering i den politiske og den faglige bevægelse. I Skive Socialdemokrat den 20. okt. opfordres medlemmerne, „ . . . også de kvindelige, til at møde op i stort

Helga Kühl. Født 1907 i Vinterslev ved Hadsten. Formand for Socialdemokratiets Kvind udvalg i Skive siden 1937 – med undtagelse af ca. 1 år

Kathrine Ustrup. Født 1905 i Vile sogn. Formand for Kvindeligt Arbejderforbund i Skive afd. 1938–1939 og 1948–1961. Kasserer 1940–44 og 1961–65

Ane Brunsgaard. 1894–1961. – Formand for Husligt Arbejderforbunds Skive afd. 1937–1947

Andrea Jørgensen. Formand for Husligt Arbejderforbund 1938–1953

tal, da der er flere vigtige sager på dagsordenen. Iøvrigt er en partigeneralforsamling jo altid af stor betydning, da det er her kursen fastlægges og meningerne brydes . . .”⁵⁾

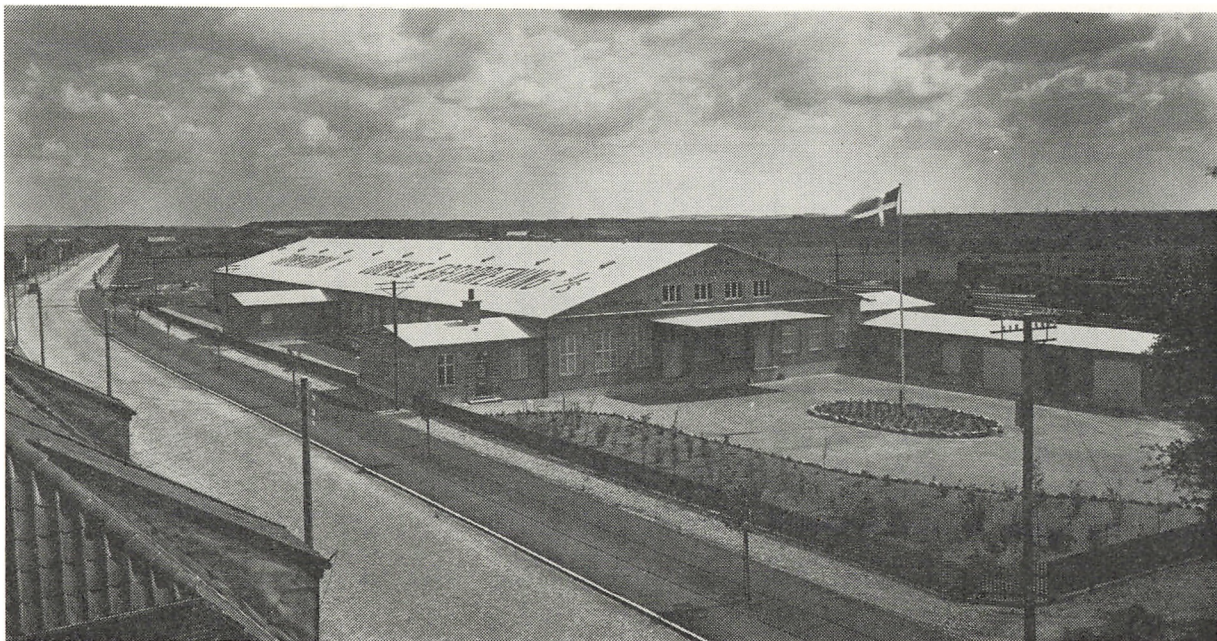
På generalforsamlingen beretter kvindeudvalgets formand, Helga Kühn, om kvindeudvalgets arbejde. Hun nævner, at der var oprettet en studiekreds under ledelse af lærer Wiinberg med emnet: Kvinden i samfundet. På kurset lærte kvinderne (10 tilmeldte) om suffragetterne i England, og om kvindens meget centrale placering i bondesamfundet, mod den særdeles udsatte situation kvinden befandt sig i, da fabrikkerne fik behov for kvindelig arbejdskraft.

Wiinberg gav en række eksempler på urimeligheder i forbindelse med aflønningen af kvinder og mænd. For eksempel at en kvindelig bladombærer fik meget mindre i løn end en mandlig brevombærer.

Grundbogen, man benyttede i studiekredsen, hed: Kvinden i samfundet, redigeret af Kirsten Gloerfelt-Tarp. 1. udgave 1937.⁵⁾

Også på anden måde registreres den øgede interesse for kvinden i samfundet. En af de førende skikkelser indenfor det socialdemokratiske kvindearbejde, Nina Andersen, var indbudt af Arbejdernes Oplysningsudvalg til at holde et foredrag om „Kvindens arbejdsret“. Hun blev forhindret i første omgang, men i august 1938 holder Nina Andersen foredraget i Skive.

Kvindeudvalgets mange aktiviteter i 1937–38, afholdelse af møder, festaftener, studiekreds, madlavningskurser med 50 deltagere og husassistenternes succes med at bevare en afdeling af forbundet i Skive, måtte inspirere kvinderne på byens største arbejdspladser, ægpakkerierne, til en indsats for at få en afdeling af Kvindelig Arbejderforbund op at stå. Dertil kom, at en af Kvindeudvalgets medlemmer, Kathrine Ustrup, arbejdede på Odense Ægforretning i Frederiksgade. Hun var ligesom Ane Brunsgaard stærk i troen på fagforeningens betydning. Yderligere spillede det ind, at Odense Ægforretning pr. 1. april 1938 skulle flytte ind i en ny stor fabriksbygning på Viborgvej – „Frumentaria“. I forårs- og efterårs-sæsonen

Odense Ægforretning – Frumentaria på Viborgvej. Foto ca. 1938

regnede firmaet med at beskæftige 60 kvinder og 20 mænd mod ca. det halve i Frederiksgade.

Odense Ægforretning underskriver overenskomst med såvel arbejdsmændene som smedene i Skive, vinteren 1937/38. Også på andre filialer i Danmark har firmaet overenskomst med de kvindeligt ansatte. Men endnu har firmaet ingen kvinder at forhandle med i Skive.

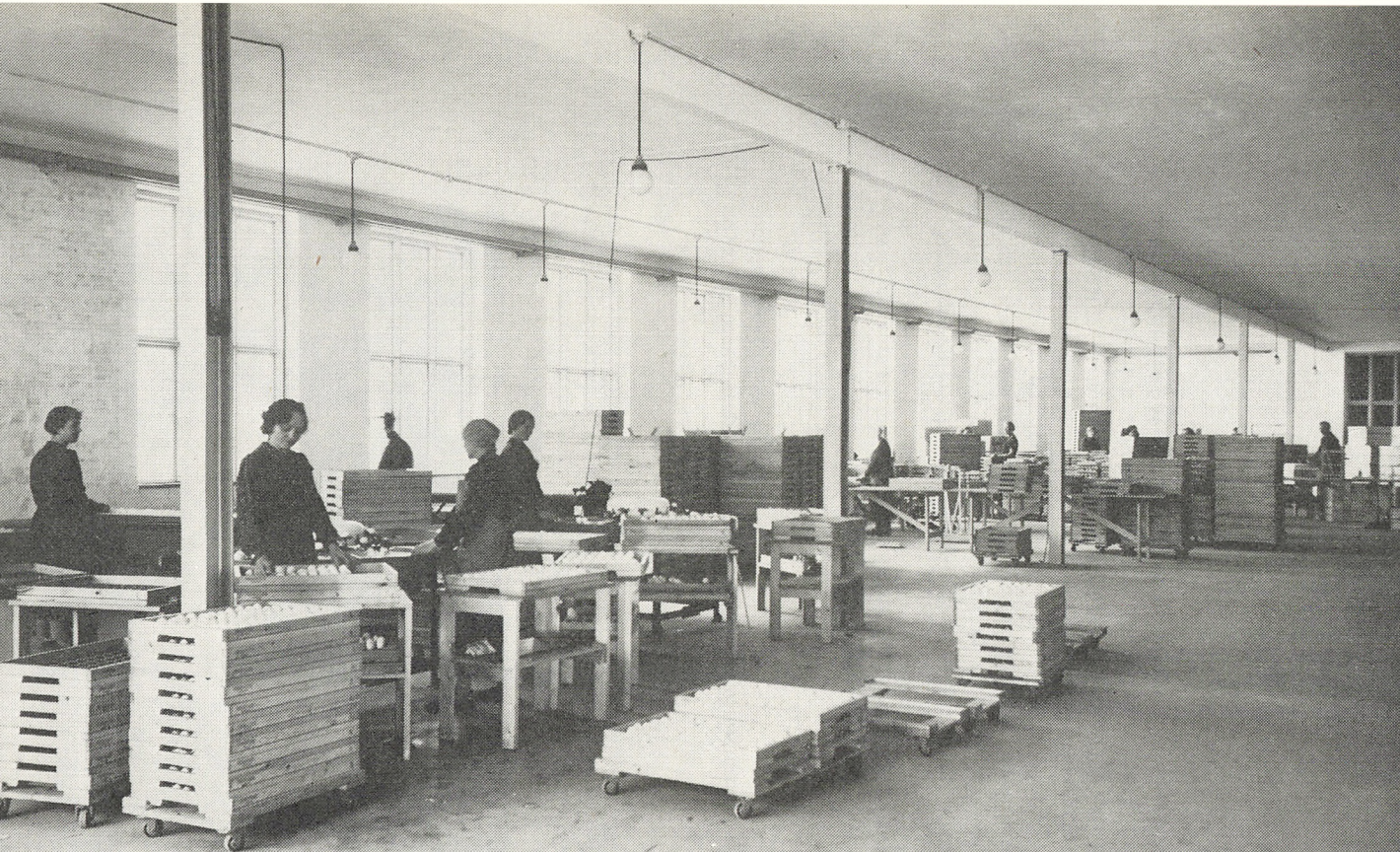
Den 17. februar fortæller FO-formanden, Woldhardt Madson, på et fællesbestyrelsesmøde, at en del kvindelige arbejdere har anmodet om bistand ved oprettelse af en afdeling af Kvindeligt Arbejderforbund.

FO lod opfordringen gå til forbundet, der ville tage sig af sagen.⁶⁾

Allerede den 10. maj 1938 indbød FO til et møde, hvortil der var indbudt kvinder beskæftigede i byens ægeksporthandlinger. Forbundssekretær Dagmar Pedersen redegjorde for organisationen m. m. Hun tilsagde forbundets støtte i den svære begyndelsesperiode. Der blev stillet en række spørgsmål til hende om kontingentforhold og overenskomstforhold. Herpå blev de 45 fremmødte enstemmigt enige om at stifte en afdeling under KA. En bestyrelse blev valgt. Formand blev Kathrine Ustrup, Norgårdsvej.⁷⁾

Vi kan altså konstatere, at i løbet af et år var det lykkedes for Socialdemokratisk Kvindeudvalg at få sit højt prioriterede mål opfyldt, at påbegynde organiseringen af de mange uorganiserede kvindelige arbejdere i Skive. På den politiske front havde man bl.a. på 1. maj dagen 1938 agiteret for „Kvinder med i partiarbejdet“.⁸⁾ Mere kontant var kvinde-

På arbejdspladsen – Frumentaria ca. 1938. Når æggene var blevet vejet og lyst, blev de sorteret. De fem arbejdere længst til venstre sorterer ved to maskiner. Yderst til venstre: Ellen Poulsen, Margrethe Nielsen, Agnes Christensen (?), Marie Pedersen og Sørine Adamsen. Længere henne i hallen klinkes æggene af fra venstre: Louise Carlsen, Aja Jensen og Elna Baadsgaard. Hvorpå Peter Rasmussen gør æggene klar til preserveringen (kalkbad – af hensyn til opbevaringen). Senere fik virksomheden transportbånd op langs vinduerne

Arbejdere fra Frumentaria – ca. 1938. Nederst siddende fra venstre: Elna Baadsgaard, Kathrine Ustrup, Ellen Poulsen, fru Fibæk, Rigmor Mortensen. Øverst stående fra venstre: (?), Oda Laursen, Sigrid Rasmussen, Ejnar Lund, Lilly Jørgensen, Tandrup og Thora Pedersen

udvalget blevet repræsenteret på bestyrelsesmøderne i den socialdemokratiske forening.

5-0 til ægpigerne

For at belyse kvindernes kamp for ligeberettigelse i disse år vil jeg kort omtale Jyllands første damefodboldkamp den 29. august 1938.

Kvindeudvalget havde udfordret ægpakkeriernes ansatte kvinder til en dyst på Skive stadion (ved Åkjærskolens baneanlæg). Ca. 1000 tilskuere overværede kampen, og juleindsamlingen fik på denne måde 300 kr. tilført. Ægpigerne vandt den underholdende kamp med 5-0.⁹) Men kampen fik et efterspil, da en journalist på Skive Venstreblad den 30. august, under benævnelsen „den krøllede“, udviklede, hvor rædselsfuldt det havde været at se kvinderne tumle rundt på

Sneboldkamp i middagspausen – Frumentaria ca. 1940. Fra venstre: Mette Jakobsen, Kathrine Nielsen, Margrethe Nielsen, Frode Andersen, Sørine Adamsen, Kirstine Hedtoft og Elna Baadsgaard

grønsværen. En af ægpigerne skrev i et læserbrev i Skive Socialdemokrat om

„... dette umoderne væsen, der åbenbart ikke følger med i tidens udvikling med hensyn til kvindens ligeberettigelse med manden, (og) vil forbyde os kvinder at dyrke fodbold...“

Følgelig havde ægpigerne besluttet enstemmigt at opfordre

„... den krøllede og hans ligestillede udi ånden til en dyst når som helst, f.eks. en søndag eftermiddag på stadion. Vi ægpiger skal da vise, at vi med den største lethed kan ordne de sølle mandfolk, der i hvert tilfælde ikke har vist, at de har særlig fremragende evner som fodboldartister...“¹⁰ (se Bilag III s. 54).

Jo, kvinderne i Skive havde rejst sig. Men de nystiftede fagforeninger løb selvfølgelig ind i mange af de problemer, som deres mandlige kolleger havde mødt årtier før.

Afdelingen uden midler

Ledermæssigt præges husassisternes fagforening af en betydelig stabilitet. Ane Brunsgaard forbliver som formand til 1947 og bliver siddende i bestyrelsen til 1954.¹¹⁾

Dog fremgår det tydeligt af forhandlingsprotokollen, at der har været mange problemer i den første tiårsperiode.

På et bestyrelsesmøde den 1. april 1938 bestemmes det vedrørende restancen at yde særligt trængende lån af kassebeholdningen for at de skulle beholde medlemsretten. Og på den efterfølgende generalforsamling, 2. maj 38, vedtages det at indsende forslag til forbundskongressen om bedre oplysninger til nystiftede foreninger.

Økonomien er meget sløj i afdelingen. Derfor vedtager man på generalforsamlingen den 7. nov. 1938 en skrapere kurs overfor restanter: Kun én måneds restance – ellers ud af afdelingen.

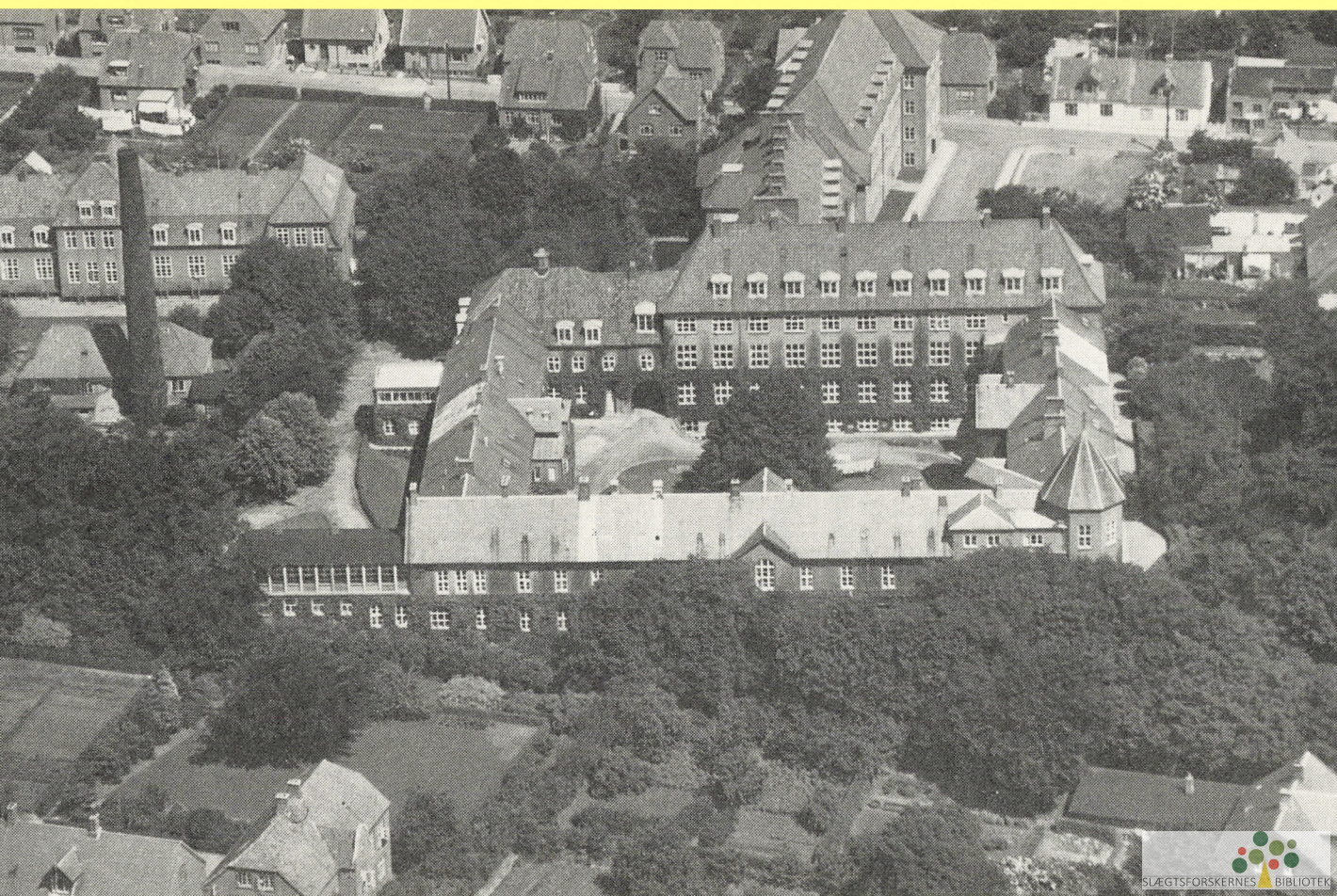
Nogle måneder efter vedtager man at henvende sig til forbundet om agitationsmateriale, da man indså nødvendigheden af en gennemgribende agitation.

Det tilsendte materiale må ikke have hjulpet ret meget, for under punktet „eventuelt“ vedtages det den 4. dec. 1942 at iværksætte „en gennemgribende agitation“. På samme møde afslås pengestøtte til Beklædningshjælpen. Men man enes om, hver for sig, at bringe et eller flere stykker tøj til Beklædningshjælpen.

„Da afdelingen ingen midler har . . .“ må man bede FO om tilskud til at afholde et møde i Skive søndag den 24. okt. 1943 med formanden for Husassistenternes Forbund. Til mødet vil bestyrelsen sende indbydelse ud til ca. 100 unge piger som arbejdede i huset i Skive.

Til slut kan nævnes, at bestyrelsen med beklagelse må afslå en ansøgning om tilskud fra Arbejdernes Oplysningsudvalg den 11. nov. 1944. Derimod bevilges 5 kr. til „De Unges Idræt“, og bestyrelsen supplerer med private midler, således

Skive sygehus. Luftfotografi ca. 1950

at foreningen modtager ialt 10 kr. Først i 1949 kan afdelingen bevilge beløb til AOF, DUI, DSU og forskellige humanitære hjælpeorganisationer.

Fra første færd arbejdede afdelingen på at få de kvindelige medhjælpere på sygehuset organiseret. Formanden meddelte den 4. dec. 1942, at bestyrelsen har forsøgt at få en overenskomst på sygehuset, men det var ikke lykkedes, men der synes nu at være håb forude. Håbet bristede og to år efter er tålmodigheden opbrugt. På en generalforsamling den 9. nov. 1944 vedtages det at afvente forbundets forhandling med sygehusets bestyrelse til 1. januar 1945. Hvis „... der ikke til den tid lå positive resultater, enes men om at samtlige medlemmer skulle sige deres pladser op med lovlig opsigelse til fratræden 1. februar 1945...“

Forbundet må have fået afdelingen på andre tanker. Thi af et bestyrelsesmøde 1. okt. 1945 fremgår det, at forbundet har rykket bestyrelsen på sygehuset for en forhandling om overenskomsten. Dette tog bestyrelsen til efterretning.

Først i marts 1945 opnås en overenskomst med sygehusbestyrelsen. Det betød en lønforhøjelse på 20 kr. pr. måned for heltidsansatte, samt en ugentlig fridag.

Langt lettere var det for afdelingen at opnå overenskomst med socialudvalget om de ansatte kvinder på „De gamles hjem“ og ved skolebespisningen. Dette skete i februar 1946.

Først efter en tiårs-periode har afdelingen afsluttet overenskomst med de vigtigste arbejdsgivere. Og først da begynder medlemstallet at bevæge sig op over det halve hundrede, hvilket gjorde afdelingen så økonomisk sårbar. Dog må man ikke glemme, at Husligt Arbejderforbund (navneforandring i 1946) stod meget svagt over hele landet i denne periode frem til 1950. Den konstituerede formand for Husligt Arbejderforbund blev i 1954 spurgt om grunden hertil. Hun svarede:

„... Der var vel flere grunde, bl.a. den, at man vel i nogen grad kan sige, at selve hjemmene svigtede. Selv i hjem, hvor f.eks. faderen stod som medlem af en fagforening og ikke kunne tænke sig andet, så man anderledes på det, hvor dat-

Fra køkken-regionerne på Skive Sygehus i 20'erne

teren skulle være husassistent. Det var jo intet rigtigt fag, mente man. Det var, regnede man med, noget den unge pige kun skulle beskæftige sig med et år eller et par – en overgang, indtil hun stiftede hjem og fik foden under eget bord. Og endelig var det – og er endnu – vanskeligt at nå rigtigt frem til husassistenterne. Det at få fat i dem én for én var og er vanskeligt. Det er langt, langt lettere at få f.eks. arbejdere og arbejderskerne på en fabrik organiseret. De er mange samlet, de er heller ikke ude for så stærk påvirkning af arbejdsgiveren som husassistenten er det . . .”¹²⁾

Hvorledes svarer Marie Nielsens argumentation til de faktiske forhold i Skive?

Formanden reuses for skrappe breve

Groft taget kan man fastslå, at Kvindeligt Arbejderforbunds afdeling fik langt lettere end husassistenterne arbej-

derne organiseret og overenskomstmæssige tilstande etableret. Men spørgsmålet er, om det ikke er det stærke fagforbund med 19.025 medlemmer pr. 1.4. 1937, der oven i købet havde et godt fagligt samarbejde med Arbejdsmændenes Forbund, der giver forskel i styrke udadtil. Til sammenligning havde Husassistenternes Forbund kun ca. 1400 medlemmer i 1937 og et svagt organisationsapparat. Forhandlingsprotokollen for KA's afdeling i Skive afslører bestemt ikke nogen udpræget grad af økonomisk og organisationsmæssig styrke.¹³⁾

Forbundsformanden, Fanny Jensen (senere minister i regeringen Hedtoft, 1947–50) besøgte i juni måned 1938 Skive. Hun opsøgte direktørerne for de tre ægeksporthandlinger. Såvel Odense Ægforretning som DAÆ var villig til at indgå overenskomst, hvorimod direktør Kruse på Skive Ægeksporthandling ikke ville vide af nogen overenskomst.

Her skal indskydes, at KA havde opnået en forholdsvis god landsoverenskomst for perioden 1937–39 med de største ægeksporthandlinger, heriblandt DAÆ og Odense Ægforretning. 81 øre var lønnen pr. time, hvilket var 5 øre mere end fjerkræslagterierne gav, og 8 øre mere end damerne på Fredericia Dampvaskeri kunne tjene.¹⁴⁾ Men altså – Fanny Jensens forhandlingsresultat var ikke særligt overraskende, derimod er det med nogen forbløffelse man læser om mødet den 22. juni 1938. Foruden Fanny Jensen er forbundets hovedkasserer, Kirsten Rasmussen, borgmester Woldhardt Madson og medlemmer af afdelingen i Skive til stede.

Kirsten Rasmussen udtalte indledningsvis:

„... at den dag hun anmeldte sin ankomst blev (hun) sørgeligt skuffet over (at) kassereren ikke var hjemme. ... Hendes tid var kostbar ... Hvorefter hun gav Pedersen (kasserer Marie P.) en lempelig omgang ...“

Marie Pedersen forsvarede sig, og erklærede, at hun ikke havde talt nedsættende om hovedkassereren. Derpå benyttede Fanny Jensen lejligheden til at give afdelingsformanden, Kathrine Ustrup, en omgang *„... for hendes skrappe breve ... Hvorefter der grundigt blev talt ud ...“*

Også KA's afdeling i Skive mødte hurtigt restanceproble-

met. Det fremgår, at der den 23. nov. 1938 var „... en del medlemmer med for megen restance, men kassereren synes ikke vi kunne slette dem, og ville så sende dem en skrivelse...“

Kassereren må have forespurgt forbundet om reglerne for at slette medlemmer i restance. For den 9. januar 1939 læses:

„... *Kasserersken havde fået meddelelse fra Fanny Jensen, at vi ikke må have mere end 4 ugers restance...*“

Et andet spørgsmål var om tillidsmændene skulle vælges på generalforsamlingen eller af de ansatte medlemmer på arbejdspladserne.

Den 17. april 1939 vælges tillidsmænd på generalforsamlingen. Men dette skabte uro. Bestyrelsen blev den 24. april enig om at fastholde valgene, „... *idet man mente tillidsmændene skulle være i bestyrelsen...*“

Nu skete der yderligere det, at kassereren tog sit gode tøj og gik. Hun afleverede kasse og bøger til formanden. Under mødet den 17. april havde dirigenten fået forsamlingens billigelse af en lønforhøjelse til kassereren – fra 50 kr. til 150 kr. om året. Heroverfor fremførte den øvrige bestyrelse, at lønforhøjelsen ikke var lovlig, da den ikke havde stået på dagsordenen.

På en ekstraordinær generalforsamling den 9. maj skulle problemerne løses.

Forbundets repræsentant, Kirsten Rasmussen, blev valgt til dirigent, og følgende dagsorden blev godkendt:

1. Formandens beretning,
2. Kassererens løn,
3. Eventuelt.

Formandens beretning blev kommenteret af en række utilfredse medlemmer. Kirsten Rasmussen omtalte, hvorledes tillidsmændene blev valgt ude på arbejdspladserne i de øvrige afdelinger. Efter en del diskussion „... *enedes man om, at kassererens løn blev fastsat til 150 kr. årlig...*“

Den siddende bestyrelse minus kassereren vælger at gå af. Hvorfor Agnes Christensen vælges til ny formand, og tre andre medlemmer indtræder i bestyrelsen.

Nu ville skæbnen, at kassereren året efter – den 2. april 1940 – går af. Kathrine Ustrup vender tilbage til bestyrelsesarbejdet, som kasserer og næstformand.¹⁵⁾

Det skaber ikke de store problemer at få overenskomst med de forskellige arbejdsgivere i Skive. Allerede i løbet af 1939 er ægpakkerierne under overenskomstmæssige forhold. Der er heller ikke nævneværdige problemer med de kvindelige kommunale rengøringskoner. FO's formand, borgmester Woldhardt Madsen, lover i november 1938 at arrangere et møde for afdelingen „... nærmest med henblik på de kvindelige kommunale rengøringskoner...“ Mødet afholdes den 1. dec. på Jylland. Woldhardt Madsen udtalte:

„... at han kom som ganske almindelig fagforeningsmand og redegjorde for hvordan tilstandene var her i århundredskiftet, og klarlagde for de tilstedeværende, hvad godt der var i fagforeningen. Han mente, det var enhvers pligt, mandlige såvel som kvindelige arbejdere, at stå i fagforeningen... og han mente tillige, at vi skulle ikke tænke på just lige fordelene for den enkelte, men at det, det gjaldt om, var sammenhold, da det er den eneste måde, man kan få fagforeningen til at fungere på...“

FO var vært ved det efterfølgende kaffebord; vi ved ikke, hvor mange tilstedeværende, der fulgte opfordringen til at lade sig organisere. Men der kan ikke være tvivl om FO's meget aktive indsats for KA's afdeling i Skive.

Både på dag- og nathold

Priess & Co. i Glyngøre voldte afdelingen de største kvaler. Bestyrelsen aftaler den 30. juni 1942, at man vil arrangere et møde sammen med FO, for de damer, der arbejder hos Priess. 43,50 kr. plus rejse var lønnen for 8½ times natarbejde – „og det er jo alt for lidt“.

5. juli 1942 afholdes mødet. Kassereren i FO, Møller Jensen, appellerede til kvinderne om at lade sig organisere, selv om de kun arbejdede hos Priess i en kortere periode. Thi ved

at stå i forbundet kunne firmaet tvinges til at underskrive en overenskomst.

„... *Hvorefter der fulgte en ivrig diskussion blandt de få damer, der var mødt... der var stor tilslutning og sammenhold for at blive organiseret, idet 10 af damerne meldte sig i fagforeningen...*“

I Nykøbing er man ikke tilfreds med indsatsen i Skive. Formand og kasserer for afdelingen mødes den 15. nov. 1942 med bestyrelsen for Skive afdelingen.

„... *Formanden for Nykøbing... slog kraftigt til lyd for at få alle damerne fra Skive, der arbejder i Glyngøre, organiseret... Der blev så enighed om at få Fanny Jensen til Skive engang, for ved hendes hjælp at få alle damerne fra Skive organiseret...*“

Nu går det stærkt. Der er forhandlinger i København i januar 1943 mellem Glyngøre Fiskeindustri og KA angående lønspørgsmålet. Et forlig om akkordlønningerne indgås, men efter KA's opfattelse overtræder Priess det omgående, hvorfor de kvindelige arbejdere går tilbage til timeløn.

Forbundet sender Dagmar Petersen til Skive, for at hun på et møde den 31. januar 1943 skal overbevise damerne på Priess om det rimelige i at melde sig i fagforeningen. Hun bliver bakket op af FO's formand, Karl Jørgensen.

„*Af de 75 kvinder, der var mødt, blev de 29 organiseret...*“

Et par måneder senere – søndag den 21. marts 1943 – blev alle damer, der arbejdede på Glyngøre Fiskeindustri, indbudt til møde på hotel Royal „*sammen med deres mænd!*“

Karl Jørgensen fra FO beklagede, at der ikke var mødt flere interesserede.

„... *Kvindeligt Arbejderforbunds hovedbestyrelse har gjort et stort arbejde med sagen i Glyngøre. Sagen havde været indanket for Arbejds- og forligsnævnet, og Glyngøre Fiskeindustri var blevet dømt til at oprette overenskomst og akkord, og der var blevet forhold derude så alle kunne være tjent med det.*

Vi havde i aften inviteret mændene med, fordi vi mente,

at de havde større interesse af fagforeningen og kunne få kvinderne til at indse, at det eneste rigtige er at blive organiseret ...“

Efter en lang diskussion opfordrede Karl Jørgensen de tilstedeværende damer fra Priess om at melde sig i fagforeningen.

„... De fem damer, som var mødt, blev indmeldt i fagforeningen ...“

Efterhånden må damerne på Priess være blevet organiseret. Men forbundet greb ind, da det blev indberettet, at flere af kvinderne arbejdede på både dag- og natholdet. Priess svarede forbundet, at det var noget damerne selv havde ordnet indbyrdes, og at det sjældent skete.

Afdelingen i Skive forlangte herpå en kategorisk udtalelse af Priess, om at arbejderne kun måtte arbejde 8 timer på holdskifte.

Mon ikke det er de ansatte hos Priess der er på spil, når det af kassererens beretning den 25. april 1944 fremgår, at der er 54 medlemmer (35 i arbejdsløhedskassen, 19 forbundsmedlemmer) og 40 er slettet for *restance* ...? Under alle omstændigheder betød de mange sæsonarbejdere og deltidsarbejdere på ægpakkerierne, Priess, sygehuset, kommuneskolerne og lignende arbejdspladser, at det var svært at få en stærk afdeling op at stå. Dog i tiden omkring 10-års stiftelsesfesten var medlemstallet steget til knap 100. Overenskomster var indgået med langt de fleste arbejdsgivere. Og time-lønnen var hævet til 1,50–1,75 kr. i timen. Heraf var ca. 40 % dyrtidsregulering, så reelt var der ikke megen fremgang.

BILAG II

For at give interesserede læsere et indtryk af en ugeløns købekraft i 1938 har jeg fremskaffet nedenstående oplysninger:

Margrethe Nielsen, Holstebrovej 58, tjente i 1938 på Frumentaria, ifølge hendes egne notater:

1.4. til 8.4. 38,88 kr., d.v.s. 48 timers arbejdsuge

8.4. til 15.4. 31,25 kr., d.v.s. 38,5 timers arbejdsuge

15.4. til 22.4.	40,69 kr., d.v.s. 50 timers arbejdsuge
22.4. til 29.4.	47,24 kr., d.v.s. 55-56 timers arbejdsuge
---	---
5.8. til 12.8.	29,68 kr., d.v.s. 36,5 timers arbejdsuge
12.8. til 19.8.	29,16 kr., d.v.s. 36 timers arbejdsuge
19.8. til 26.8.	29,16 kr., d.v.s. 36 timers arbejdsuge
26.8. til 2.9.	29,16 kr., d.v.s. 36 timers arbejdsuge

Margrethe Nielsen og hendes mand, Niels Chr. Nielsen boede i 1938 i Hvidtfeldtsgade nr. 1:

Månedlig husleje	40 kr.
Varmeudgifter månedlig (kakkellovn) ca.	20 kr.

Udgifter til kost, gas og el fremgår af Skive Folkeblad den 10. maj 1938:

<i>Priser i øre</i>	<i>Skive</i>	<i>Danmark</i>
Rugbrød, 4 kg	96	98
Franskbrød, 1 kg	83	86
Flormel, 1 kg	46	41
Stødt melis, 1 kg	46	45
Kaffe, 1 kg	400	432
Smør, 1 kg	300	302
20 æg	120	141
Sødmælk, 1 liter	28	33
Okse-mørbrad, 1 kg	220	214
Mørbrad, 1 kg	320	335
Rødspætter, 1 kg	130	170
Kartofler, 1 kg	9	13
Gas pr. kbm.	18	20
El pr. kwt.	36	36

Udgifter til andre varer kan belyses af Cykelcompagniets dagspriser den 28. oktober 1938 (Skive Folkeblad):

Strygejern, elektrisk med ledning	5,75 kr.
Vandfad, hvid emaille	0,75 kr.
Zinkbalje, rund, 30 cm	1,65 kr.
Kaffekande, emaille, 1 liter	1,70 kr.
Stegepande, 30 cm	1,20 kr.
Brødkniv, rustfrit stål	1,25 kr.
Spiseske eller gaffel, rustfrit stål	0,70 kr.

BILAG III

SKIVE VENSTREBLAD, 30. august 1938:

SKIVES SYLFIDER TIL KAMP PAA STADION

Børnene skreg af Glæde, naar 200 Pund i strakt Galop efter Bolden fik Jorden til at gyng.

– Der har vi et nyt Emne til S. I. K.s Mesterrækkehold, udbrod en af Tilskuerne til Damefodboldkampen paa Stadion i Aftes.

Det nye Haab var Frk. Adda Beckmann. Der var virkelig Fodbold i hende. Hun kunde ikke blot skyde Maal. Næ, Frk. Beckmann var en hel Jessie Owens til at løbe, og som hun dog, som center forward, forstod at fordele Spillet.

Iøvrigt maa det være tilladt at sige, at Fodboldsporten er en Sport for „Mænd“. Det er ikke et Domæne, hvor Kvinderne skal „boltre“ sig alt for kraftigt. Det er ikke ment som Kritik eller som en Flabethed. Men skønne saa Kvinderne langt fra ud. Om der for Kvinder er særlig stor Fordel ved at gaa i Mandfolkebukser, skal jeg ikke kunne sige. Men i hvert Fald er der for stor Bagdel.

Og de Mænd, som havde laant deres med Venusmaal benaadede Hustruer de lysegraa Søndagsflonelsbenklæder, har sikkert haft den dybeste Tvivl om de kom hele hjem igen.

Det maa straks siges, at der ikke skete noget som helst Uheld af den her antydede Art, men jeg personlig stod da i en frygtelig Angst og Spænding og ventede Udfaldet af de drabelige Kampe, som det evindelige Klumpespil ustandseligt udviklede sig til. Og selv i Spil kan Kvinder blive hidsige – selvfølgelig ikke i Ondskab – men af Ivrighed. At alle slap nogenlunde helskindede fra Kampen i Aftes, grænser til det utrolige. Kønt saa det, som sagt, ikke ud med disse drabelige Gebærder – og Klædedragten – bevar mig vel.

Jeg henvendte mig til en Tilskuer, som skulde kende samtlige Spillere, og spurgte: – Hvem er Hun? – Det er da umuligt at se i den Mondering, svarede han. –

Ældre Damer i Shorts –

Hvilken vanvittig Tanke.

Fodboldstøvler paa Silkestrømper – uhørt, og højhælede Sko paa Grønsværen – naa, ja, – det kunde gaa i Hollywood – men i Skive?!!!

Nu maa det selvfølgelig ikke glemmes, at Aftenen kun var til

for Morskabs Skyld. Og den var virkelig ogsaa til Tider underholdende, især naar 200 Pund i strakt Galop efter Bolden fik Jorden til at gynges.

Børnene skreg af Glæde. Eller naar en af den yngre Generation dansede Lambeth Walk i den utrolige Naivitet, at Fodboldbanen var et Dansegulv.

Et udførligt Referat af Kampen er det vist unødvendigt at komme ind paa. Det ene Hold vandt med 5 Maal mod 0. Alle 5 Maal blev skudt af Adda Beckmann – 2 af dem paa et Straffepark.

Dommeren var partisk. Han hjalp dem, der tabte.

Fodboldkampen var arrangeret til Fordel for Juleindsamlingen, og med det talrige Publikum – op mod 1000 – kan man regne med en god Skilling i Kassen.

Og saa ved ogsaa alle „Publikummer“, hvorledes Kvinder ikke skal se ud.

Den krøllede.

SKIVE SOCIALDEMOKRAT, 7. september 1938:

ÆGPIGERNE UDFORDRER TIL KAMP

Nu skal „Mandfolkene“ i Nørregade klapses af.

Vi har modtaget følgende:

I Gaar fik jeg rent tilfældigt et Eksempel af „Skive Venstreblad“ for den 30. August, at se, og derved blev jeg opmærksom paa, at et Væsen, der kalder sig „den krøllede“, har udviklet sine Aandsevner om den Kvindefodboldkamp, der fandt Sted Aftenen i Forvejen paa Stadion til Fordel for Juleindsamlingen. Dette umoderne Væsen, der aabenbart ikke følger med i Tidens Udvikling m. H. t. Kvindens Ligeberettigelse med Manden, vil forbyde os Kvinder at dyrke Fodbold, og da jeg hører til Ægholdet, satte jeg naturligvis straks mine Kammerater ind i Situationen.

Resultatet af vor kortvarige Drøftelse blev en enstemmig Beslutning om at opfordre „den krøllede“ og hans ligestillede udi Aanden til en Dyst naar som helst, f. Eks. en Søndag Eftermiddag paa Stadion.

Vi Æg piger skal da vise, at vi med den største Lethed kan ordne de sølle Mandfolk, der i hvert Fald ikke har vist, at de har særlig fremragende Evner som Fodboldartister. Tag blot Redaktøren og hele det øvrige „Kor“ med, og for en Sikkerheds Skyld maa vi anbefale, at man ogsaa har Kredslæge Kamp med, vi skal nok sørge

for, at der bliver Brug for ham. Vi stiller med det Mesterskabsæghold, der viste, at der dog er nogle her i Skive, der kan spille Fodbold.

Kom saa bare an, I Invalider af Mandfolk, hvis I tør! Vi er parat til at møde jer i ærlig Dyst, i Stedet for paa den lumse Stimandsmanér, som „den krølledé“ benytter sig af. – I modsat Fald stempler vi jer som usle Krystere.

„En af de bagbrede“.

NOTER

1. Husligt Arbejderforbund 1904–54. S. 73 og s. 85. Beretning for Kvindeligt Arbejderforbund 1938–1941. S. 11, s. 32, s. 35, s. 47 og s. 55.
2. Initiativet til kvindeudvalgenes oprettelse blev taget af Sylvia Pio, Louis Pio's datter. I 1928 begyndte hun med partiets billigelse at agitere for oprettelse af kvindeudvalg. Især i hovedstadsområdet slog bevægelsen an. På partikongressen i juni 1935 blev følgende udtalelse vedtaget:

„... understreger Kongressen de af tidligere Kongresser truffede Beslutninger om Betydningen af Kvindernes Organisering og Aktivisering gennem det socialdemokratiske Parti og *opfordrer de socialdemokratiske Foreninger* til at oprette særlige Kvindeudvalg inden for Foreningen...“

Om udvalget i Skive. Pjecen Socialdemokratisk Kvindeudvalg i Skive. 25 år. (1937–1962).

Interview med Helga Kühl d. 22.7. 1976.

3. Kathrine Ustrup har fortalt forfatteren, at i 1935–36 var lønnen for en vagt på 12 timer: 4 kr. + kosten.
4. Skive Socialdemokrat 25. september 1937.
5. Skive Socialdemokrat 20. og 25. oktober 1937.
6. Skive Socialdemokrat 18. februar 1937.

Ifølge meddelelser fra Margrethe Nielsen og Kathrine Ustrup til forfatteren, kan det have været Marie Pedersen og Elna Mogensens, der har opsøgt Woldhardt Madsen. Idet de to indsamlede underskrifter på byens ægpakkerier, for at lodde stemningen for at etablere en fagforening i Skive.

7. Skive Socialdemokrat 11. maj 1938.
8. Skive Socialdemokrat 2. maj 1938.
9. Skive Socialdemokrat 27. og 30. august 1938.
10. Skive Socialdemokrat 7. september 1938.

11. Efterfølgende om Husassistenternes afdeling i Skive er fra forhandlingsprotokollen.
12. Husligt Arbejderforbund 1904–1954. S. 117–118.
13. Husligt Arbejderforbund 1904–1954. S. 80, og Beretning. Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark. S. 39, 41, 54 og 244.
14. Efterfølgende om Kvindeligt Arbejderforbunds afd. i Skive er fra forhandlingsprotokollen.
Kathrine Ustrup var kasserer og næstformand fra 2. (10.) april 1940 til 10. maj 1944. Derpå bestyrelsesmedlem fra 1945–1948. Påny formand fra 1948–1961. Og sluttelig kasserer fra 1961–1965.

LITTERATURLISTE

Socialdemokratisk Kvindeudvalg, Skive, 25 år, 1937–1962. Pjece.
Skive Socialdemokrat 1937 og 1938.
Skive Venstreblad 1937 og 1938.
Skive Folkeblad 1937 og 1938.

Husassistenterne:

Husligt Arbejderforbund i Danmark. 1904–1954. København 1904.
„Husassistenten“ (fagblad) 1937, 1938, 1939.
Forhandlingsprotokol, Skive afdeling: 22.10. 1937–

Kvindelige arbejdere:

Kvindeligt Arbejderforbund 1901–1951. København 1951.
„Medlemsblad for Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark“: 1938, 1939, 1940.
Beretning om virksomheden i Kvindeligt Arbejderforbund. 1. januar 1938 – 31. marts 1941. København 1941.
Forhandlingsprotokol. Skive afdeling: 10.5. 1938–3.5. 1963.

INTERVIEWS

12. januar 1976 interview med Woldhardt Madsen.
14. januar 1976 interview med Kathrine Ustrup.
22. juli 1976 interview med Helga Kühl.

Efterskrift

Det har været et meget spændende arbejde at producere disse to bidrag til skildringen af arbejderbevægelsens historie i Skive.

Fagforeningsformændene for de syv fagforeninger, jeg har kontaktet, har været uhyre hjælpsomme.

En særlig tak skal rettes til Kathrine Ustrup, Woldhardt Madsen og Helga Kühl for deres bistand.

Helge Stavnsbjerg

Landsbybørn og markedsdag

Af Kirsten Aakjær

Hans Smidth: Visen synges paa Skive Marked i 60'erne.

„A war drøwen te Skyw Bathemejmarkensdå“.

Sådan lyder optakten til Jeppe Aakjærs jyske epos „Esper Tækki“, og derefter følger en malende beskrivelse af en markedsdag, som den formede sig på gader og torve og i skænkestuer i forrige århundredes Skive. Dette markedsbesøg er igen forspillet til Espers begivenhedsrige natlige hjemtur gennem det østlige Salling, hvor han, måske under indflydelse af dagens oplevelser og konsumeringer, føler sig omgivet af allehånde underjordiske og overnaturlige væsner, fra den hovedløse so til heksene, der er samlet ved Breum kilde, med den Slemme selv som vært.

Nu har markeder jo fra gammel tid været knyttet til dunkle fænomener i tilværelsen, til hellige og undergørende kilder, til personer, der kan mere end deres Fadervor eller på anden måde ligger udenfor normerne – taskenspillere, spåkoner, ild- og sabelslugere, kæmper, dværge – og de har tilgodeset et behov hos menigmand for med mellemrum at blive løftet ud af den daglige plovfure og tage imod det usædvanlige, det være sig underere som underholdning. Beboere af Salling og Fjends havde adskillige markeder at se hen til i årets løb – Pinsemarked, Junimarked, „Bathemejmarked“, „Ballemarked“, Novembermarked for at nævne de mest fremtrædende – men over dem alle strålede „Bathemejmarked“ med en særlig glans. Det var fra gammel tid det mest omfattende, både i udbud af varer og i varighed, og det var frem for alt børnenes festdag, mens Pinsemarked, „Ballemarked“ og Novembermarked specielt var mødested for de unge. Oprindeligt faldt „Bathemejmarked“ på Bartholomæi dag den 24. august, men efterhånden rykkede tidspunktet længere og længere frem på året, således at det kom til at ligge før høsten, i slutningen af juli, omkring den tid, da stikkelsbærrene var modne, hvorfor det også undertiden benævnedes „Stikkelsbærmarked“. Nu har dyrskuet afløst de gamle markedsfester, men „Bathemejmarked“ huskes endnu af øjenvidner. Nedenstående beretning om en „Bathemejmarkedsdag“ i begyndelsen af dette århundrede er blevet til på grundlag af samtaler med repræsentanter for en generation, der er født i Fly i halvfemserne, min mor, Kathrine Aakjær, og min morbror, Niels A. Nielsen.

Lad os forestille os en sommerdag, allerede med en tone af høst, kornmarker ved at modnes, hegn og trægrupper tunge og sortgrønne med vældige klodeskyer over, vejret naturligvis det bedst tænkelige. Allerede fra morgenstunden var fjedervogne og ponyvogne, et enkelt sted måske en charabanc, trukket frem og set efter, og hen på formiddagen „rejste“ man så, småpigerne i deres fineste stads, en ny sommerkjole, stråhat med blå bånd om pulden og lange båndender ned ad nakken, sorte strømper og støvler, og som kro-

Min mor (th.) fotograferet sammen med en veninde fra Fly på en Bathemejmarkedsdag i Skive o. 1908

nen på værket, hvis man hørte til de heldige, hvide lange handsker med gennembrudt mønster, med eller uden fingre – de sidstnævnte kaldtes „snupper“ – nogle få desuden de lykkelige ejere af en parasol og genstand for hed misundelse fra de parasolløse. Drengene var i sribet bluse eller stram jægertrøje med bælte, halvlange bukser, sorte strømper og støvler eller sko, stiv stråhat med stormsnor, der kunne tøjre det lette hovedtøj til en knap.

Man rullede hen ad de støvede veje mellem Fly og Skelhøj, hvor der, omtrent som nu, ikke var stort andet at underholde

blikket med end lyng og plantage. I nærheden af Skelhøj passerede man Ma' Hjallers hus. Ma' Hjaller var et ældre fruentimmer, der gik rundt og tiggede og havde slået pjalterne sammen med en ligesindet, Kræn Jebjerg. Man så parset sidde i al hyggelighed på „æ kalgoerdig“ med en brændevinsflaske mellem sig og kigge på landevejens færdsel. Lidt nærmere Skive, hvor Jegstrupvejen drejede fra, lå et hus ved en dam, og her boede „Skid-i-Kjarn“, en skikkelig gammel kone, der, sikkert ganske ufortjent, havde fået sit uappetitlige øgenavn som en hentydning til sin mangelfulde smørkærning.

Gammelgårds Mølle passeredes, og man kunne allerede begynde at høre den forjættende larm fra markedspladserne. Og så rullede man ind på Østertorv, og her var larmen øredøvende: vognrumlen over stenbro, hesterimmen, kobrøl, griseshyl, storkeknebren, barnelatter og barnegråd, menneskesnak og menneskeråb og lirekassemusik slog sammen om én. Man kørte ind i Stillings gård eller hos købmand Dige i „Brogården“, der dengang var en lav én-etages gulkalket gård, og de familier, der én gang var begyndt at stalde op i Stilling's gård kunne ikke drømme om at stalde op i „Brogården“ – og omvendt. Købmand Dige havde ekstra staldplads ovre på tømmerpladsen bag det gamle bomhus, som beboedes af skomager Erichsen. Havde man nu staldet op i „Brogården“, gik man ind i et rum, hvor man skilte sig af med kørekapper, tæpper og deslige, og hvor der stod brændevin og en fyldt ølkovs fremme til fri afbenyttelse. Her kunne man også spise sin medbragte mad, hvis man ikke foretrak at besøge en af byens beværtninger. Der var bl.a. en, især af Fjandboer, yndet beværtning på Østertorv, hos Niels Frandsen. Her fik man enkel, men veltillavet mad – stegt ål var en af hovedattraktionerne. Madam Frandsen, der var klejn i det og dårlig til bens, stod selv for madlavningen, mens Niels Frandsen overvågede foretagendet fra sin stol ved vinduet, hvorfra han sjældent rokkede sig. Det havde sine vægtige grunde, han var en mand på over 300 pund. Man kom først ind i skænkestuen, hvor der var temmelig uhumsk, men længere inde var der både propert og pænt, og der blev serveret helt ind i „pri-

Brogården 1904

vaten“, ja, på de store dage blev endog soveværelset taget i brug til servering. God kaffe og hjemmebag kunne også fås hos madam Frandsen. En anden beværtning lå på spidsen af trekanten mellem Thinggade og Slotsgade, hos bager Dahl, der også havde bageriudsalg.

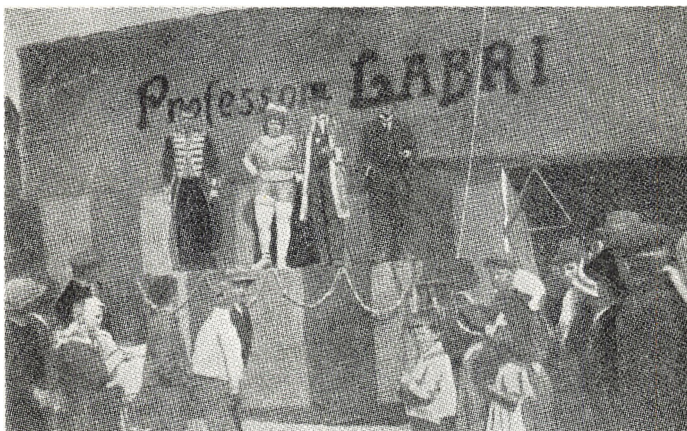
Og nu bevægede man sig så til fods ind mod begivenhederens centrum. Mændene trak jo nok ret hurtigt mod markedspladserne. Grisemarkedet var på Østertorv, kreaturmarkedet og hestemarkedet på området nordvest for kirken. På hestemarkedet kunne man nok møde mine hjemmelsmænds bedstefar, Niels Pedersen, gårdmand i Fly, en livlig og morsom mand med et markant ansigt mellem mørke bakkenbarter. Han var hestehandler i stor stil og en kendt skikkelse på hestemarkeder i det meste af Jylland. Hans børnebørn opsøgte ham, så snart de kom på markedspladsen, og inkasserede prompte en krone hver til at more sig for.

Konerne var nok mere tiltrukket af butikkerne, havde deres egne nødvendige ærinder at ordne, nu de var kommet til

byen. Pigebørnene havde også deres små ærinder, imødeset med spænding. Måske havde man fået lov til at komme hos fotografen og blive „taget af“ sammen med veninder eller kusiner, på en malerisk baggrund og med alvor i blikket. Eller også havde man, efter mange plagerier, fået lov til at gå ind hos Suurballe på hjørnet af Thinggade og Adelgade og erhverve en af de attråede parasoller.

Hvad drengene angik, så stilede de direkte mod træhandler Anders Niensens butik nederst i Thinggade, hvor de forsyndede sig med cigarer. Det var naturligvis utilstedeligt, så de måtte jo se at undgå en konfrontation med deres ophav, dels under denne indkøbstur, dels under nydelsen af den forbudne frugt. Således rustet til det usædvanlige begav de sig på opdagelse, og her var det naturligvis først og fremmest gøglet, der trak.

Og ved gøglet mødtes nok før eller senere de fleste. Her var luftgyngerne, der virkede på mandkønnet som en udfordring til forvovne og svimlende kraftpræstationer, men hvis blotte tilsynekomst gav pigerne skrigetrang og sugen i maven. De foretrak karrusellerne med dejlige landskaber og himmelske toner, brusende svaner og værdigt galopperende hvide gangere med glitrende spejle og kulørt seletøj. Hist kunne man se en kalv med to hoveder, her optrådte en fortryllende lilliput-trup af dværge, dér fremviste August Hansen fra Herning et græseligt, autentisk mord, foretaget med en spade, livagtigt fremstillet i voksfigurer og godt med rød maling og kommenteret på det mest hårrejsende af fremviseren. Her lod den uopslidelige professor Labri munden løbe om „Voerbasse krigshavn“ og „Frikadellens flugt over det hø-ø-je plankeværk og la-a-ngt ind over den jyske hede“, og lovede det bjergtagne publikum, at han skulle få en ko til at forsvinde. Koen var ikke vanskelig at fremskaffe på en markedsdag, og det viste sig at være ligeså enkelt at få den til at forsvinde, idet „professoren“ blot lattede på teltdugen og gennede dyret ud. Og så var der en kunstcyklist, der kaldte sig Waldorf eller noget i den retning, fornemt lød det i hvert fald. Men han blev brat trukket ned på jorden, da en af

Professor Labri som udråber, iført høj hat og broget frakke

tilskuerne ved synet af ham glad genkendende råbte: „Jamen, det er jo Kartoffel-Jacob!“, et navn, den nuværende hr. Waldorf havde erhvervet sig, da han som dreng bragte varer ud fra sin mors grønthandel. Så var det pludselig ligesom glansen falmede omkring hans cykelkunster. Profeter – og kunstnere – har altid haft svært ved at gøre sig gældende i deres fædreland.

Omvandrende handelsfolk var der en del af, blandt andet Otto Brammer, en høj sortskægget og skummelt udseende bissekræmmer, der falbød cigarer stykvis og urkæder og armlænker, der alle – og det bandede han på – var ægte sølv. Og Matilde Boylesen, blandt de små landboer bedre kendt under det ufølsomme „Rø'e Nies“, en ældre kone, der til daglig gik og solgte frugt og andre forfriskninger på banegården, men i dag var trukket op på markedspladserne med sin lille vogn fuld af stikkelsbær og kirsebær, appelsiner og figner, brystsukker og lakridspiber, og et giftigt udseende rødt fluidum i en flaske med det lovende navn „Godt Humør“. Hun rakte en af sine fristelser hen mod de små landsbypiger og spurgte indsmigrende, om det ikke skulle være en appelsin? „Jow

Matilde Boylesen falbyder stikkelsbær og andet godt

tak!“ sagde en af pigerne troskyldigt og tog imod den tilbudte frugt i den tro, at det var en gave. Men så fik hun ellers noget andet at vide! Der blev ikke givet noget ved dørene i købstaden.

Iskegeboder var endnu ikke rigtig slået an i Skive, men man vansmægtede ikke af mangel på nydelsesmidler. Der var både æbleskive- og honningkageboder og beværtertelte, hvor det ikke så meget var fløde, man hældte i kaffen. En mand, der ikke havde nogen til at holde ved sin nyerhvervede ko, men på den anden side også nødig ville gå glip af lidkøbet, havde resolut taget koen med hen til teltet og holdt i tøjret med den ene hånd, mens han styrede kaffepunchen med den anden. Det viste sig imidlertid, at koen var tyregal og gav sig til at gøre tilnærmelser til højre og venstre, hvad der afstedkom en del ravage i teltet. Og derovre gik en mand,

der havde benyttet byturen til at få sig et bundt røgede sild og gik i gang med dem på stedet, idet han ganske enkelt bed hovedet af dem og spyttede det ud og ellers fortærede dem fra en ende af med skind og ben.

Baggrundsmusikken leveredes af lirekassemænd, med og uden træben, med og uden syn og hørelse, af en harmonika-spiller, der sang „I en sal på hospitalet, hvor de hvide senge står“ – og af de gennemtrængende toner fra børnenes tudehorn, skralder og „Pib'-i-røv-hejst“.

Drengene kunne umuligt løsrive sig fra det muntre folkeliv på markedspladserne, men pigerne var mere eksklusive. De fik snart nok af lirekassemusik, udråbere og fulde folk, af solen og af støvet og larmen fra de mange mennesker og dyr og bevægede sig adstadigt som små damer gennem byens gader og ned mod det stille, fornemme og skyggefulde anlæg. Her satte de sig ved hvide borde bag café „Nordstjernen“ og afgav deres bestilling til serveringsjomfruen, en rød svensk sodavand og en fem-øres kage, som de nød, mens de drøftede dagens oplevelser, sammenlignede deres betydningsfulde indkøb, hviskede og tiskede, fnisede og dinglede med de sorte strømpeben.

Og så havde man endda noget at se hen til, når man kom hjem, et lille eftergilde. For bedstefar havde nok sørget for at få fat i nogle tørrede „skå'efisk“, de mærkelige rokker, der lignede de drager, som drengene satte op, og med en lang pigget stjert, som tilnavnet „skade“ hentydede til. Frygtindgydende så de ud, men udvandet, kogt og tilberedt på rette måde var de en spændende spise, hvis bruskede konsistens og ramme, gammelostagtige smag pirrede ganen ved sin usædvanlighed og hørte uløseligt med til feststemningen omkring en „Bathemejmarkensdå“.

Kirsten Aakjær

Hjalmar Kjems' erindringer

Andet afsnit

Fhv. stadsskoleinspektør Hj. Kjems, der døde i 1969, 90 år gammel, virkede ved Skives skolevæsen i godt 45 år indtil 1948. Han var Skives første folkevalgte borgmester og tog på mange områder del i sin bys aktiviteter. Efter sin hustrus, Dorthea Kjems' død i 1960, skrev Hj. Kjems nogle erindringer om sit travle liv. I årbogen for 1974 bragte vi første afsnit.

FØRSTE VERDENSKRIG

Den 1. august 1914 udbrød den første verdenskrig. Ingen af dem, der har oplevet den tordensvangre lørdag aften, kan vel glemme den trykkende stemning, som greb alle. Yngre mænd, der var indkaldt til sikkerhedsstyrken, havde travlt med at få fodtøjet i orden, og koner og kærester græd.

Mandag den 3. august ringede kommunebogholder Kroer til mig på skolen, at gasværkets lager af koks blev revet bort til den tidligere fastsatte pris 1 kr. pr. hl. Jeg ringede så til belysningsudvalgets formand, postmester Jørgensen, og gjorde ham opmærksom på, hvad der foregik. „Hvad fanden rager det Dem?“ svarede han. „Det rager mig så meget, at jeg ikke vil tillade, at koksene sælges til halv pris til folk, der har råd til at tage flere hundrede hektoliter hjem ad gangen,“ svarede jeg.

Nu vidste jeg, at det, som postmesteren kunne spare på kontorholdsgodtgørelsen, gik i hans egen lomme, hvorfor jeg gik ned på kommunekontoret og spurgte, om postmesteren var en af dem, der havde købt. Det var han ikke, og vi kunne da ikke forstå, at den altid fedtede postmester ikke havde forhindret det meningsløse bortsalg.

Det viste sig da også senere, at postmesteren havde købt

300 hl. direkte fra gasværket den 3. august. Gasværksbestyreren havde gjort ham opmærksom på, at han kun kunne købe gennem kommunekontoret, men bøjede sig for udvalgsformandens truende ordre.

Jeg forelagde sagen for min gruppe, som forlangte, at den blev fremdraget i byrådet. Her indviklede postmesteren sig i en række selvmodsigelser og fremsatte direkte løgnagtige påstande.

Kort tid efter kom redaktør Carl Hansen over til mig på borgmesterkontoret og overrakte mig 300 kr. i kreditforeringsobligationer, der under mærket Seth skulle bruges til gavn for fattige i Skive.

Han var et mærkeligt menneske. Disse penge blev givet af hans egen lomme, og idet han nu havde betalt postmesterens koks, forbød hans samvittighed ham ikke at angribe mig på det voldsomste, fordi jeg havde afsløret hans partifælle. Det tab, kommunen havde lidt ved salg til andre, havde han dog ikke følt sig forpligtet til at dække.

Kampen fortsatte i det uendelige og førte til sidst til, at jeg tog mit gode tøj og gik, fordi jeg mente, at da jeg delvis var valgt på stemmer fra venstre, var forudsætningerne for mit valg bristede.

I oktober 1914 blev 10. bataillon indkvarteret i Skive. Jeg gjorde, hvad jeg kunne for at undgå indkvartering hos grundejerne, da det var en urimelig byrde at pålægge dem; men oberstløjtnant Birke vidste, at soldaterne ville få det bedre på den måde, end hvis byrådet sørgede for en fælles bespisning og indkvartering, og holdt på sin ret. Indkvarteringen varede i otte måneder, og jeg havde i al den tid et i alle måder behageligt samarbejde med den senere general, der lærte mig at spille bridge.

I sommeren 1915 deltog jeg i socialdemokratiets kongres i Århus sammen med de to andre socialdemokratiske borgmestre i Danmark, finansborgmester Jensen, København, og Bresemann, Nakskov, der på det tidspunkt var blevet udnævnt til borgmester på samme betingelser som jeg. Vi blev tegnet i samtale med hinanden.

Det var ikke noget godt ben at være borgmester uden løn under 1. verdenskrig. Jeg husker, at jeg engang havde lovet at tale i Oddense og Jebjerg om nødhjælpsbestemmelser. Bil kunne ikke fås, og de fattige socialdemokratiske partiforeninger havde ikke råd til at leje vogn. Det var meningen, at jeg skulle cykle. Imidlertid blæste der en snestorm op, og jeg måtte lade cyklen stå og traske igennem snedriverne til Oddense. Efter mødet der gik jeg videre til Jebjerg, hvor jeg så måtte blive om natten og tage med toget hjem næste dag. Slid og slæb var det.

Fri mand i kort tid

Det var en stor lettelse for mig atter at blive en fri mand, men den herlighed varede ikke længe. Den 7. marts 1917 blev jeg igen presset til at lade mig vælge ind i byrådet.

Den første sag på dagsordenen for byrådets møde den 6. april 1914 var meddelelse fra indenrigsministeriet om, at kongen den 13. marts havde beskikket lærer Hjalmar Kjems til indtil videre at være borgmester i Skive købstad, og jeg overtog ledelsen af mødet.

På et møde umiddelbart efter borgmestervalget havde byrådet vedtaget, at en lærer, der var kommunal tillidsmand, selv måtte betale sin vikar, når kommunale hverv lagde beslag på ham i skoletiden. Det embede, jeg havde overtaget, var således ikke alene ulønnet, men jeg måtte selv afholde de udgifter, der påførtes mig ved varetagelsen af det.

Nu var der imidlertid gået hul på bylden, og Ove Rode havde nået sit mål. I den ene by efter den anden valgte byrådene selv deres formand, når en kongevalgt borgmester gik af, og følgen blev, at rigsdagen måtte enes om en lov, der gav købstæderne selvstyre. Alle kunde jo indse, at man ikke kunde pålægge en mand et så vigtigt hverv uden at lønne ham for det.

Der gik dog endnu fem år, inden Ove Rode kunde sætte sit navn under den eftertragede lov om folkevalgte borgmestre. Det skete den 1. marts 1919. Dens lidet poetiske titel

er: „Lov om ændringer i og tillæg til lov om købstadskommunernes styrelse m. v. af 26. maj 1868.“

I paragraf 1 i denne lov hedder det: Købstadskommunernes anliggender styres af et byråd, hvis medlemmer vælges efter reglerne i lov Nr. 79 af 20. april 1908 om kommunale valg, og som af sin midte vælger sin formand, der benævnes borgmester, hvilket finder sted i det nyvalgte byråds første møde.

I de købstæder, hvor der endnu sad retsbetjente som kongevalgte borgmestre, foregik valget straks efter lovens vedtagelse, men i de købstæder, som allerede på det tidspunkt havde af byrådet valgt og af kongen beskikkede borgmestre, vedblev disse at fungere til valgperiodens udløb.

Jeg havde dengang trukket mig tilbage, fordi jeg mente, at forudsætningerne for mit valg var bristede. Der er ikke her nogen grund til en nærmere udvikling heraf, da det er en helt anden historie.

Min eftermand Siboni, blev ikke valgt ved en borgerafstemning, men blev udpeget af byrådet, og han fik kongelig udnævnelse den 12. april 1916.

Den første borgmester efter den nye lov var Michael Nielsen, der ledede sit første byrådsmøde den 11. april 1921, og har var den første borgmester i Skive, der fik løn for dette hverv.

Sabroes Børnehjem

Efter P. Sabroes voldsomme død fandt der en landsindsamling sted med det formål at oprette et børnehjem til minde om hans indsats for børnene, og det gik således, at dette hjem blev opført i Skive, bl.a. med den begrundelse, at Skive havde været Sabroes faste borg under Hebron-sagen. I byrådets møde den 5. oktober 1918 vedtoges det at modtage det indsamlede beløb og lade hjemmet opføre.

26. februar 1923 blev jeg indvalgt i børnehjemmets bestyrelse og måtte overtage formandshvervet. I det foregående byrådsmøde var der antaget en ny bestyrerinde, Gerda Nielsen.

Jeg vidste ikke, at Eske Eskesen, der var statens tilsynsførende med børnehjemmene, havde frarådet at ansætte hende, idet han anså hende for ikke godt egnet til at lede børnehjemmet i Skive og måske også noget vanskelig at samarbejde med. Han betegnede hende som uligevægtig. Hver gang han kom for at tilse hjemmet, fremførte han anker over ledelsen.

Ved sit første besøg, der fandt sted i maj, påtalte han bl.a., at en konfirmeret dreng, der var i handelsslære, delte soveværelse med en tyveårig kvindelig assistent.

Jeg blev hurtigt klar over, at Gerda Nielsen ikke kunne lede hjemmet, som jeg ønskede det ledet. Gang på gang så jeg en halv snes små fyre sidde på hver sin potte i toilet-rummet med lås for mund, d.v.s. hånden for munden med pålæg om ikke at give et kny fra sig. Der var flittig brug af skammekrog og andre afstraffelser, som ikke passede mig.

Een stor glæde fik jeg dog ud af det, nemlig samarbejdet med Thyra Sabroe og Camilla Nielsen.

I vinteren 1925 blev Gerda Nielsen indlagt på sygehuset, og jeg bad da min søster Astrid om at lede hjemmet under hendes fravær. Hun blev stærkt interesseret i børnehjemsarbejdet og spurgte, og hun kunne blive, hvis Gerda Nielsen ikke kom tilbage. Hertil svarede jeg, at det kunne der aldrig være tale om, da jeg så ville blive beskyldt for mord.

Hun opgav imidlertid sin sygeskole i Skovshoved og endte som leder af børnehjemmet Kana i København. Her fik hun en gerning, som hun gik fuldstændig op i, og hendes drenge glemte hende aldrig.

Gerda Nielsen kom tilbage, og det gik værre og værre. Der er ingen tvivl om, at hun har haft dårlige rådgivere. Det endte med, at bestyrelsen indstillede hende til afskedigelse. Ved forelæggelsen i byrådsmødet den 14. september 1925 nøjedes jeg desværre ikke med at henvise til bestyrelsens skriftlige indstilling, men gik nærmere ind på sagen og omtalte bl.a. Gerda Nielsen mentale tilstand.

Så brød uvejret løs. Det er mærkeligt, at netop når vi værnedede børnene, vakte vi det største raseri hos vore modstan-

dere. Carl Hansen, der havde ført an i overfaldet på Peter Sabroe i Hebronsagen, spildte ikke tiden, men fyldte Skive Folkeblad med perfide angreb på mig, og andre af byens blade fulgte med. Jeg vadede ind i en sump af giftig sladder, bagvaskelse og løgnagtige beskyldninger, som trodser enhver beskrivelse.

Som et kuriosum kan nævnes, at Carl Hansen på grundlag af hjemmets regnskab angreb mig for at have forsynet mig med tobak for hjemmets regning. Een gang om året, når bestyrelsen mødtes, købte jeg ti „Advokat“ og ti små cerutter, de store cigarer til Camilla Nielsen og de små til Thyra Sabroe. I øvrigt havde jeg kun udgift af mødet, da damerne altid blev budt ned til os privat.

Hvem havde røget den tobak, Carl Hansen havde fundet i regnskabet? Ja, det spurgte han om på en sådan måde, at læserne måtte gå ud fra, at det var mig, endskønt det jo lige så godt kunne være Gerda Nielsen.

En af leverandørerne til hjemmet sendte mig sammen med månedsregningen ti cigarer som gave og til jul en halv kasse store cigarer. Jeg sendte hver gang disse gaver tilbage og frabad mig bestemt at få mere tilsendt; men det varede noget, inden manden forstod, at det var alvorligt ment.

Der findes mange former for bestikkelse. Folk, der forvalter større værdier, vil altid være udsat for det. I hvert fald kan der altid gives store gaver til jubilæer og fødselsdage. Det er noget, folk i den offentlige administration skal tage sig i agt for.

Mine udtalelser i byrådet medførte, at der blev nedsat et udvalg til at fremskaffe forskellige yderligere oplysninger om forholdene på Sabroes Børnehjem. Mine partifæller i byrådet svigtede mig. Ingen af dem ville gå ind i udvalget. De to vigtigste aktstykker i mit materiale forsvandt spurlost.

Imidlertid blev resultatet, at Gerda Nielsen afskediges fra 31. marts 1926, og at hjemmet blev en selvejende institution.

Atter var Gerda Nielsens rådgivere på færde, og hun anlagde sag mod mig for æresfornærmelser. Dette gav stødet til nye angreb og insinuationer, ikke alene mod mig, men næ-

sten i lige så høj grad mod min kone, der lå dødsyg på sygehuset.

Af hensyn til hende indgik jeg til sidst på et ydmygende forlig og trådte ud af byrådet den 23. november 1926.

Der blev nedsat en parlamentarisk kommission til undersøgelse af forholdene. Den kom til det resultat, at Gerda Nielsen ikke egnede sig til stillingen.

Dermed var jeg ude af politisk arbejde, og der er ikke noget så galt, at det ikke er godt for noget. Jeg fik nu frihed til at dyrke andre interesser; men for øvrigt formede det sig således, at jeg ikke kom til at mangle arbejde.

Trods takkeskrivelser m.m. følte jeg mig svigtet af mit parti. Nu var borgmesterembedet blevet lønnet, og der var folk, som gerne ville til.

Fra min udtræden af byrådet blev forholdet et helt andet mellem arbejderpartiet og venstre, der allerede nogen tid før var ledet ind i det radikale parti. De var nu som røde køer og hjalp hinanden til at besætte posten som borgmester.

Det er klart, at Carl Hansen satte alt ind på at trænge mig ud af politik. Han havde selv engang skrevet, at nogen bedre talsmand i byrådet end mig kunne småfolk ikke få. Blandt hans politiske tilhængere fandtes mine bedste venner, dommer Lemming, overlæge Ivar Petersen, farver Chr. Dahl og murermester Anton Jespersen. Sidstnævnte var medlem af byrådet under koksaffæren med postmester Jørgensen; men det mindskede ikke vore venskabelige følelser. Hvorfor lagde Carl Hansen sig ud med så gode politiske meningsfæller for at få mig stødt ud i mørket?

Den gåde vil vist aldrig blive gættet.

For øvrigt blev han ved med at forfølge mig, også efter at jeg var blevet uskadeliggjort.

Havnen

Skive købstad havde i 1906 købt den grund, hvorpå byens havn var anlagt. Før havnen blev bygget havde man måttet losse og laste ved hjælp af lægtere og pramme. Der havde

været planer om at uddybe åen og bygge havn på Bleghaven ved Østertorv; men det var altså ikke blevet til noget.

Ved juletid 1912 blev jeg interviewet til „Politiken“ af redaktionssekretær Henry Madsen. Her påpegede jeg den store betydning havnen kunne få som havnebyen midt i Jylland. Det er siden optaget som slagord.

Da jeg blev valgt til borgmester, overtog jeg automatisk stillingen som formand i havneudvalget.

Omsætningen på havnen havde været stadig stigende. I sommeren 1914 lå skibene tæt i hele havnebassinet, og jeg foreslog, at skride til udvidelse af havnen med et bassin mod syd. Der var ingen tilslutning til tanken. Købmand Kielgast, der var medlem af havneudvalget og havnens kasserer, dækkede hele havneområdet, og han ønskede ikke at dele det med andre. Købmændene Mich. Nielsen og Andreas Andersen, der var mine kolleger i byrådet og for øvrigt mine gode venner, viste på det tidspunkt ingen interesse, måske fordi de ikke ønskede at gå imod deres gamle partifælle. Dette hindrede dog ikke, at de som de fremsynede købmænd, de faktisk var, senere fik æren for havneudvidelsen.

Så kom krigen. Havnen lå tom, og alt stod stille; men efter krigen kom arbejdsløsheden, og der skulle sættes nødhjælpsarbejder i gang. Da foreslog jeg i min gruppe, at gå i gang med havnen, hvilket ville give meget jordarbejde. H. P. Hansen, der oprindeligt var imod havneudvidelsen, gik nu med. Byrådet gav sin tilslutning, og ministeriet godkendte planen i november 1921.

Redaktør Carl Hansen rasede imod den i Skive Folkeblad; men det var ren og skær valgteknik, for det var jo det at bilde forsigtige bedsteborgere ind, at det bogstaveligt talt var at kaste pengene i vandet. Efter at valget var overstået og havnearbejdet sat i gang, var han den ivrigste af alle til at fremme det.

Det nye bassin blev bygget nord for det gamle, fordi teknikerne påstod, at bundforholdene mod syd forhindrede at lægge det der. Senere har det vist sig, at det dog er muligt, og engang vil det ske.

Jeg var ked af at få en kulgård anbragt lige ud for Krabesholm.

Efter min udtræden af byrådet besluttedes det, at flytte gasværket til havnen, hvilket var det eneste rigtige, da kullene kom ind over havnen; men der var den mærkværdighed ved forslaget, at det var hensigten at lade kullene køre fra kulgården med hest og vogn de få skridt om til gasværket. Når borgmester Johansen kunne gå ind for et så tosset forslag, var det naturligvis for ikke at støde vognmænd og kuske, der havde en god fortjeneste ved kørslen. Det forargede mig i den grad, at jeg protesterede ved et offentligt møde i teatersalen om planen og foreslog den smutvogn, som min bror Frode lavede. Den kostede 15.000 kr. og virker automatisk. Den har sparet kommunen adskillige gange 100.000 kr.

Det er den eneste gang, jeg har blandet mig i politik efter min udtræden af byrådet.

Gudenå-centralen

Under den første verdenskrig modnedes tanken om at udnytte Gudenåens vandkraft. Jeg var med i arbejdet for det, og da havde vi store planer om forbindelse med Norge over Skagerak. Den kommer nok aldrig nu, da der er udsigt til udnyttelse af atomkraft; men højspændingsnettet udover Jylland fik betydning.

Arbejdet kostede 14–15 millioner kroner. Herved skabtes den store sø mellem Tange og Kongensbro, hvilket har givet egnen omkring Ans en ny skønhedsværdi.

Mich. Nielsen, Anton Jespersen og jeg deltog i indvielsen på Hotel Royal i Århus. Anton og jeg havde bestilt værelse sammen, og da der var stærkt optaget, fik vi vistnok det dyreste på hotellet.

Festen trak ud til hen på morgenstunden og var meget livlig. Vi to afholdsmænd var måske dem, der morede sig bedst. I hvert fald fik vi ikke tømmermænd dagen derpå. Det blev så sent, at Anton og jeg overhovedet ikke kom i seng, da vi skulle rejse hjem med morgentoget.

Værelset blev altså kun benyttet til omklædning. Det kun-

ne Anton ikke lade være med at ærgre sig grundigt over. Jeg fik dog den nytte af det, at jeg fik mit morgenbad.

Universitetet

Jeg var også med i arbejdet for oprettelsen af det jyske universitet og lagde mig ud med vor naboby Viborg, fordi jeg gik ind for at lægge det i Århus.

Ved et forberedende møde talte professor Otto Jespersen. Jeg sad lige bagved den gamle Viborgbisp og nogle andre prælater. Professoren advarede imod at give gejstligheden for megen indflydelse på det nye universitet, da han anså præsterne for nyrædde. Da vendte bispens sig mod sin nabo og sagde: „Hvad var det professoren kaldte os?“ Det var jo ikke noget akademisk udtryk.

Sygehuset

Da jeg i marts 1917 påny blev indvalgt i byrådet, blev jeg medlem af sygehusbestyrelsen, og den første opgave var opførelse af en fløj for epidemiske sygdomme.

Stiftamtmand Howard Grøn var formand for byggeudvalget. Ved licitationen protesterede jeg imod antagelsen af det laveste tilbud på tømrerarbejdet; fordi vedkommende tømrer havde svigtet vor tillid under et arbejde, han havde haft ved bygningen af vandværket.

Han lovede imidlertid højt og helligt, at der ikke skulle blive vanskeligheder med ham ved sygehuset, og hans tilbud blev antaget.

Det gik dog galt. Der blev vanskeligheder med de organiserede arbejdere, og arbejdet gik i stå.

Der måtte indkaldes nyt byggeudvalgsmøde, og stiftamtmanden foreholdt tømrermesteren, at et ord er et ord og en mand en mand. Da mester var trængt op i en krog og ikke kunne klare sig længere, bad han om lov til at gå hjem og beråde sig med Vor Herre. Det fik han lov til, men ved tilbagekomsten lod det til, at han i stedet for havde berådet sig med Fanden. I hvert fald blev arbejdet taget fra ham og givet til en anden tømrer.

Det var en heldig stund bygningen blev færdig. Den spanske syge bredte sig hastigt over landet. Der var næsten ikke et hjem som undgik den. Ofte var alle familiemedlemmer syge og hjælpeløse, og der måtte træffes ekstraordinære foranstaltninger af forskellig art. Da blev den nye epidemi-bygning en stor hjælp.

Byggeudvalget havde trods sundhedsstyrelsens modstand indrettet manzardetagen så den kunne belægges med patienter, og det kan ikke nægtes, at vi triumferede over vort frem-syn.

Nu da de epidemiske sygdomme næsten er forsvundet bruges fløjen til almindelige medicinske patienter.

I foråret 1921 blev jeg valgt til formand. Nye store byggearbejder måtte sættes i gang. Den gamle epidemifløj, øst-fløjen, blev sat i forbindelse med en bade- og massageafdeling. Desuden opførtes ny moderne vaskeribygning; men vi var nok ikke tilstrækkeligt fremskuende, for den burde nok have været lagt uden for det egentlige sygehuskompleks.

Den elskelige overlæge dr. med. Rosing-Hansens jubilæum var blevet fejret. Ludvig Find, som jeg kendte, havde malet ham til sygehuset. Jeg havde skrevet følgende sang til festen:

Mel.: *Du danske Mand af al din Magt . . .*

Vi samles her i festligt Lag
at hylde en Dannemand.
For Rosing-Hansen vajer Flag
nu ud over Salling Land
I alvorsfulde Stunder,
naar Skæbnen slog os Vunder
og Frelse syntes Under,
stod han ved vor Arne Vagt.

I femogtyve lange Aar
her spurgtes om Død og Liv,
og mangt et Hjem i bange Kaar
kun haabed' paa Lægens Kniv.

Og ofte han det maged',
saa Døden blev forjaget,
og Livet, halvt forsaget,
genrejstes i Glans og Magt.

Her sidder mangen Far og Mor
og takker for Liv og Lyst.
Var Mulmet tæt og Nøden stor,
hvor ofte han bragte Trøst!
Vi takker for hans Snildhed,
hans vennesæle Mildhed,
fordi i Kampens Vildhed
med Livet han slutted' Pagt.

Jim.

Kun et halvt år derefter døde han.

Vi ønskede ham erstattet med to overlæger og sygehuset delt i en medicinsk og en kirurgisk afdeling. Det mødte modstand fra Viborg; men vi satte det igennem. Rosing-Hansens Villa blev købt til tjenestebolig for kirurgen.

De to nye overlæger tiltrådte deres stillinger først i året 1924, og det medførte et sådant opsving for sygehuset, at der måtte planlægges nye udvidelser. Nordfløjen med en udbygning indeholdende bl.a. operationsstue, lys- og røntgenafdeling samt køkken.

I november 1925 udtrådte jeg af byrådet og dermed også af sygehusbestyrelsen. Kort efter jul valgtes der ny formand.

FOLKEBIBLIOTEKET

Alle kender historien om Moses, der i 40 lange år førte jødefolket gennem ørkenen, indtil de nåede frem til det forjættede land, hvor det flød med mælk og honning.

Men ikke alle ved, at Skive Folkebibliotek også har haft sin Moses – skoleinspektør Kjems.

Som Moses gik i spidsen for jødefolket i dets trængselstid, således gik Kjems også i spidsen under Folkebibliotekets ørkenvandring.

Moses' ørkenvandring varede 40 år, – Kjems' 40 kvartaler – den lille forskel på år og kvartaler siger naturligvis intet, – det er tallet, der er det afgørende.

Moses førte sit folk gennem den arabiske sandørken til det forjættede Palæstina, – Moses Kjems slæbte bøgerne gennem byens stenørken fra Asylgade ad Vestergade til de forjættede lokaler i Torvestræde.

Det forjættede land, som Moses førte sit folk til, flød for 3000 år siden med mælk og honning, og i Biblioteket flyder det den dag i dag med flødeskumskager og honning-do, i hvert fald i stueetagen. (Biblioteket lå over Topps konditori).

Moses afgav sit scepter på Nebo bjerg, da målet var nået, og hans efterfølger i vore dage nedlagde – for i et og alt at efterligne det store forbillede – sit biblioteks-scepter, da bøgerne var nået ind på de forjættede hylder. Hans arbejde for biblioteket er – – – således ikke til at kjemse ad – – – – –

På et punkt overgår det 20. århundredes Moses dog sin forgænger. Han har skaffet sin by et Grønlandsmuseum.

Betydningen heraf synes forgængereren ikke ret at have haft øje for; – i hvert fald findes i de historiske kildekrifter intet, – absolut intet – der kan udlægges som tegn herpå. Det er et af de faste punkter, selv den mest moderne bibelkritik ikke har vovet at røre ved.

Men det er nu en anden historie, som Kipling siger.

Her i St. Hansormen nøjes vi med at hylde det 20. århundredes Moses fordi han førte biblioteket ind i det forjættede land, og vi beder vore læsere slutte læsningen af denne artikel med at råbe et leve for bibliotekets Moses. (Hurra).

Ovenstående er skrevet af den boginteresserede dyrlæge Klastrup og stod i St. Hansormen tirsdagen den 23. juni 1931. Det var en festavis, der kun udkom med eet nummer, nemlig Sct. Hansaften, der fejredes med en stor fest på Skovbakken til fordel for Skive Folkebibliotek.

På det tidspunkt havde jeg trukket mig ud af bestyrelsen.

Det er imidlertid ikke rigtigt, at ørkenvandringen kun varede i 40 kvartaler. Den havde været meget længere.

I efteråret 1878 oprettedes der et læseselskab i Skive. Ved læseårets slutning blev bøgerne stillet op i lærerværelset i den gamle skole i Østergade, og en af lærerne påtog sig den opgave at føre tilsyn med samlingen og udlåne bøgerne til interesserede læsere. I begyndelsen blev dette arbejde gjort gratis. Senere viste byrådet sin velvilje ved at bevilge 50 kr. om året. Da jeg blev indvalgt i byrådet gjorde jeg, hvad jeg kunne for at forhøje tilskuddet; men det gik trægt.

I 1907 toges den nye skole i Asylgade i brug, og den gamle skole stod tom. Bogsamlingen blev så flyttet op i et ledigt lokale mod nord i fløjen mod Frederiksgade. Forholdene var ikke gode; men der var dog en fast bibliotekar.

I efteråret 1910 oprettedes der håndbogsamling for lærerne på skolen samt en børnebogssamling. Disse samlinger fik lokale i Asylgades skole.

Så kom biblioteksloven 1920 og gav mere luft under vingerne.

Antallet af børn i asylet var gået stærkt tilbage, så det ikke kunne betale sig at fortsætte driften af det.

Vi greb lejligheden og flyttede folkebiblioteket ind og oprettede offentlig læsestue. I efteråret 1921 blev biblioteket en selvejende institution; men hvor længe var Adam i Paradis? En skønne dag forlangte asylbestyrelsen sin ejendom tilbage, og biblioteket blev hjemløst.

Heldigvis stod Julius Schous ejendom i Vestergade tom. Senere købtes den af slagtermester O. Møller Andersen. Det lykkedes at komme ind der; men vi måtte hutle os igennem. Skønt tilskuddene nu tales i tusinder, måtte vi låne os frem.

Der var blevet dannet en biblioteksforening, som besatte tre pladser i bibliotekets bestyrelse, mens byrådet valgte to medlemmer. Folkebiblioteket var blevet en selvejende institution, men levede i yderste armod. Bestyrelsens medlemmer måtte skrive på vekslers for at kunne betale de indkøbte bøger. Da læsestuen var blevet oprettet på asylet, abonnerede vi på de vigtigste tidsskrifter og blade i landet; men det blev

nødvendigt at afbestille mange dagblade for at få det til at gå rundt. Møbler havde vi ikke haft råd til at få, men lånte hos Rosenhøj om vinteren og hos Den nye Borger- og Håndværkerforening om sommeren.

Det var i efteråret 1924, vi flyttede til Vestergade. Ejendommen der ejedes dengang af fabrikant Schade, som havde købt den til fabrikation af papirsreb og -snore, da der under den første verdenskrig ikke kunne skaffes hamp. Han havde måttet likvidere forretningen, og biblioteket måtte betale 800 kr. i leje om året; men dets indtægter var også i 1925 steget til 14.000 kr. årligt. Forholdene var imidlertid så dårlige, at det var nødvendigt at skaffe bedre egnede lokaler.

Det viste sig nu, som så ofte, at når nøden er størst, er hjælpen nærmest.

Konditorske Annine Michelsen agtede at opføre en stor ejendom på hjørnet af Østergade og Torvestræde, og biblioteket indgik lejemål med hende på ikke over 3000 kr. om året.

Da jeg trak mig tilbage fra byrådet, nedlagde jeg alle mine offentlige hverv undtagen i naturfredningskomitéen og min formandspost i folkebiblioteket, som jeg ikke syntes, at jeg kunne forlade, før det forjættede land var nået.

I slutningen af april 1927 flyttede vi ind i de nye lokaler, og allerede inden den tid var der blevet ansat en uddannet bibliotekar ved navn Baden.

Der måtte stadig skaffes penge, og i oktober 1928 afholdt vi en bazar i håndværkerforeningen og havde det uheld, at Skive Bank krakkede midt under det hele, hvilket skadede så meget, at udbyttet blev ringe.

Jeg havde ikke stor lyst til at skaffe penge på den måde, og for dog at byde på andet end gøgl fik jeg forfatteren Johannes Buchholtz til at læse op. Det fortrød jeg bitterligt. Vort publikum var ikke præget af litterære interesser. De folk var kommet for at lave sjov og ballade. Det var umuligt at få dem til at holde sig i ro under oplæsningen, og den nervøse Buchholtz med den svage stemme var absolut ikke egnet til at råbe dem op. Jeg skammede mig som en hund.

I foråret 1929 trak jeg mig ud af bestyrelsen, da jeg nu mente, at bibliotekets fremtid var sikret.

Anlæg og naturfredning

Ved købet af Krabbesholm skov havde byen sikret sig en naturpark, der kan føre sine aner tilbage til de ældste tider. I skovbrynet mod syd ligger en mægtig køkkenmødding, et vidnesbyrd om, at vore forfædre har levet her i stenalderen, da engen endnu var fjord. Her er skovbunden dækket af padderokker som for tre–fire tusinde år siden, og egen kæmper sin fortvivlede kamp med bøgen.

Skive anlæg var blevet anlagt på en sumpet mark på den tid, da adgangen til skoven ikke var fri. Efterhånden var det groet sammen til en kragelund. Der var ansat en gammel mand til at føre tilsyn med det, men efter Julius Schous død var der ikke rigtig nogen, der tog sig af det. Da bødker Richard Nissen blev indvalgt i byrådet, blev han formand for ejendomsudvalget og dermed for anlægget med den begrundelse, at han havde forstand på træ. Da han første gang var rundt for at orientere sig, kom han sammen med sine kolleger i udvalget op ad Havnevej og så, at skråningen mod anlægget var dækket af elletræer. Da han oplystes om, at de var selvsåede, gav han ordre til at fjerne dem. Hverken før eller siden har man kunnet få noget til at gro på den skråning.

Ved Strandvejen langs Krabbesholm sanatoriums kurpark stod der i sin tid ca. tredive store træer, dels i række langs vejen og dels fritstående samt et selvsået ellekrat. Det var selve den danske natur, der havde skabt et fortryllende samspil mellem skov og strand og frembragt en kyst, hvis skønhed man skulle lede længe for at finde magen til. På sanatoriet fik man en inspektør, som må have haft „forstand på træ“, for han ryddede rub og stub og gjorde alt til pindebrænde og ødelagde en skønhed, som kun naturen er i stand til at skabe. Tilbage stod to række nøgne pæle til telefon og elektrisk strøm.

Mens jeg var formand for ejendomsudvalget tog vi fat på

anlægningen af det sammenvoksede anlæg. Byens befolkning forstod det ikke og der lød et ramaskrig. Aviserne modtog så mange klager, at de måtte lade dem gå i papirkurven. Da anlægningen var fuldført, blev alle klar over, at den havde været nødvendig.

Vor rådgivende forstmand var skovrider Morville, som det var en glæde at samarbejde med. Jeg fulgtes med ham gennem skoven en efterårsdag, da en nordøststorm havde mejet træer ned i hundredvis. Da vi kom forbi Krabbesholm og så, at Christian den Fjerdes lind var fældet af stormen, løb tårerne ned over hans kinder. Han forstod at værne om det præg skoven havde som en overlevet rest af oldtidens skov.

Da jeg første gang stod på Kirkebakken og så mod syd ud over det grønne engdrag og den bugtende å, var det et hede-landskab, der bredte sig ud for øjet. Nu var det et skov-landskab, og jeg havde været medvirkende i den forandring. Der var allerede dengang begyndt på plantning af private. Kommunen fortsatte med større kraft. Jeg holdt på, at hvor det var muligt, skulle der plantes løvtræer, især birk, ind mellem gran og fyr.

Der var i udvalget tale om at indføre egernet, men vi veg tilbage for det af hensyn til fuglene. Det varede imidlertid ikke længe før egernet selv indfandt sig, og nu vrimler det med de små vævre dyr.

I mange år var jeg medlem af naturfredningskomiteen, men trak mig tilbage, da jeg fandt, at vi ikke gjorde nogen indsats af betydning.

I min egenskab af formand for ejendomsudvalget havde jeg den glæde at forhindre bebyggelse af Kirkebakken, da en byggelysten bød en stor pris for grunden, der forøvrigt lå i en sørgelig forfatning dengang. Nu blev der anlagt en lille park. I stedet for de sædvanlige skilte om forbud blev der lavet nogle smukke skilte med poetiske indskrifter, hvortil forbilledet var anlægget i Lemvig. Det var ikke byens store digter Thøger Larsen, der havde forfattet dem, men hans gode ven Orla Buhl. Vi fik lov til at bruge et par af dem, og jeg bad Jeppe Aakjær om en indskrift. Resultatet var det

kendte vers, man forøvrigt ofte ser i forvansket form. Jeg husker, at jeg engang læste det i Politiken med tre fejl bl.a. „papirer“ i stedet for „aviser“.

Verset lyder:

Naturen er altid ædel og ren
har ingen Aviser, der flyver.
Gjør du Guds Mark til en Rendesten,
jeg agter dig ej ved en Styver.

Ligesom Politiken foretrak jeg „for en styver“ i stedet for „ved“, og jeg talte med Aakjær om det, men han holdt fast ved sin opfattelse.

Politiken holdt også fast ved sin. Jeg gik nemlig ind og gjorde opmærksom på fejlene. De blev ikke rettet. Redaktionen har åbenbart ment, at den forstod sig bedre på den slags end Aakjær, der jo ellers var i kridthuset der.

Skolen

Lysten driver værket.

Jeg nærer større ærbødighed over for barnet end over for den voksne, for det kan altid ses, at den sidstnævnte på mange måder er kommet til kort overfor livet, mens den førstnævnte indeholder uanede muligheder.

Da jeg kom tilbage til Skive kommunale skolevæsen efter soldatertiden, fik jeg engelsk i realskolen, fordi min ven Mouridsen, der var lærer i engelsk, skulle på årskursus.

Det var altså en tilfældighed, at jeg blev sproglærer. Jeg havde ikke givet mig meget af med engelsk efter min hjemkomst fra Amerika, men udover dansk litteratur interesseret mig mest for matematiske og naturhistoriske emner. Ikke desto mindre gik jeg op i undervisningen med liv og lyst, navnlig da det efterhånden lykkedes at få Otto Jespersens lærebøger indført ved skolevæsenet. Lidt efter lidt gik jeg over til undervisning på det fremmede sprog med genfortælling i stedet for oversættelse.

Dog lod jeg børnene engang imellem prøve på at over-

sætte de små vers frit og endte så med selv at give en fri oversættelse som:

Regnen, regner rundt omkring,
det øser ned fra sky.
Det regner på alverdens ting
og på min paraply.

Hanen galer før sol står op
og siger: Let nu din dovne krop
for tidligt på færde og tidligt i seng
det passer bedst for den raske dreng.

Aften rød og morgen grå:
Solskinsvejr og himmelblå.
Aften grå og morgen rød:
Får og lam vil gå i blød.

Skrædderens pøg
sad i en krog
og spiste sin julekage.
Han pillede i'en
og fandt en rosin.
Nå, hvor den skal smage.

Lille søde pige, vil du blive min?
Du skal ikke vaske op, ej heller fodre svin,
men sidde på en pude og ha det så godt,
spise jordbær med fløde og stikkelsbærkompot.

Sort er ravn, sort er rågen,
sort er den dreng, som stjæler bogen.

Jeg havde nu også megen glæde af arbejdet i min klasse i folkeskolens almindelige afdeling, hvor jeg modtog børnene den første dag og fulgte dem til den sidste.

Før i tiden havde hjemmene brugt skolen som bussemand,

og det var almindeligt, at børnene kom grædende og ængstelige i skole.

Samtidig med, at jeg fik engelsk i realskolen, blev jeg klasselærer i én af de før nævnte midlertidige heldagsklasser. Børnene her var fra jævne interesserede hjem, som ønskede, at deres børn skulle have en god skoleundervisning uden at stræbe efter at få en eksamen. Det satte sit præg på disse klasser, som det var en glæde at have med at gøre.

Her var ikke brug for spanskrøret. Alligevel kastede det sin skygge ind over dem. Skoleinspektør Hasselriis' kontor var lige ved siden af, og det var en daglig oplevelse at høre hans vrede stemme akkompagneret af spanskrørslagene og fortvivlede smertenslyde fra ofrene, der ikke sparede på stemmemidlerne i håb om, at de derved kunne afkorte strafudmålingen. Under eksekutionen sad børnene i klassen stive og blege og fulgte slagets eller rettere slagenes gang.

Ved en tilfældighed kom vi ind på at synge engelske sange i mine engelskklasser. Jeg kunne huske: „Way down upon the Swanee River“ udenad, og børnene bad om at lære den. Det førte til fremskaffelsen af andre sange.

Ved afslutningen af skolegangen hændte det også, at jeg selv skrev engelske sange. Vi havde moret os med at gradbøje udsagnsordet „get on“ på følgende måde: get on, get honour, get honest. Det førte til følgende afslutningssang:

School Good-Bye.

When creams are over, and we've done with all our work
at school,
We boys and girls will hie to call out, „School good-bye!“
With no money in our pockets, but with wisdom in our brains,
We're leaving school to make our way, and we will take
great pains.

Chorus

We will never forget the wisdom so carefully were taught:
We'll „get on“, and we'll „get honour“, we'll „get honest“
as we ought,

We'll be clever, and we'll never cease comparing thus.
 Don't you think it is superb that we can compare a verb!
 School good-bye! School good-bye!

To get on is not so easy, but we must keep honour bright,
 And then we'll bring no shame, no we will heap up fame
 On the school where we have worked and played and which
gave us the start.

Our thoughts will often travel back to that from which
we part.

Chorus

Jim.

Her følger også én af disse:

The Days that are Gone and the Days to come.

Gone are the days what with lessons what with play,
 Gone are we now from the good old school away,
 Gone from the school to a better task we hope.
 We're looking forward to a life with greater scope.
 We're going, we're going on our way with faith and hope,
 We're looking forward to a life with greater scope.

We do not weep, though we feel a little pain
 Now we shall leave – never to come back again,
 Parting with friends bound to us with friendship's rope
 Chorus

He Who Remains.

Fru Fischer, født Darre, var en mandhaftig kvinde. Hun gik med herrehat og snørestøvler. Den senere berømte forfatter Eskelund var en lille fyr på fire år, som til daglig hed Brormand. En dag fru Fischer marcherede ned ad Havnevej, stillede Brormand sig op foran hende og spurgte: „Er du en mand eller en dame?“ Den kunne den skrappe dame ikke give igen på, og hun nøjedes med at svare: „Jeg er såmænd lærerinde.“

Da hun fejrede et jubilæum, blev der holdt en fest for hende på skolen, men det var en betingelse, at der ikke måtte holdes taler. Derfor skrev jeg en sang.

Det førte til en større produktion ikke alene fra min side, men også fra andres ved forskellige fester.

Til en udflugt skrev jeg følgende

En ny sørgmunter vise – dog ej af Sigfred Pedersen

VED LÆRERUDFLUGTEN D. 23. JUNI 1947

Hvem sidder der bag pulten
og stirrer i en bog,
han briller har på næsen,
og for ham står en pøg?
Det er såmænd en lærer,
der af sin sure nød
med lempe må forvandle
de stakkels børn til brød.

Hver morgen må han stille
i allerførste gry
og terpe tørre regler
på ny, på ny, på ny.
Og dagen lang han slider
med blyant og med kridt.
Hvordan er resultatet?
Jo, det er gerne skidt.

Den gode borger suser
i bil til skov og strand.
Vor lærer fromt må traske
i støv til skov og vand.
Han tænker på sin gerning,
den er jo meget skøn,
ved kvæld han den omslutter
udi sin aftenbøn.

Så jævned han for barnet
den vanskelig vej,
men da det led mod julen,
da sagde hjertet nej.
Det var såmænd vor lærer,
han tabte bogen brat,
de bar ham gennem byen
en trist decembemat.

Der står i folkeskolen
en lille pæn notits.
Den virker efter sliddet
jo næsten som en vits.
Ak var han bare blevet
stadsskoleinspektør,
men nu var det jo sådan
det ej ku la sig gør.

Jim.

De gamle skoleledere var ikke meget for at feste med børnene.

Skolen havde dengang fri fastelavnsmandag til stor plage for byens befolkning. Jeg foreslog at gøre dagen til en skoledag og til gengæld holde en fastelavnsfest på skolen, hvor der bl.a. var optræden af eleverne. Hertil skrev jeg mit meste dramatiske arbejde, der handlede om vårens sejr over vinteren.

Fra gammel tid førtes der dagbog i klasserne, hvori læreren skulle notere, hvad der var gennemgået i hver time. Den faste, matematisk udregnede timeplan fandt jeg modbydelig. Når klassen netop var blevet interesseret i et eller andet emne, blev den revet bort fra det og skulle i næste time interessere sig for noget helt andet og som kameleon skifte farve.

Bedre var det ikke med karaktergivningen. Der blev givet karakter for hver præstation i hver time. Forældrene ville

nødtigt afskaffe karaktererne, fordi de ikke var klar over, hvor dårligt et meddelelsesmiddel det i virkeligheden var, og at det var meget bedre at søge oplysning om børnenes forhold ved henvendelse på skolen.

Det var også vanskeligt at få dem til at forstå systemets demoraliserende indvirkning på børnene. De dygtige blev hovmodige, og de mindre lærenemme forkuede. Desuden fører det til snyderi og gør det til en forbrydelse for de dygtige at hjælpe de mindre dygtige, hvorved menneskenes bedste tilbøjeligheder modarbejdes.

Det lykkedes efterhånden at komme bort fra karaktersystemet og skoleåret sluttede med en forældredag og udstilling af skriftlige og andre arbejder.

I mellem- og realskolen kunne man ikke komme bort fra karaktererne, selv om man efterhånden gik over til klasseundervisning.

Jeg var nogle gange ude som beskikket censor i engelsk. Engang kom jeg en trist, råkold og tåget morgen til en real-skole med et mægtigt skilt, der bar indskriften: „Hvad gavnede det dig, om du vandt verden, hvis du tog skade på din sjæl?“ Jeg kunne ikke andet end give min fulde tilslutning dertil, men var meget betænkelig ved, at det gode valgspørg blev brugt som skilt.

Det viste sig straks ved frokosten, at bestyreren var skuffet over, at jeg ikke drak spiritus. Aldrig har jeg været ude for så voldsomt pres med hensyn til karaktererne som her. Hvorledes det gik sjælene forlyder der intet om.

Engang havde jeg en forbløffende og lærerig oplevelse: Jeg censorerede de skriftlige arbejder fra to realklasser i Nyborg. Det ene sæt stile var fremragende, det andet under al kritik. Det var med blandede følelser jeg stillede på skolen med min bedømmelse, hvoraf det ville fremgå, at den ene lærer var en dygtighed, den anden en umulighed. Hvem skildrer derfor min glæde, da det viste sig, at begge klasser havde samme lærer. Jeg spurgte ham, om han kunne forklare grunden til forskellen, og han svarede, at han havde arbejdet mest med den svage klasse, og at forskellen kun kunne for-

klares ved den forskellige ånd, der rådede i dem. Man kan altså ikke uden videre bedømme en lærer efter hans eksamensresultater.

Engelsk besøg

Efter første verdenskrig kom der et stort selskab af engelske journalister til Danmark under ledelse af Yde, den senere generalkonsul i Hamborg. Han var dengang tilknyttet ambassaden i London, og som god thybo førte han selskabet gennem Thyborøn kanal til Thisted og derfra til Skive.

Siboni var borgmester på det tidspunkt, men han holdt ferie i Norge, og det blev derfor mig, der som viceborgmester måtte modtage gæsterne. Det blev en oplevelse for både dem og mig. De var mest optaget af den tilsyneladende velstand i de små landbohjem.

Fra Skive skulle de videre til Viborg, og de forlangte at få mig med og da jeg protesterede erklærede Yde, at der var ingen vej udenom. De var landets gæster og måtte imødekommes i enhver henseende. Jeg fik ikke så meget som en flip med og måtte nøjes med at vinke farvel til familien i forbifarten.

Vi blev først ført til domkirken, og en lærd herre fortalte udførligt om dens tilblivelse og historie, mens domorganisten sagte spillede. Captain Douglas (så godt som alle journalisterne havde tjent som officerer under krigen) stak sin hånd ind under min arm og sagde: „Let us go and listen to the music. That is better“. Englænderne kendte jo gamle kirkebygninger fra deres eget land.

Der blev serveret middag for gæsterne på et af byens hoteller med efterfølgende bal i Salonen. Jeg fulgtes med Cecil Roberts fra Manchester Guardian ud af spisesalen. På et bord lå Politiken udbredt med følgende overskrift over hele forsiden: „Lloyd George's Tale“. Han gned sig i hænderne og udbød: „Well, that's good!“ og han blev noget skuffet, da jeg forklarede ham at „tale“ ikke betød sådan noget som „løgnehistorie“, men ganske simpelt „speech“. Vi fik os en

lang og interessant samtale, der endte med, at han indbød mig til at besøge sig i Manchester. Det fik jeg aldrig råd til, og jeg kom ikke til bal den aften.

Næste dag så vi på hededyrkning i tyskebyerne og besøgte de store hedeplantager. Yde var tolk, men det varede ikke længe, før englænderne råbte på the deputy mayor of Skive. Jeg har aldrig været så hæs i mit liv, som jeg var den aften.

Gæsterne skulle videre med ekstratog til Silkeborg. Yde pressede mig for at tage med; men jeg skulle hjem for at lede et byrådsmøde i Skive og for at begynde skolen efter sommerferien. Det kan ikke nægtes, at det var med et suk, jeg tog afsked med mine engelske venner.

Jeg var medstifter af English Club i Skive og virkede i mange år som dens formand.

Skoleleder

I 1919 blev overlærerembedet ved den almindelige folkeskole afdeling ledig ved overlærer Bechers afgang.

Jeg foreslog, at embedet blev nedlagt, fordi Skive skole efter flytningen fra Østergade nu dannede en enhed, som bedst kunne ledes af én mand eventuelt med to viceinspektører. Forslaget mødte modstand fra alle sider, især fra lærernes, der måtte modsætte sig nedlæggelse og advancementsposter.

Jeg skrev da følgende ansøgning til kongen:

Undertegnede tillader sig herved at ansøge om at komme i Betragtning ved Besættelsen af det ledige Embede som Overlærer ved Skive kommunale Skolevæsen.

Fra 1891 til 1897 opholdt jeg mig i De forenede Stater i Nordamerika, hvor min Fader var Præst for den danske Menighed i Ashland, Mich., og Forstander for den danske Højskole samme Sted. Her modtog jeg Undervisning om Vinteren, mens jeg om Sommeren fik Uddannelse som Gartner. Da min Fader døde, rejste Familien til Danmark, og efter et Aars Forberedelse blev jeg efter Dispensation fra Undervisningsministeriet optaget i Silkeborg Seminariums anden Klas-

se, og herfra tog jeg i Aaret 1900 Lærereksamen med Karakteren *m*gx i Gennemsnit.

Siden har jeg virket ved Skive kommunale Skolevæsen med Undtagelse af Vinteren 1900–01, da jeg var Vinterlærer i Tarm, og den Tid, jeg aftjente min Værnepligt.

Mit særlige Fag er Engelsk, hvori jeg underviser i Mellemskolen og Realklassen. Foruden den Uddannelse, jeg har faaet heri under mit Ophold i Amerika, har jeg deltaget i Lærershøjskolens korte Kursus og to Gange i Statens Feriekursus i Engelsk. Jeg tillader mig at anføre, at Undervisningsinspektøren adskillige Gange har beskikket mig som Censor i dette Fag ved Mellems- og Realeksamen, og at henviser til vedlagte Udtalelse fra Professor Rønning, der uopfordret har tilstillet Skolen den.

Skønt jeg i en lang Aarrække har virket som Faglærer i Realskolen og senere i Mellemskolen, tør jeg udtale, at Grundskolen og den almindelige Del af Hovedskolen har bevaret min usvækkede Interesse. Jeg var Lærerraadets første Sekretær og fratraadte først efter mange Aars Forløb efter eget Ønske, fordi der paa anden Maade blev lagt stærk Beslag paa mig. I denne Stilling fik jeg Anledning til at stille Forslag om og begrunde mange Forbedringer i Skolens Arbejde, f. Eks. Indførelse af Klasselærersystemet. Som Bevis for min Interesse for Grundskolen og den almindelige Del af Hovedskolen tjener, at jeg i en lang Aarrække efter Opfordring fra min Side har været Klasselærer og haft Flertallet af mine Timer der. Som yderligere Vidnesbyrd om min Interesse for den almindelige Folkeoplysning tillader jeg mig at anføre, at jeg i 1907 fik oprettet en Aftenskole for Arbejdere, hvor jeg til at begynde med underviste gratis. Jeg var dens Leder, til den under Krigen foreløbig indstillede sin Virksomhed. Som en Fortsættelse af denne Virksomhed betragter jeg det, at jeg, da der blev oprettet kommunal Ungdomsskole her, blev knyttet til denne som Lærer.

Som Støtte for min Ansøgning anføres yderligere, at jeg som mangeaarigt Medlem af Skive Byraads Skoleudvalg har opnaaet et ikke ringe Kendskab til Skolens Administration.

I det hele taget er jeg blevet fortrolig med Administrationsarbejde som Formand for adskillige Byraadsudvalg og som Borgmester, hvortil jeg beskikkedes i 1914 efter en Folkeafstemning i Byen, og hvilken Stilling jeg beklædte i godt to Aar, til jeg efter eget Ønske trak mig tilbage, fordi Partiernes Stilling indbyrdes forandredes saaledes, at jeg fandt, at Forudsætningerne for mit Valg var bristede. Ligeledes har jeg, da jeg i sin Tid var Formand for Skive Købstads Væge-raad, vundet Indsigt i Forhold, som ikke er uden Betydning for Skolen.

Dengang Skoleinspektørembedet her i Skive var ledigt for ca. fem Aar siden, søgte jeg det og blev indstillet, men jeg har aldrig søgt Overlærerembedet i andre Byer, da jeg føler mig knyttet til Skolevæsenet her med saa stærke Baand, at jeg ikke ønsker Ansættelse noget andet Sted. Jeg haaber, at det ikke skal skade mig, at jeg ikke har været indstillet andre Steder.

Jeg havde den glæde, at min kolleger i byrådet uden hensyn til partifarve indstillede mig som nr. 1 til embedet, og at kongen den 10. oktober 1919 underskrev ansættelsesbrevet.

Samvær med Thøger Larsen

I foråret 1919 fik jeg opfordring til at lade mig opstille som arbejderpartiets kandidat til folketinget i Lemvigkredsen, og jeg havde modtaget kandidaturen.

Da jeg søgte overlærerembedet, sagde skoleudvalgets formand, den konservative bankdirektør Fr. Petersen, til mig, at han ville støtte min indstilling, men kun under forudsætning af, at jeg ikke søgte at blive valgt som medlem af folketinget, da han mente, at stillingen som skoleleder ikke ville levne mig tid til politisk virksomhed udover den kommunale. Det gik jeg villigt ind på, da jeg kun havde ønsket at virke som stemmetæller. Jeg bad mig derfor fritaget, men partifællerne i Lemvig mente ikke, at de kunne lade mig slippe før efter valget. Det var bankdirektøren tilfreds med.

Det var det bevægede valg i 1920 efter påskekrisen og generalstrejken, og bølgerne gik højt. Engang da jeg havde talt i Humlum kro var stemningen så voldsom, at redaktør Madsen ikke turde blive i Humlum om natten, og da vi ikke kunne få nogen vogn, måtte vi i nattens mulm og mørke vandre fra Humlum til Lemvig.

Under valgkampens slutfase havde Madsen og jeg bil sammen med Thøger Larsen og den radikale kandidat. Jeg havde truffet Thøger Larsen ved Jenlefesterne og været med til at synge „Danmark nu blunder den lyse nat“ første gang den blev sunget ved festen i 1914, da jeg mødte som nyvalgt borgmester; men vi var ikke kommet i nærmere berøring med hinanden. Nu blev vi rystet godt sammen. Den oplevelse ville jeg nødtigt have undværet. Han var det herligste menneske, man kan tænke sig.

Sønderjylland

1920 var et bevæget år. Den 10. februar havde sønderjyderne stemt sig hjem til Danmark, opflammet af lensgreve Schacks manende ord:

– Sønderjyder, nu er Dagen der, vi vil hjem!

Hvad Slægtled har troet paa, Fædrene kæmpet og Mødrene grædt for, Haabet, der har baaret vore Sønner over Krig og Død, skal nu gaa i Opfyldelse.

Man har givet os Nøglen i Hænde til den laasede Dør, mod hvilken vi har hamret i et halvt Aarhundrede, men vi maa selv lukke Døren op.

Ryk Grænsepælene op og flyt dem langt mod Syd!

Vi er Danske og vil vedblive at være Danske. Afstemningsdagen skal vidne derom for kommende Slægter.

I Syd og Nord, Øst og Vest i vor Landsdel vil vi samles om det fælles Maal, skal det lyde enigt som fra Broder og Søster:

Vi vil hjem, hjem til Danmark.

Henrik Pontoppidan bød de hjemvendte landsmænd velkommen med sit gribende digt:

Det lyder som et Eventyr, et Sagn fra gamle Dage:
en røvet Datter, dybt begrædt, er kommet frelst tilbage.

Det sker, hvad som et Drømmesyn har straalet for vor Tanke!
Til Sommer vajer Dannebrog igen paa Dybbøls Banke!

Hvad knapt vi turde hviske om i Krogen mellem Venner
forkyndes nu paa Dansk og Tysk som Løfteord af Frænder.

Velkommen hjem til Moders Hus, vor Søster, Hjertenskære!
Saa bleg du blev i Kæmpens Favn i Striden for din Ære!

Du sad i Bolt og Fangejern til Spot for vilde Dreng.
Seks Tusind unge Sønners Liv var dine Løsepenge!

Men du vil ingen Sørgefest! Mens Taaren Øjet brænder,
du skjuler stolt, hvad ondt du led i hine Bøddelhænder.

Du kommer klædt i hvidt og rødt og smiler os i Møde.
Hil dig, vor Moders Øjesten, i Nutids Morgenerøde.

Genforeningen kom til at spille en rolle i valgkampen på grund af kravet om, at Flensborg skulle med. Jeg hævdede, at afstemningen måtte være afgørende.

Der var en anden begivenhed det år, som i endnu højere grad satte sindene i bevægelse nord for Kongeåen. Det var påskekrisen og generalstrejken.

Den konservative kandidat var indremissionsmanden Vesterager, hvis optræden og taler fik Thøger Larsen til at hævde, at hans overskæg mindede om englevinger, når han rigtig kom i ånde.

Venstres kandidat var Hakon Berg, der især brugte generalstrejken i sin agitation.

Vi trillede altså rundt i kredsen til vælgermøder dag og nat. I Harboøre holdtes mødet om eftermiddagen i en uryd-
delig hyggeforladt sal. Der var kulde i hjerterne. I hvert fald fandt vi ingen genklang der.

Da vi var færdige, kørte vi med lettet sind videre til Ferring, og vi fire blev modtaget af Bjerre i et lille lunt og hyggeligt værelse, hvor vi i fællesskab nød et måltid, før mødet begyndte.

Salen var fyldt til sidste plads, og her fandt vi modtagelighed. Jeg talte efter Hakon Berg, og efter at jeg havde citeret en del af visen om bondesønnen Hans, som havde været udenlands og fortalt om den skrækkeligt store hund, han havde mødt, men som efterhånden skrumpede ind, fortalte jeg forsamlingen, at således havde generalstrejken i Bergs fremstilling været en mægtig elefant, der nu var skrumpet ind til næsten ingenting. „Det må have været en gummielefant“, bemærkede Thøger tørt og forsamlingen jubede.

Der var én af kandidaterne eller journalisterne, der havde købt en pose bolsjer, som blev nydt uden partihensyn af alle otte. Da var der en præst, som forarget bad om ordet og tordnede mod disse politikere, der tilsyneladende var uenige om alt, men alligevel hyggede sig sammen og spiste bolsjer i fællesskab. Han blev mindet om nogle af mesterens ord om forholdet til næsten og forlod talerstolen under forsamlingens jubel.

Da vi fire, der kørte sammen, kom til Lemvig langt ud på natten, standsede vi ved Orla Buhls villa, hvor vi var indbudt til at nyde en bid natmad, og her sluttede valgkampen på en fornøjelig måde.

Jeg havde den glæde at besøge Thøger Larsen i hjemmet. Han var dengang levende optaget af kinesisk kunsthåndværk. Nogen hyggeligere vært kan ikke tænkes. Han nød jo ikke spiritus og behøvede det ikke for at holde humøret oppe. Jeg fik det indtryk, at han var af den slags naturer, som ikke er i stand til at nyde spiritus med mådehold – alt eller intet. Derimod nød han tobakken, men også uden mådehold. Han var ikke af dem, der gik tidligt i seng, i hvert fald ikke, når himlen var skyfri, og han kunne iagttage den strålende stjernevimmel. Hvor meget han har kunnet ryge under sine astronomiske iagttagelser, ved jeg ikke; men jeg kan næsten

ikke tænke mig andet, end at hans tobaksrygning har været med til at nedbryde hans sundhed og måske været medvirkende til hans alt for tidlige bortgang.

Engang var vi fire sammensvorne kommet til Bækmarksbro og havde bestilt et måltid, som skulle nydes før mødet. For at få frisk luft gik vi en tur ud ad landevejen i forrygende storm. Da vi gik ud, så vi, at der holdt et køretøj med et vældigt forspand i kroens port. Hestene løb løbsk. Jeg blev kørt ned bagfra. Jeg følte ingen smerte, og det sidste jeg kan huske var, at jeg så redaktør Madsen hvirvle ud i vejgrøften som et blad i blæst. Det forekom mig komisk. Han havde altså opdaget køretøjet i tide. Thøger Larsen blev ramt på det ene ben og hinkede ynkeligt resten af dagen.

Jeg selv vågnede op inde på marken, da jeg hørte Madsen jamre: „Han er død, han er død“. Det var jeg dog ikke, men det var ikke morsomt at vågne op efter hjernerystelsen. Der var ikke et sted på min krop, der ikke var forslået. Et eller andet hårdt havde ramt mig mellem skulderbladene. Det viste et hul i min jakke. Heldigvis havde det ramt skråt, så det var gledet ud over højre skulderblad. Derved frelstes mit liv. Jeg må være blevet kastet ned mod vejbanen og har rimeligvis rullet omkring, for der var ikke alene slået hår af mit hoved; men alle lemmer var medtagne.

Nå, jeg vendte altså tilbage til livets møje og besvær, og jeg talte ved mødet. Det er ikke godt at vide, hvad jeg har sagt. Værst blev det næsten om aftenen, da jeg kom i seng på hotellet i Lemvig. Den gyngede under mig som et skib i søgang.

Imidlertid havde jeg lært, at det er smertefrit at dø en voldsom død, men smerteligt at vende tilbage til livet.

I skolen gik arbejdet sin jævne gang. Jeg trak mig tilbage fra mit arbejde som lærer i engelsk i mellem- og realskolen og helligede mig arbejdet i min egen skoleafdeling, idet byrådsarbejdet dog stadig lagde beslag på mig.

Stadsskoleinspektør

I 1924 blev lederen af det samlede skolevæsen Chr. Høirup

kaldet til forstander på Ranum seminarium. Skolemyndighederne spurgte mig, om jeg ville søge stillingen. Jeg svarede nej. Jeg var nemlig fuldt ud tilfreds med mit arbejde, kom godt ud af det med lærerne og holdt af børnene. I næste møde spurgte man mig, om jeg ville nægte at modtage embedet, hvis jeg blev kaldet til det. Da kom jeg i tvivl, men syntes ikke, at jeg kunne sige nej dertil, og jeg blev beskikket til skoleinspektør (stadsskoleinspektør) ved Skive kommunale skolevæsen fra den 1. oktober 1924 at regne. Jeg overtog hvervet uden glæde, men nyder unægtelig godt af det nu på mine gamle dage, hvor det kendes på pensionens størrelse.

Henrik Malberg på Jenle

En sommerdag, vistnok omkring 1920, havde Henrik Malberg læst „Jeppe på Bjerget“ for en fyldt gymnastiksal, og vi fulgtes ad ned ad Frederiksgade. Malberg klagede over, at han var tørstig, hvilket ikke var så sært, og vi drejede ind på Hotel Royal. Først, da vi sad med en lys Carlsberg foran os, kom jeg i tanke om, at det var et afholdshotel. Øllet smagte dog Malberg så godt, at han knap nok ville tro, at det var en afholdsdrik.

Vi kom til at tale om Jeppe Aakjærs digtning, og Malberg sagde, at han var ked af, at han aldrig havde haft lejlighed til at træffe Jeppe. Jeg tilbød så at indføre ham på Jenle. Vi tog en bil derud, og Malberg blev hjerteligt modtaget af digteren. Dermed indledtes et nært samarbejde mellem de to, som begge havde stor glæde af.

Skive Museum

Redaktør Leif Hendil, København, der som dreng havde gået i skole i Skive, havde ved forskellige lejligheder vist sig meget gavmild mod sin gamle skole.

I foråret 1931 tilbød han skolen en righoldig grønlands-samling, som han kunne fremskaffe, fordi han havde ydet grønlandsforskeren Lauge Koch store tjenester. Jeg syntes imidlertid, at det var urimeligt, at en samling af det omfang alene skulle være til nytte for skolen, og foreslog, at den blev

overført til Skive Museum på betingelse af, at det blev til alvor med opførelsen af en passende museumsbygning. Hendil gik ind på tanken under forudsætning af, at det kunne lykkes at skabe en levende sær- og stedpræget samling.

Den 13. juni 1931 udsendte radioen følgende meddelelse: „Dr. Lauge Koch har efter anmodning fra interesseret side gennem et gavebrev til tidligere borgmester, skoleinspektør Hjalmar Kjems, Skive, stillet en større grønlandsk samling til rådighed, eventuelt for et nyt museum, der er under forberedelse i Skive. Samlingen består af grønlandske dyr, forsteninger, mineraler etc. og suppleres yderligere gennem den forestående østgrønlandske ekspedition. Samlingen bliver den eneste i sin art uden for København.“

De ting, der tidligere var blevet indsamlet til Skive Museum, opbevaredes på loftet i Skive Folkeblads bygning i Torvegade.

Der kom nu et samarbejde i gang med museumsforeningen og Historisk Samfund, og der kom nye folk til. Dr. Koch holdt i oktober 1931 foredrag til fordel for museumssagen. Resultatet blev, at denne blev taget op for alvor, således at den refsgårdske samling af oldsager kunne erhverves. Endvidere blev der dannet et grundlag for en kunstsamling, navnlig malerier og tegninger af de lokale kunstmalere Chr. Dalsgård og Hans Smidth.

Skive Museum blev indviet den 5. juli 1942, og alt tegnede lyst, men desværre har den smukke og velindrettede bygning så store mangler på grund af fugt, at man må nære bekymring for dens fremtid.

Min indsats var tilsyneladende allerede gået i glemme ved indvielsen, dog ikke blandt en del af lærerpersonalet, der var misfornøjet med, at skolen var gået glip af den værdifulde samling.

Livet i skolen

Grundtvig mente, at den bedste skole var gode borgeres huse, og dette gjaldt selvsagt også bøndernes gårde. Dengang levede Danmark endnu i naturalhusholdningens tid, hvor

hjemmet var en verden, og børnene fulgte med i arbejdet fra de var ganske små.

De så, hvorledes kornet forvandlede til brød i gårdens egen bageovn eller til øl i bryggeriet. Mælken blev ikke alene brugt direkte til madlavning, men smørret blev kærnet i gårdens egen kærne. Slagtning, sæbesydning og lysestøbning fandt sted i hjemmet.

Også beklædningen blev fremstillet i hjemmet. Rokkenes snurren var den mest hjemlige af alle lyde. Brændselet blev hentet hjem fra skov og mose, og i huggehuset fremstilledes der brugsgenstande lige fra tøjrepæle til bohaver.

Børnene var fra første færd med i arbejdet på råstoffernes forædling til livsbrug. Nu er alt anderledes. Det er ikke let for nutidens børn at fatte sammenhængen i tilværelsen, og det er gået ud over arbejdsglæden, mens skolens opgave er blevet voksende.

For 100 år siden omfattede undervisningen: Læsning, skrivning, regning og kristendomsundervisning, der næsten udelukkende bestod i katekismus terperi, og tampen var drivmidlet.

Så kom Grundtvigs og Kolds indsats: det levende ord, og arbejdet blev lystbetonet.

Jeg, der var opvokset i den grundtvigske friskole, måtte vende mig imod tvangen og terperiet.

Der blev hurtigt gennemført fællesundervisning for begge køn i hele skolen. Ved indskrivningen kunne forældrene vælge mellem de lærere, der skulle have første klasse. Kun i et enkelt tilfælde blev denne frihed misbrugt ved at en del velhavende forældre gik sammen om at fylde en klasse, og det viste sig, at det blev den dårligste i rækken. For øvrigt skete valget på grundlag af tilliden til den enkelte lærer og ikke udpræget af religiøse og politiske grunde.

I den gamle skole gik tiden f.eks. i historie med overhøring, og så ved timens slutning: „Derfra og dertil.“ Nu da lærerne fik deres timer samlet i deres egen klasse, fik de selv ansvaret og var frit stillet med hensyn til timeplanen og fordelingen af stoffet. Der blev indført vidnesbyrdbøger i stedet for ka-

rakterbøger, og der blev ikke stillet spanskør til lærernes rådighed. I stedet for blev de forsynet med pegepinde. I stedet for eksamen blev der indført forældredag og udstilling af skriftlige og manuelle arbejder. I hvert fald opnåedes der det, at børnene ikke kom grædende i skole.

Jeg var modstander af den tvungne opstilling i skolegården og foretrak at vænne børnene til at gå frit ind, når klokken ringede; men det fik jeg aldrig gennemført.

Da jeg gik af, blev det forbudt at lave glidebaner om vinteren, og boldspil blev forbudt i frikvartererne.

Efterhånden fik pigerne flere timer end drengene. De fik ikke alene del i gymnastikundervisningen, men der kom nye fag til. Fagtrængselen voksede, og det blev et problem at få plads til fagene på timeplanen. Pigerne havde nu ikke alene vundet ligeret med manden, men der blev ofret mere på dem end drengene.

Jeg foreslog da at udfylde drengenes manglende timer med undervisning i køkkengerning og syning. Der blev gjort et vellykket forsøg, og jeg fik udarbejdet undervisningsplan, således at de to fag for drengenes vedkommende nærmest kom til at omfatte det, der kræves af spejdere. Planerne blev godkendt af de to undervisningsinspektører, og lærerpersonalet gik med. I skoleudvalget led forslaget imidlertid en krank skæbne. En af mine partifæller dér gik skarpt imod, for „hvad har man en kone til?“

Jeg kunne ikke tilbageholde en bemærkning om, at de mest konservative og uforstående i skolesager var mine egne partifæller. Det var ikke det, jeg havde regnet med, da jeg gik ind i partiet.

Hvis nogle af mine efterkommere skulle blive lærere, så vil jeg indtrængende advare dem imod at dømme på indicier. Hvor ofte har jeg ikke oplevet, at lærere har ønsket et barn straffet for én eller anden forseelse og mødt dets benægtelse med et: „Du lyver!“ og så har en nærmere undersøgelse vist, at barnet havde ret.

Under den anden verdenskrig med al dens besvær og vanskeligheder med besættelsestropperne var jeg fristet til at trække mig tilbage, men gjorde det dog ikke.

For øvrigt tog de sidste år på mine kræfter.

Da de frie mellemskoleklasser blev oprettet, glædede jeg mig til at overtage engelskundervisningen dér. Jeg mente mig særligt egnet dertil, fordi jeg talte sproget, og jeg troede, at eleverne i disse klasser lettest kunne tilegne sig et fremmed sprog gennem øret. Det blev mig en uhyre skuffelse. Børnene var dørske og uinteresserede.

I lang tid troede man, at børn, der ikke kunne følge med i læsefagene, var særligt egnede for manuelle fag. Det var en myte. De intelligente børn er også dem, der har det bedste håndelag.

Hvorfor blev den frie mellemskole i det hele taget en skuffelse?

Den havde en ideel undervisningsplan og stor frihed for lærerne. Den havde forudsætning for at blive en virkelig fri skole; men elevmaterialet var altså for ringe og hjemmene rimeligvis uinteresserede.

Jeg var som nævnt fristet til at trække mig tilbage under den anden verdenskrig, der skaffede skolen så mange vanskeligheder. Desuden kunne der nemt opstå farlige konflikter med den tyske værnemagt, men jeg blev til jeg faldt for aldersgrænsen i 1948. Jeg blev for øvrigt længere, for jeg blev kaldt hjem fra et ophold i Norge og måtte fortsætte til midt i november, fordi min efterfølger ikke var udnævnt.

De sidste år havde taget på mine kræfter. Jeg havde aldrig været interesseret i at nedsætte mit timetal, og jeg havde for meget at gøre. Min efterfølger fik da også straks timetallet nedsat til det halve, samtidig med, at han fik en dame på kontoret.

Utak er verdens løn. Mit slid blev ikke tilstrækkeligt påskønnet før bagefter, da myndighederne blev klar over, at jeg havde været en billig arbejdskraft.

Der blev dog holdt en fornøjelig afskedsfest for mig, som jeg gik med til på betingelse af, at der ikke blev holdt taler.

Have

Da vi byggede hus i 1906 blev der ikke råd til at købe så stor en grund, at der blev plads til en nyttehave. Jeg måtte altså leje jord, hvor der var noget at få; men byen udvidede sig stadig, og jeg blev drevet ud af den ene have efter den anden.

Noget af det første, jeg foretog mig efter min afgang, var derfor at købe en havelod i erkendelse af sandheden af Voltaire's valgsprog:

„Lad os dyrke vor have!“

Her er der fred og frihed. Her kan man lægge sit tøj, når man får det for varmt, og her kan man fryde sig over det spirende liv omkring én og kan man tænke sig nogen herligere middag end ny kartofler med smør efterfulgt af jordbær med fløde?

Friluftsliv

For mange af os, der var opvokset i klunketiden, kom J. P. Müllers bog om morgengymnastik og bad som en befrielse. Senere kom Niels Bukh og frigjorde landbougdommen.

Bare mandfolkearme var utænkelige i klunketiden. Jeg husker, at jeg engang gik og arbejdede i min have anstændigt påklædt i lange, hvide gymnastikbukser og trøje med korte ærmer. Da kom der nogle vogne forbi fulde af unge mennesker, der var på udflugt, og synet af mine bare arme var så usædvanligt, at der blev stor jubel over det. Nogle år senere kunne man se landbougdommen arbejde på marken kun iført badebukser.

Jeg lod mig bygge en lille jolle, der førte latinersejl, og som ikke var større, end at man kunne drive den frem alene med årerne. Det var før, der blev oprettet sejlklub og roklub. Jeg var altså herre over hele fjorden og alle dens kyster, for det var også før den frie badning fra åben strand havde holdt sit indtog, og før man havde begyndt med at skæmme stranden med sommerhytter.

Intet kan sammenlignes med den følelse af frihed og fred, man oplevede, når båden driver på roligt, åbent vand; men

lystsejlernes liv er omskifteligt. Der må også tages basketag med sø og vind, der prøver ens mod og kræfter.

Min jolle stryger for svulmende sejl
ad fjordens blånende vande.
Den glider over det bølgende spejl
langs grønne løvede strande.
Svalende vind
frisker mit sind
mens solen bruner mit skind,
og sommerdagen skrider.

Her glider forbi en stejlende klint
og her en stangende odde.
I vandet driver goplerne blindt
kan ikke dybderne lodde.

Søfugle duver med pragtfulde tag
i vindens luftige favn,
og skumsprøjt køler den solvarme dag
til båden glider i havn.
Svalende vind
frisker mit sind
mens solen bruner mit skind
og sommerdagen skrider.

Når familien var med, sejlede vi ud til et eller andet sted med madkurven, og vi havde det dengang for os selv. Jeg tog gerne en tegneblok og farveblyanter med.

Jeg havde tænkt mig, at min båd skulle bære mig til mine dages ende, men de sidste år, jeg var i embede, havde jeg vist for meget om ørerne til at få den rigtig passet. Den gik til for mig, og den blev hugget op og brugt til pindebrænde. Dog tog jeg forstavn og agterstavn hele hjem, og min dattersøn Rud fik sig en skude i gården, som næsten gjorde mere lykke, end den gjorde i vandet.

Vintersport

Om sommeren i haven eller på fjorden, om vinteren på skøjter.

I 1949 skrev jeg følgende:

En fremmed, som kom til Skive omkring år 1900 og gik ind til byen fra banegården på Viborgvej, måtte ved sommertid på den brede Jernbanegade have en følelse af, at han færdedes i en ørken, og hvis vestenvinden rev og sled i vejbanens sand, måtte han bane sig vej gennem en sandstorm. Var det ved efterårs- eller vintertid, ville det være letsindigt af ham at prøve på at komme over gaden, da den så mest mindede om en bundløs mudderflod.

Når han stod på den gamle træbro over åen, lå byen foran ham som på et bjerg, og når han kom op i gaderne med deres brolægning af store, uregelmæssige sten, styrkedes indtrykket af en bjergbestigning yderligere. Fortovene var pikket med mindre sten af uregelmæssighed, så at en nutidsdame med høje hæle ville være ubehjælpelig fortabt, såfremt hun ikke kunne holde sig på flisen langs rendestenen; men i så fald måtte hun være balletuddannet, hvis hun skulle undgå at træde i de utallige hundes efterladenskaber, som ufravigeligt anbragtes der.

Den fremmede, som trodsede alle disse hindringer og nåede til tops ved den gamle kirke, blev rigeligt lønnet for genvordighederne ved udsynet over ådalen. De grønneste enge på jorden lå udbredt for hans blik helt til synsranden, gennemstrømmet af den solblinkende å, der endnu ikke havde mistet nogle af sine sving. Nu ser man et skovlandskab fra bakken. Dengang blev den vældige hedeblade ikke brudt af træer, men lå, som den var dannet af de evigt strømmende floder fra bræen, hvis rand i årtusinder havde hævet sig skyhøjt netop på bakkens kam.

Skive var for 50 år siden en lille by med ca. 5000 indbyggere, der levede sammenpakket i dens snævre gader. Det var før fodbolden havde holdt sit indtog og besejret byen. Der blev spillet lidt cricket under primitive forhold, og nogle

få unge, der havde set noget af verden uden for byen, spillede lidt tennis på en græsmark, der ejedes af garver Thomsen, hvor nu ejendommene nr. 24 og 26 i Thomsensgade findes.

Dog savnede byen ikke helt interesse for idræt. Få steder fandtes der så glimrende vilkår for vinteridræt. Strækningen fra Tambohuset ved Kirkebakken til gården Solvang lå endnu i naturtilstand. – På toppen af Møllebakken svang den majestætiske gamle mølle sine vinger, mens ungdommen foretog halsbrækkende kælketure derfra, ned over skrænten og langt ud på den tillagte eng, hvor skøjteløberne slog deres sving.

Købmand Joh. Henriksens sønner var studenter og havde lært kunstløb i København; men mange brugte endnu de gammeldags træskøjter, der kun egner sig til hurtigløb. De naturlige forhold for skøjteløb kunne ikke være bedre. Når åen frøs til, pressesedes der vand op over den gamle isflade, som måske var ødelagt af sne, og der dannedes ny is. Noget lignende var tilfældet på Rosens eng ved Havnevej, hvor der nu er stadion. Et tilløb fra Skovbækken fornyede nu og da isen. Endelig indebar fjorden store muligheder for skøjteløb.

I begyndelsen af det nye århundrede udnyttedes disse muligheder som aldrig før eller siden. Oprandt der en vintersøndag med fin is og tåleligt vejr, kunne man se skøjteløbere i hundredvis på engene, og folk, der ikke selv var skøjteløbere, lagde søndagsturen ned forbi. Var vejret rigtig fint, blev der sendt bud efter orkesteret, der iført sivsko satte rigtig liv i skøjtesvingene. Betalingen ordnedes ved, at en af skøjteløberne foretog en rundtur med sin hat.

Interessen for skøjteløb var dengang så stor, at skolens gymnastiktimer henlagdes til isen. Der blev foretaget en indsamling af gamle skøjter i byen, og folk var så gavmilde, at alle de børn, der ikke selv kunne skaffe skøjter, kunne få et par.

Imidlertid bredte civilisationen sig. Frederiksdal forvandlede fra en øde li til et villakvarter, og den enestående kælkebakke blev tilintetgjort. Byen havde overtaget den før afslukkede, private Krabbesholm skov i 1906. Da kongefamilien i 1908 besøgte byen, blev der bygget udsigtstårn på Skov-

bakken, og Dronning Louisesvej blev udhugget igennem skoven.

Nu søgte ungdommen hertil med slæderne, der styredes med en stang bag ud. Bakken var imidlertid yderst farlig, da den havde fald udefter i de bratte sving, og fordi opløbet fandt sted over den smalle bro og ud på den stærkt trafikerede Havnevej. Desuden stod der nogle egetræer på det allerfarligste sted. Følgen var mange og ofte farlige ulykker. Mest gik det nok ud over tilskuerne, der stillede sig op på de steder, hvor farten var størst og dermed også faren. Spejderne prøvede på at regulere kælkingen; men forholdene var stadig fortvivlede.

Da Skive idrætsklub på det tidspunkt tilsyneladende ikke interesserede sig for andet end fodbold, stiftedes i året 1929 foreningen Vinteridrætten med det mål at fremme vinteridrætten i Skive og skabe så trygge forhold som muligt for dens udøvere og for tilskuerne. Desuden skulle den virke for anlæg af kælkebakker og af en skøjtebane og give pressen regelmæssig meddelelse om disses tilstande. For at alle kunne være med, blev kontingentet sat til kun én krone årligt, hvilket selvfølgelig var for lidt. Derfor blev dens væsentligste opgave at virke som rådgiver over for byrådet.

Det lykkedes da også efterhånden at få byrådet til at regulere kælkebakken, fælde de farligste træer og sørge for, at der blev strøet sand på foran broen, så at det farlige opløb over Havnevej forhindredes. Der blev ligeledes anlagt skøjtebaner ved opdæmning og opstemning, først på Rosens eng og, da den blev opfyldt, på den anden side af åen, vest for Engvejen. Desuden blev der sørget for, at banerne blev oplyst om aftenen.

Skive Folkeblad bragte efter en stor skøjtesøndag følgende vers:

Du blanke is på Rosens eng,
du sol fra klare himmel,
du gamle raske Skivedreng,
af glæde er jeg svimmel.
Med frydeskrig og glædesskrål

jeg over isen danser.
Det lyner fra min skøjtes stål,
og intet farten standser.
Du højt besungne Karup å
(lad England prise Themsen!),
i går på Rosens eng du så
den flotte løber Kjems.
Han er nok 1. klasse a,
og b er frøken Stilling,
og c vort byråd; thi det ga'
os denne isbevilling.
Hvem ellers man på isen så?
Jo, tandlægen, hr. Leding,
forsigtig, uden skøjter på,
på medlemsjagt og meding;
thi Vinteridrætsklubben skal
ha' samlet folk sammen,
så der kan blive skøjtebal
med megen fryd og gammen.

Når kassereren, tandlæge Leding, ikke havde skøjter på, havde det sin naturlige forklaring deri, at han var repræsentant for skiløberne.

Efter henstilling fra Vinteridrætten har byrådet anlagt en kælkebane fra den gamle sandgrav i skoven med opløb nord for Krabbesholm; men den er vist ikke blevet brugt ret meget.

Den 27. januar 1945 samledes de sidste medlemmer af Vinteridrætten på hotel Royal i en forrygende snestorm og vedtog at opløse foreningen og overgive dens formue til Skive idrætsklub.

Det kan jo ikke nægtes, at vilkårene for vinteridræt i Danmark er yderst ringe. Det er så meget mere sørgeligt, som det netop er den tid på året, da ungdommen trænger mest til frisk luft og kraftig motion.

For Skives vedkommende er vilkårene yderligere forringet ved opfyldning af enge og inddragelse af bakke drag til bebyggelse.

Det må imidlertid undre, at de eksisterende idrætsforeninger slet ikke viser interesse for at bruge de få muligheder, der er for idræt om vinteren.

Forhåbentlig vil byrådet sørge for, at der bliver indrettet skøjtebane i forbindelse med skolens idrætsanlæg på den gamle dyrskueplads, og at der her gives adgang til skøjteløb under ordnede forhold for byens befolkning.

En uheldig vending

Nytårsaftensdag 1923 løb jeg sammen med mine tre børn på skøjter på Rosens eng. I en vekselvending fik jeg højre skøjte i en revne og fandt mig selv liggende på isen. Benet var vredet over, og tærne vendte bagud. Det kunne jeg ikke holde ud at se på, så jeg drejede foden om i naturlig stilling og lagde mig til rette, så der var ligevægt i dem. Derefter kaldte jeg på Helge og sagde til ham, at han hurtigst muligt skulle løbe hen til Skive Nord og telefonere til sygehuset, at jeg kom derud med et brækket ben, og bede dem om at sende en ambulance, hvorefter han skulle give sin mor besked. Han for af sted, men et øjeblik efter vendte han om og kom tilbage med spørgsmålet: „Far, er du sikker på, at du har brækket benet?“ En fjortenårs dreng skulle jo ikke gerne gøre sig til grin med en gal besked. Da han var blevet beroliget i den henseende, gik det rask.

Det gik dog ikke rask for mig. Da jeg faldt brød sveden frem; men det frøs en halv snes grader, og snart rystede jeg af kulde. De to små føjtede rundt på isen et stykke fra mig, men kom ikke hen til mig, skønt jeg så, at de hele tiden holdt øje med mig.

Endelig kom ambulancen, og på sygehuset var de rede til at modtage mig. Mens en fire–fem sygeplejersker holdt mig fast i armene, trak en kraftig læge i foden, og en anden lagde benet i gipsbandage. Jeg blev snydt for andesteg den nytårsaften.

Jeg kom på enestue, fordi jeg var formand for sygehusbestyrelsen, og der var adskilligt at konferere om. Rosing-Hansen var afgået ved døden, og vi ventede de to nye over-

læger, der skulle afløse ham. Jeg skulle det år dimittere min sidste klasse i engelsk, og det blev ordnet således, at de kom ud på sygehuset, hvor jeg underviste dem fra mit sygeleje. Det var ikke så godt, så meget mere som det ikke var noget fremragende hold i engelsk.

De nye overlæger tiltrådte, og nu blev der holdt adskillige bestyrelsesmøder i sygeværelset, for der var meget at drøfte i anledning af nyordningen.

Da jeg endelig kunne udskrives spurgte jeg overlæge Aage Nielsen, den senere professor ved Århus universitet, om jeg ville få varigt mén af benbruddet, og han svarede, at jeg ville komme til at halte lidt, og at jeg ikke kunne undgå at få noget gigt i benet. Jeg hævdede imidlertid, at jeg ikke ville halte, og at jeg nok skulle slide gigten bort.

Jeg tror nok, at jeg fik ret. Man kan ikke se på min gang, at benet er blevet ca. 1,5 cm kortere, ved at knogleenderne er gledet lidt ned over hinanden. Det er dog ikke nået uden en indsats fra min side. Det viste sig, at foden havde fået en lille drejning udefter, og ved at tvinge den tilbage i sin naturlige stilling, opstod der en del smerter i leddene. For at undgå at halte måtte hoften forskydes lidt nedefter, men det voldte ikke særligt besvær. Gigten forsvandt efterhånden.

Jeg var spændt på, om jeg kunne løbe på skøjter, og blev glad, da det næste vinter viste sig, at det gik godt. Mine gamle Lagergreen skøjter kunne imidlertid ikke vare mig ud. Skøjtejernet blev med tiden så slidt, at det brækkede midt over. Jeg fik det svejset nogle gange; men det holdt aldrig længe, og skøjten var også forringet. Ikke desto mindre blev jeg i en forrygende snestorm og på dårlig is filmet på Svanedammen af sparekassedirektør Andersen.

Helge forærede mig senere et par nye skøjter; men Lagergreen kunne ikke fås mere, og jeg har aldrig rigtig kunnet vænne mig til de nye skøjter. Dog er jeg også blevet filmet på dem sammen med Yrsa og vist i fjernsyn i året 1955 som Danmarks ældste skøjteløber, hvilket selvfølgelig er løgn, som så meget andet, der bliver forebragt offentligheden.

Odd-Fellow-Ordenen

Den 5. december 1916 blev jeg indviet i Odd-Fellow-Ordenen efter opfordring fra dommerfuldmægtig Chr. Ramsgård, der var overmester i loge nr. 42 Erik Holst i Skive.

Jeg havde i 1913 hørt kammerjunker Chr. Skeel holde et foredrag om ordenen og følte mig stærkt tiltalt af dens idé. Min nabo og gadeven murermester Anton Jespersen var medlem af ordenen, og gennem ham havde jeg fået et godt indtryk af dens virke.

Det, som har knyttet mig så stærkt til ordenen, er ikke broderskabets ufejlbarlighed (Kain og Abel var jo brødre), men den tolerance og rene menneskelighed, som får sit udtryk i mottoet: Vær mod andre, som du vil at andre skal være mod dig og dine!

Da jeg var ved at blive pint til døde efter afskedigelsen af Gerda Nielsen på Sabroes Børnehjem, var det en logebroder, der hidsede blodhundene på mig. Chr. Skeel, der var blevet Stor-sire, spurgte mig, om jeg ville modtage hans støtte; men jeg afviste hans hjælp med tak.

Mine partifæller inden for arbejderpartiet svigtede mig trods alle kønne ord, og jeg trak mig ud af alt. Jeg blev også borte fra logen og var vel gledet ud, hvis ikke en logebroder ihærdigt havde bearbejdet mig for at få mig til at komme tilbage. Det takker jeg ham for i hans grav.

Der er noget mærkeligt i det, at menneskene er tilbøjelige til at samle tillidshverv hos enkelte, så at de bliver overbebyrdede.

Jeg ønskede kun at sidde som almindelig menig logebroder; men jeg blev tvunget frem fra embede til embede og har nu i mange år været medlem af Storlogen, Odd-Fellow ordenens rigsdag.

70 Aar

Mandag den 7. Juni fyldte Br. Stor-Repr., Ex-M Kjems 70 Aar.

I den Anledning føler vi Trang til inden for Loge Nr. 42, „Erik Holst“, at sige Br. Ex-M. Tak for det store Arbejde,

han har udført til Gavn for Logen gennem 32 Aars Ordensarbejde.

Br. Ex-M. har gennem sine mange herlige Sange gjort sit Navn udødeligt i Logen.

Disse Sange bliver og vil blive sunget, saa længe Logen bestaar.

Vi tænker ogsaa paa det store Arbejde, som Br. Ex-M. udførte ved at redigere Udgivelsen af Mindebogen ved Logens 25 Aars Jubilæum.

Alle Logens BBr. ønsker Dem hjertelig til Lykke og ønsker for Dem, at De maa faa mange gode Aar fremover.

Br. Sekr.

Jeg havde som sædvanligt forbudt bladene at nævne min fødselsdag. Logens sekretær overtrådte forbuddet, hvilket ovenstående viser.

På min fødselsdag var vi bortrejst. Helge kørte os til Solbakken, hvor jeg var kommet til verden i en fjern fortid. Jeg opsøgte mine barndomskammerater i Odder. Der var ikke mange tilbage.

I fri- og efterskolen havde piger og drenge gymnastik sammen. Eva Malling, Aslang Bech og jeg var de ivrigste til at gå på hænder, og vi havde tit øvet os sammen. Aslang var død; men Eva fik jeg hilst på. Hendes yngre søster Esther Malling Pedersen opfriskede jeg gamle minder med. Hendes mand Tue, som havde været én af mine bedste venner, var så svækket, at samtale var umulig. Gennem min mor tilhørte jeg Øvleslægten, og jeg havde som barn besøgt den gamle slægtsgård, Vejlgård i Malling. Nu aflagde jeg et nyt besøg; men den gamle gård var brændt, og den nyopførte var mig fremmed.

De onde år

Hvem kan vel glemme hin opvågningen den 9. april 1940, da Hitlers krigsfugle ved sekstiden om morgenen drønedes hen over byens tage.

English Club havde aftenen før haft en stor fest på Hotel

Royal som afslutning på sæsonen. Det blev en eftertrykkelig afslutning med Kaupisch's „Oprop“ om Tysklands beskyttelse af Danmarks „Nøitralitæt“.

Så kom de onde år. Tyskerne beslaglagde skolerne, og børnene måtte undervises i alle „egnede“ lokaler rundt om i byen. Dog beholdt skolevæsenet Asylgades Skole med et hjørne af skolegården. Resten af pladsen fyldtes med krigsmaskiner og myldrende soldater. Jeg krævede et højt plankeværk mellem de to verdener, men fik ikke mit ønske opfyldt.

I et frikvarter kom to tyske soldater farende over til os og greb en stor dreng. Jeg gik hen til dem og spurgte, hvad der var i vejen. Det viste sig, at han havde gjort attentat på den tyske værnemagt. Drengen indrømmede, at han havde kastet en sten ind på vore beskytters del af skolegården.

Borgmesteren blev tilkaldt og stillede sammen med skoleinspektør Sørensen og mig på kommandantens kontor på den anden side af pladsen. Værnemagtens repræsentanter var meget ophidsede. Den farlige sten blev vist frem. Den var på størrelse med en blomme og tilsyneladende ikke kastet mod noget bestemt mål på den på det tidspunkt næsten tomme plads. Det lod til, at det, der særligt oprørte dem, var at jeg ikke havde slået drengen ned med det samme. Der blev truet med anmeldelse til højere instanser, og vi gik i spænding i nogen tid; men der kom heldigvis intet ud af sagen, og ingen af os blev martyrer for Danmarks sag. Det blev imidlertid lærer Nørlem Andersen. Da Danmark blev besat, var han indkaldt som løjtnant, og han var en tid leder af frihedskampen i Skive. Aftenen før han blev taget af tyskerne var han hos mig for at melde sig syg. Desværre tog han ikke mod tilbud om natteleje og ville heller ikke lade sig indlægge på sygehuset samme dag. Næste morgen var det for sent.

Jeg fyldte 65 år midt under krigen og var i høj grad fristet til at trække mig tilbage, hvorved jeg ville være blevet fri for nogle drøje år.

Langt om længe nåede vi den 1. maj 1945. Der gik rygter om, at Hitler var død. Knap nok havde vi fyldt Asylgades Skole med børn og lærere fra øverst til nederst, da en ung

officer kom farende over pladsen og forlangte bygningen rømmet, men inden vi kunne få de mange børn ud, stormede de tyske soldater ind. Mange af dem stødte deres geværer gennem ruderne ud til gaden, og mens stumperne klirrende faldt til jorden, flygtede børnene skræmte bort. Da var soldaterne allerede i gang med at grave skyttegrave ud mod Asylgade. Hvad gik der af vore beskyttere? Det er ikke godt at vide.

Den 4. maj modtog vi det store budskab fra London. Mørklægningsgardinerne fløj til vejrs eller blev revet ned. Lyskæret flammede ud på gaderne, og vi var vilde af glæde.

Ørkenrotter

Den 23. maj gik det som en løbeild gennem byen: „Englænderne kommer“. Jeg havde lovet at holde et foredrag i Viborg om aftenen; men borgmesteren sendte bud til mig, at jeg måtte blive hjemme for at fungere som tolk. Min rolle var blevet beskednere end da jeg modtog englænderne efter den første verdenskrig i min egenskab af viceborgmester.

Det var Montgomerys ørkenrotter, der holdt deres indtog i byen, The Royal Dragoons. De blev modtaget på Østertorv af en tusindtallig skare og under uendelig jubel. Bylederen, borgmesteren og jeg kom på én eller anden måde op på toppen af én af de engelske tanks sammen med lederen af troppen, sergent Grover. Herfra holdtes talerne. Om aftenen gav byrådet en middag i Håndværkerforeningen til ære for vore befriere og for vore egne frihedskæmpere.

Naturalhusholdning

Jeg har levet i en overgangstid. Maden blev tilberedt på det åbne ildsted. Brødet blev bagt i den store murede bageovn, der blev opvarmet med lyng, og melet stammede fra kornet, der var avlet på gårdens egne marker. Smørret blev kærnnet i håndkærne af gårdens kvinder. Øllet blev brygget i gårdens bryggers. Slagtning foretoges om efteråret og sulevarerne opbevarede i saltet tilstand. Lysene blev støbt af tællen. Husstanden spiste af samme fad. Hver havde sin hornske, som

efter måltidet blev slikket ren og gemt til næste måltid.

Når kvinderne var fri for andet arbejde, blev der kartet og spundet af uld fra gårdens får og det endte som vadmelsestøj, syet på gården af en omvandrende skrædder.

Så holdt teknikken sit indtog med væltepeteren (velocipeden) men det store forhjul og det lille baghjul og uden kædeetræk. Mødte cyklisten en vogn på vejen, blev hestene vilde af skræk, og han måtte vare sig for kuskens pisk.

Fattigdommen var stor; men man kunne dog ikke tænke sig at spise indvolde. Da andelsslagterierne blev oprettet, kunne man købe en lever for 5 øre.

Atavisme og fremskridt

Udviklingen gik sin gang, og man troede på fremskridtet; men der kom to verdenskrige, og gamle kulturfolk faldt tilbage til det grufuldeste barbari, som ingen havde tænkt sig muligt.

Der er dog også sket fremskridt. Embedsmandigheden er bl.a. forsvundet. En tid var det således, at den, der fik en uniformskasket, følte sig hævet over den jævne befolkning, som blev behandlet fra oven og nedefter. Jeg har ved flere lejligheder bremset sådanne herrer i deres magtudøvelse.

Jeg skulle engang tale ved en majfest i Odder og tog med et iltog til Århus. Næsten alle passagererne i min vogn var unge piger, der skiftede plads. Da var der endnu unge piger, der ville tage arbejde i huset. På grund af den store trafik var der gået kludder i toggangen. I Langå blev vi overført til et hurtigtog. Konduktøren begyndte sin kontrol i den anden ende af vognen. Han optrådte meget hovent over for de unge piger, fordi de ikke havde hurtigtogsbillet, og de fik alle sammen en brøsig ordre til at købe hurtigtogsbillet, når vi kom til Århus. Jeg fik også at vide, at jeg skulle have hurtigtogsbillet. „Nej, jeg skal ikke“, svarede jeg. Efter en lille skarp diskussion blev togføreren hentet, og da jeg stod fast på mit, blev jeg anmodet om at følge med ind til stationsforstanderen, når vi kom til Århus. Imidlertid sagde jeg til pigerne, at de ikke skulle købe hurtigtogsbillet, og at de gan-

ske roligt kunne forlade stationen uden at gøre det.

Der blev holdt nøje vagt over mig, for at jeg ikke skulle undslippe, og jeg blev højtideligt ført ind på stationen, og fremstillet som den forbryder, jeg var. Jeg holdt på, at jeg ikke skulle købe hurtigtogsbillet til det tog og forlangte at få stationens klageprotokol. Det vakte stor opsigt blandt personalet.

Jeg havde god tid til at kigge lidt i den. Det var næsten udelukkende landskendte mænd, der havde skrevet i den, og jeg føjede så min klage til de andres.

Da jeg kom tilbage til Århus besøgte jeg min svoger Aage Holk Laursen. Der var en ung pige på besøg. Det viste sig, hun havde kørt i samme vogn som jeg, og hun havde aflagt beretning om episoden, idet hun åbenbart betragtede mig som en helt.

Efter lang tids forløb fik jeg en skrivelse fra generaldirektøren, hvori det hævdedes, at der burde have været købt hurtigtogsbillet til det tog, men at man ædelmodigt eftergav mig beløbet.

Kontakt med naturen

Naturen har bragt mig andre glæder end dem, jeg før har beskrevet i forbindelse med mit friluftsliv. I svampetiden måtte jeg på jagt efter de lækre planter, enten det var solskin eller regn. Hvor ofte har jeg ikke set pragtfulde regnbuer hvælve sig over fjorden, men min mærkeligste oplevelse i forbindelse med regnbuer havde jeg den 17. august 1946, da jeg kørte en tur på tricyklen med Rud. Vi kørte nordpå på strandvejen, da vi mellem kl. 18–19 så en pragtfuld regnbue mod vest, altså mod solen. Der gik et regnbuefarvet bånd buet nedad på midten gennem det klare rum over solen, hvor der dog også var mindre brudstykker af regnbuer.

En påskemorgen, da mine tre børn og jeg løb på skøjter på Svanedammen i skoven, så vi højt oppe mod den blå himmel tre svaner, skinnende hvide i morgensolen. Det var et betagende syn.

En mørk aften gik jeg som dreng fra Odder op til Solbakken. Da jeg kom forbi stampmøllen, så jeg lys danse hen over engen. Det måtte selvsagt gøre et vist indtryk på en dreng, der var mørkeræd; men jeg vidste, at det var lygte-mænd, som dannedes ad naturlig vej.

Det stærkeste indtryk fra naturens verden fik jeg, da vi små drenge en mørk aften sammen med vore forældre var på vej hjem fra et besøg i nærheden. Pludselig splittedes mørket af et flammeskær, der blændede vort syn, et faldende meteor.

I Krabbesholm skov stod der en mærkelig elm, hvis sidegren var sammenvokset med to mindre elme, der åbenbart i en storm var blevet indpodet i modertræet. Grenen var ganske tynd inde ved stammen og blev tykkere udad, fordi den fik sin væsentligste næring fra de to mindre træer.

Afslutning

Min bedste ven døde den 11. juli 1960 efter lang tids sygdom. Tre af mine yngre søskende var afgået ved døden i forvejen lige som de fleste af mine gamle venner. Der bliver tomt om dem, der lever længe.

Hjalmar Kjems

Velkommen til Skive — 650 år

Karen Strøm Hansen

Borgmester Peter Kjærgaard åbnede Skive bys jubilæumsår med en tale nytårsdag fra trappen ved Rådhuset. Optakten til talen var fakkeltog, som gik fra byens yderste boligkvarterer og ind til Torvet, hvor faklerne blev kastet på bål. – Borgmester Peter Kjærgaard sagde:

– Kære medborgere.

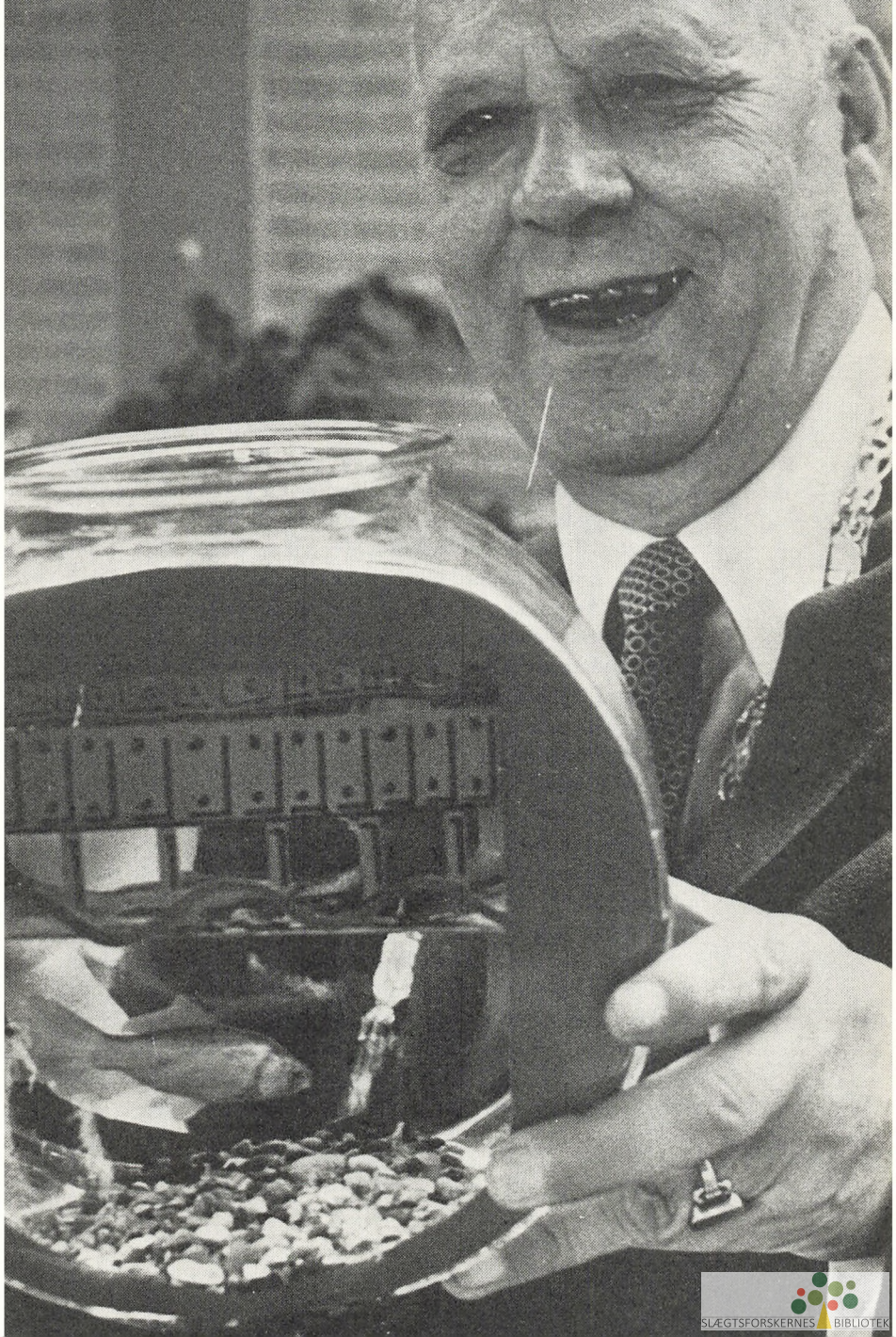
Jeg vil gerne indlede med at byde alle, der er mødt op her, og hele kommunens befolkning et godt og lykkeligt nytår 1976.

Må jeg dernæst rette en tak til alle, der i dag har medvirket til at markere starten på Skives jubilæumsår.

Et 25 års jubilæum – eller et sølvbryllup – er noget nærværende, noget håndfast, og noget som en snæver kreds gør noget ud af for at fejre jubilaren.

Et 650 års jubilæum derimod er noget mere uhåndgribeligt, og noget, som nogen måske vil finde overflødigt at fejre, og nogen vil måske sige, at det er tilfældigt, at kong Valdemar netop i året 1326 udstedte Skive købstads privilegiebrev. Udstedelsen af privilegiebrevet er historisk, og vi har jo i forvejen her i landet en række historiske mærkedage, så hvorfor

Borgmester Peter Kjærgaard med en af dagens gaver. Det er en glasvase med det nye byvåben malet på. I vasen svømmede en guld-fisk. Gaven var fra jubilæumskomiteen.

ikke også markere, at det netop i år er 650 år siden, Skive by opnåede det kongelige privilegiebrev.

Vi har i byrådet syntes, at der var al mulig grund til at markere denne begivenhed og ligesom standse op midt i den rivende udvikling, som Skive by har været inde i og stadig er inde i, tørre sveden af panden og skabe mulighed for, at vi alle i løbet af 1976 får mulighed for at fejre jubilæet.

Til det praktiske arbejde med i løbet af året at gennemføre en række aktiviteter af folkelig, idrætslig og kulturel art har byrådet nedsat en jubilæumskomité med repræsentanter for byens forenings- og organisationsliv. Jeg vil gerne ved denne åbning af jubilæumsåret benytte lejligheden til at sige komiteens medlemmer en hjertelig tak for det arbejde, der allerede er udført, og jeg ved, at der er gjort en stor indsats specielt i de seneste måneder. Jeg lægger betydelig vægt på, at oplægget til jubilæumsåret ikke alene er en kommunal opgave, men en opgave, der løftes af en stor del af byens befolkning.

En stor del af de aktiviteter, der vil se dagens lys i løbet af 1976, kunne sikkert ikke gennemføres i en by af Skives størrelse, hvis ikke anledningen netop var byjubilæum, hvor byrådet stillede økonomiske midler til disposition. Jeg vil gerne understrege, at jubilæumsarrangementerne i løbet af året er af en sådan art, at enhver af byens borgere skulle kunne finde noget for netop sin smag.

Jubilæumsaktiviteterne har to hovedformål, nemlig dels at gøre Skive kendt udadtil med de forhåbentlig positive konsekvenser, der følger deraf i årene fremover, og dels at give byens gæster, byens beboere og beboere i Skives opland et begivenhedsrigt år og bl.a. herved bidrage til at knytte skibonitterne tættere sammen samt at udbygge de kontakter, Skive har med sit nære opland.

Skives rolle som oplandsby er ikke af nyere dato, selvom vi i de seneste år i hvert fald kommunalt har mærket det stærkere end tidligere. Også ved 600 års jubilæet i 1926 var Skives rolle som oplandsby slået fast, og jeg har lyst til at citere et vers fra den jubilæumssang, digteren Thøger Larsen skrev i anledning af Skives 600 års jubilæum i 1926:

„Og Skive voksed på bakkens ås,
som edderkoppen den spændte,
en tråd mod Astrup, en tråd mod Kås,
mod alle sider sig vendte.
Ved Jens' høj og ved Daugbjerg Dås
de yderste tråde endte.“

Selvom vi nu i et helt år vil fejre 650 års købstadsjubilæum, må vi ikke glemme, at der også er mere praktiske og dagligdags opgaver, der skal løses. Jeg er overbevist om, at der overalt i Skive også i jubilæumsåret vil blive ydet en arbejdsindsats, der kan stå mål med det, vi har præsteret de senere år.

Med disse ord skal jeg herved erklære jubilæumsåret for åbnet og endnu en gang ønske alle et rigtig godt nytår 1976.

Skive 650 år:

Omkring 3000 så 200 demonstrere mod fest

Skive købstads 650 års jubilæumsår er forbi, når vi byder det nye år velkommen. Så er det hverdag igen. Det blev et år fuld af mange store begivenheder og arrangementer holdt i jubilæumsårets navn.

Festen kulminerede på dagen efter selve jubilæumsdagen. Da jubilæumsdagen – 650 års dagen for, at Skive fik sine købstadsrettigheder – faldt søndag den 15. august – fandt byrådet, det ville være bedst at vente til mandag den 16. august med hele den store officielle festivitas.

Optakten til denne officielle mandags festivitas var en lang række forskellige festarrangementer hele året igennem. Så udkom annonceavisen Skive Bladet den 21. juli med meddelelse om, at Skive byråds officielle middag på Hotel Hilltop ville blive en middag til 70.000 kr. for 170 deltagere. Skive Bladet kunne også fortælle, hvad menuen bestod af: Champagne som velkomstdrink, derefter skulle gæsterne samles omkring de festligt dækkede borde, hvor der skulle serveres: sprængt skovduebryst i portvinsgele med oliven og brøndkarse. Dampet søtunge med hummerhaler. Champagne sorbet, oksemørbrad med bordelaise-sauce, franske oste, jordbær med skovhindbær og hertil skulle serveres franske årgangsvine.

(Bemærk, at skovduebrystet skulle spises før søtungen. red.)

Denne oplysning blev dagen efter fulgt op i Skive Folkeblad, hvor kommunaldirektør Orla Madsen oplyste, at prisen på 70.000 kr. var forkert. Festen ville koste 49.900 kr. for

Sådan blev jubilæumsmiddagens gæster modtaget af vrede demonstranter, der råbte skældsord efter byens gæster.

denne middag – der ville desuden være 188 deltagere i festmiddagen.

Skovhindebærrene var et digterværk fra Skive Bladets side, der skulle serveres årstidens frugter på isen i stedet for.

Skive Bladets oplysninger om de 70.000 kr. for en middag, som i gennemsnit ville koste ca. 400 kr. pr. kuvert, blev imidlertid siddende fast i store dele af egnens befolknings erindring, og lige indtil festen holdtes modtog Skive Folkeblad stribevis af læserbreve, hvori der blev klaget over „frådseriet“ og sagt mange artige ting om byrådets evner.

Der kom ikke et eneste læserbrev, som tog byrådets disposition med hensyn til jubilæumsmiddagen i forsvar.

Få dage før festen fik Skive politi anmeldelse om to demonstrationer, der ville finde sted foran Hotel Hilltop umiddelbart før festmiddagen.

Den 11. august skrev redaktør Hans Larsen en lokal spidsartikel i Skive Folkeblad, hvori han blandt andet sagde:

– Siden en sagfører skød en skrædder har næppe nogen sag givet anledning til så megen snak på denne egn som den jubilæumsmiddag. Der er i denne sag begået fejl og nogle ufiksheder, som i høj grad må kritiseres, men i første omgang gælder det nu om, at jubilæumsdagene får et forløb, som Skive kan være bekendt udadtil.

De alvorligere opgør må vente – delvis også til næste valg. Der er allerede blevet demonstreret meget i denne sag, og der ventes nu også en egentlig demonstration med tusind deltagere eller flere foran hotellet.

Den grove, iøjnespringende fejl er, at der efter det oplyste anvendes ca. 400 kr. pr. kuvert til en middag med godt 180 deltagere. Det er ubegribeligt, at man ikke har taget højde for, at anvendelsen af ca. 70.000 kr. til dette formål ville vække anstød, og der kunne være skabt en fuldt ud værdig jubilæumsmiddag på et noget lavere plan. Man kan også diskutere, om man burde have fulgt mønstret fra 1926 og lavet en middag alle kunne deltage i.

Men sket er sket.

Videre skrev Hans Larsen: Det hører til fejlene, at by-

Gæster foran Hotel Hilltop skynder sig ud af bilen. I baggrunden ses et udsnit af de 3000 tilskuere.

rådet, uden at fastlægge nogen beløbsramme, på mødet i maj gav en bemyndigelse til at træffe alle aftaler om arrangementet. Også i enighed.

Det er forståeligt, om mange – ja, vel de fleste – i Skive byråd græmmer sig over, at man ikke tænkte sig bedre om. Men alle 21 byrådsmedlemmer har sagt A, og så må de også sige B. En dumhed kan alle begå, og at smygge sig udenom den fælles tillid, der var vist arrangørerne, var sølle.

Det er på denne baggrund, det må betegnes som usselt, at to eller tre af byrådets medlemmer har sendt afbud. De skulle have tænkt før, stået ved deres dumhed og så taget et opgør bagefter. For hvad er konsekvensen, om flere sender afbud? Den, at man risikerer, at der den 16. august er en borgmester, et par kommunale tjenestemænd og en nyudnævnt æresborger til at være sammen med indbudte fra nabokommunerne, amt, indenrigsministerium og fra Norge og Sverige. Pinligt for Skive.

Afbuddemonstrationen er pinlig for de pågældende. Derimod er det helt i orden, at nogle lader utilfredsheden få fornøjeligt udtryk gennem en alternativ fest. Og en demonstration foran hotellet er en klar lovlig protestaktion.

Når hverdagen igen melder sig er der i hvert fald to ting, man må forvente:

1. At kommunalbestyrelsen forstår, hvor udbredt en uvilje, der er imod alt, hvad der kan kaldes overforbrug af offentlige midler. Den er sund og må ikke glemmes eller sættes i bås med den smålighed, der altid vil trives.

2. At den interesse, der ikke mindst i breve fra læserne er vist denne sag, vil være til stede også når andre dispositioner træffes. Allerhelst før de træffes. Det gælder såvel sager i størrelsesordenen 70.000 kr., mindre beløb og ikke mindst de millionbeløb, der træffes beslutning om under en lidt trist uopmærksomhed. Det gælder både kommunale indtægter og udgifter, sluttede Hans Larsen.

Skive politi skønner, at der var samlet omkring 3000 nysgerrige udenfor Hotel Hilltop, da Skive bys officielle gæster ankom til festmiddag på Hotel Hilltop. Der var anmeldt to demonstrationer, som tilsammen talte et par hundrede personer. Den ene demonstration var anmeldt af en mand fra Fly og den anden af en folkepensionist i Skive. Til at holde styr på demonstranterne var Skive politi assisteret af tolv mand fra Århus, så ialt 26 politifolk, heraf nogle med hunde, sørgede for ro og orden. Tre unge mænd blev anholdt, men de fik lov at gå hjem ved midnatstid, og der er ikke givet bøder i forbindelse hermed, oplyser politiet.

Sådan så der ud i Hilltops store sal, da byens gæster var kommet til bords efter den varme modtagelse fra demonstranterne udenfor hotellet.

De sidste timer før festmiddagen skulle begynde, var hotellet under observation af politiet, der blandt andet modtog en anonym opringning om, at hotellet ville blive sprængt i luften. Det kom ikke så vidt.

Aftenen forud – søndag den 15. august – var der folkefest på parkeringspladsen ved Torvegade og i gågaden Nørregade. Her var omkring 3000–4000 deltagere i aftenens løb. Her var flere orkestre, der spillede, der var solistoptræden og et afsluttende festfyrværkeri. Denne fest forløb godt i enhver henseende, og her var ingen demonstranter.

Folkefesten i Skive på jubilæumsdagen søndag den 15. august 1976

Borgmester Peter Kjærgaard holdt festtalen ved folkefesten i Skive søndag aften den 15. august – på selve jubilæumsdagen. Peter Kjærgaard sagde:

– På Skive byråds vegne vil jeg gerne byde Dem alle hjertelig velkommen til dette arrangement, der er med til at markere Skives 650 års købstad-jubilæum.

I dag er selve 650 års-dagen for udstedelsen af det brev, der gav Skive købstadsrettigheder, hvilket dengang betød enormt for et bysamfund.

I dag er den slags privilegier heldigvis uden betydning, men alligevel har vi i byrådet fundet, at 1976 burde fejres som jubilæumsår – ikke alene på eller omkring selve dagen, men ved en række arrangementer i løbet af hele året, som så mange som muligt kunne have glæde af.

Det er vel almindeligt, at man ved et jubilæum af enhver art ligesom stopper op og skuer tilbage. Det gjorde man ved 600 års jubilæet i 1926, og det har man formentlig også gjort før da. For et samfund i fremskridt vil et sådant tilbageblik altid indeholde en lovprisning af den udvikling, der er sket i den betragtede periode. Dette passer også på situationen i dag.

Men den udviklingslinie, der går tilbage til 1926, har jo ikke været ganske lige. Vi har oplevet 20'erne og 30'erne med depression, arbejdsløshed og fattigdom, 40'erne med den ulykkelige krig og efterkrigsproblemer med rationeringer og andre restriktioner, 50'erne med en spirende optimisme, de glade 60'ere med den nærmest eksplosionsagtige udvikling,

Folkefesten den 15. august om aftenen. Her er det sangkoret Crescendo der synger Svend Ryttergaards Skivesang.

hvor næsten alt lykkedes, og nu 70'erne, hvor udviklingen igen ligesom er faldet ind i et roligere leje.

Rent fysisk har denne udvikling bevirket, at byen er blevet større, kommunen er blevet større, men dog heldigvis ikke større, end at vi har let adgang til den frie natur.

Med den kraftige udvikling i de seneste 50 år er også fulgt en betydelig velstandstigning for byens borgere. Medens man i 20'erne kæmpede mod dårlige og usunde boliger med

deraf følgende sygdomme, ser vi i dag nye, moderne lejligheder og huse skyde op og en modernisering og istandsættelse af de gamle boliger.

Og mens man i efterkrigstiden og op i 50'erne måtte sætte meget ind på et område som f.eks. skolebespisning og offentlige leverancer af mælk til skolebørn, går indsatsen i dag overfor de samme børn på hygiejniske spørgsmål, ikke mindst tandpleje.

Aldersrenten til vore ældre medborgere er afløst af pensioner og et udbygget omsorgsarbejde med tilbud om beskæftigelse til de ældre, der er bygget nye og foretaget udvidelse af bestående ældrepleje samt gennemført en omfattende hjemmehjælp.

Til børn og unge er der i dag tilbud om fritidsaktiviteter som aldrig før, og mens i 20'erne kun et fåtal af unge, der forlod skolerne, blev optaget på højere læreanstalter, kæmper vi i dag for at skaffe tilstrækkelig mange uddannelsescentre til de mange, der nu har mulighed for at opnå en højere uddannelse.

Disse ting er nævnt blot som eksempler på den velstandsudvikling, der har været, siden byen sidst holdt jubilæum.

Det er klart, at sådan en udvikling ikke er problemfri. Jeg skal ikke remse disse problemer op her, men dog nævne, at det vel desværre er en bagside ved medaillen, at jo større bysamfund er, desto mindre kommer borgerne hinanden ved i dette bysamfund. Lad os håbe, at Skive ikke bliver større, end at vi også kommer hinanden ved. Jeg har haft den glæde gang på gang at konstatere, at nye tilflyttere til Skive meget hurtigt falder til i byen, og det synes jeg tjener skibonitterne til ære.

En by er imidlertid ikke nok i sig selv. Den må have et godt opland, vi kan godt sige et godt handelsopland, og oplandet må have let til at komme til en god handelsby. I Salling og Fjends har Skive et godt opland, og vi lægger vægt på at medtage oplandet, når vi udadtil betegner Skive som Skive-egnen. Jeg håber, at også vore oplandsbeboere har haft glæde af dette jubilæumsår, og jeg håber, at vi fremover

kan udbygge det samarbejde, der allerede er indledt mellem Skive og de omliggende kommuner, sagde Peter Kjærgaard.

Sangkoret Crescendo sang faktor Sv. Ryttergaards Skive-sang, som musikdirektør Leo Nielsen, Holstebro, tidl. Skive, har skrevet melodien til.

Skive-sangen

Om det skønne Sallingland
kranser sig det salte vand,
og i bunden af vor fjord
ligger byen, hvor vi bor.
Sangen gør os glad og fri,
kammerater – det er vi,
og Crescendo skal der stå,
Skive by ved Karup å.

I den rette sangerånd
øver vi vort stemmebånd,
munter bas og lys tenor,
harmonien i et kor.
Sangen gør os glad og fri,
kammerater – det er vi,
og Crescendo skal der stå,
Skive by ved Karup å.

Vi kan stemme kraftigt i
på en lystig melodi,
mens vi dæmper tonens klang
til den stille aftensang.
Sangen gør os glad og fri,
kammerater – det er vi,
og Crescendo skal der stå,
Skive by ved Karup å.

Woldhardt Madsen æresborger i Skive

Ved festmiddagen på Hotel Hilltop talte borgmester Peter Kjærgaard for Skive by som 650 års jubilar og for fhv. borgmester Woldhardt Madsen som nyudnævnt æresborger i Skive. – Peter Kjærgaard sagde:

– Alle vil være bekendt med, at vi i dag fejrer to begivenheder: 650 års jubilæum og udnævnelsen af Woldhardt Madsen til æresborger i Skive.

Om hvad der er passeret, siden Valdemar den Tredie i 1326 med barnlig hånd satte sin signatur på det brev, der gav Skive købstadsrettigheder, og frem til i dag, har historikere analyseret, og historikere vil fremover forsøge at analysere. Men må det være mig tilladt ved denne lejlighed som ikke-historiker at trække enkelte ting frem, som netop i dag falder mig naturligt at holde fast på som noget væsentligt for den udvikling, Skive by har været inde i, om ikke de sidste 650 år, så dog det seneste kvarte århundrede.

Den udvikling, der generelt set er sket i efterkrigstidens Danmark, mærkes naturligvis overalt i landet og i alle landets byer. Vi har her i Skive en fornemmelse af, at vi måske har høstet lidt større fordel af denne udvikling end så mange andre byer, dels ved egen indsats og dels ved, at heldet har tilsmilet os. Lad os da i hvert fald have lov at tro, det er sådan, og lad så de byer, der herved føler sig forbigået, vende tilbage til dette, men ved en senere lejlighed.

Når vi har været i stand til at udnytte de glade 60'ere til

Borgmester Peter Kjærgaard holder festtalen for byens nyudnævnte æresborger, Woldhardt Madsen. Fra venstre: Doris Madsen, Woldh. Madsen, Dagmar Kjærgaard og Peter Kjærgaard.

Borgmester Peter Kjærgaard holder festtalen ved folkefesten søndag aften den 15. august 1976 – 650 års jubilæumsdagen.

gunst for byen, skyldes det jo ikke mindst det forarbejde, et klartseende byråd med Woldhardt Madsen i spidsen udførte i slutningen af 40'erne og i 50'erne for at få vore trafikforbindelser med omverdenen ændret totalt for herved dels at skaffe bedre trafikforbindelser og dels at skabe plads for en fremtidig udvikling, hvor dette dengang ikke syntes muligt.

Banegårdsflytningen, som jo var resultatet af denne indsats, medførte et opfølgingsarbejde af ikke ubetydeligt omfang, men som nu er resulteret i, at Skive fysisk er en harmonisk by med mulighed for udvikling efter det behov, der måtte være i fremtiden.

Der blev skabt mulighed for nye industrier, som kom udefra, og byen måtte på kort tid omstille sig fra at være en udpræget handels- og håndværkerby til også at være industriby. Skive blev efterhånden skoleby med uddannelsesmu-

ligheder, som i forhold til byens størrelse må siges at være endog meget store.

Trafikalt har byen også fået betydning. Beliggende ved den øst-vestgående jernbanelinie, som én af byerne langs hovedlandevej A 26, og som forbindelse mellem den nordlige del af Viborg amt og den sydlige del af Jylland er der rige muligheder for i fremtiden at bygge på Skive som trafikcentrum, i hvert fald i Viborg amt. Hertil kommer vort havneanlæg, og sidst, men ikke mindst, den flyveplads, der er blevet åbnet den 15. oktober 1975.

Revisionen af kommuneinddelingen og den nye amtsstruktur, der blev skabt i 1970, har gjort Skive til „smørklatten“ i amtet, det er en opfattelse, vi selv har haft, og som vi har indtrykket af, også bliver mere og mere udbredt ude omkring.

Vi har igennem de senere år lagt vægt på, at en kommune ikke er nok i sig selv. Vi er derfor på en række områder gået i samarbejde med vore nabokommuner og på forskellig måde søgt at optræde fælles med disse udadtil, nemlig som Skive-

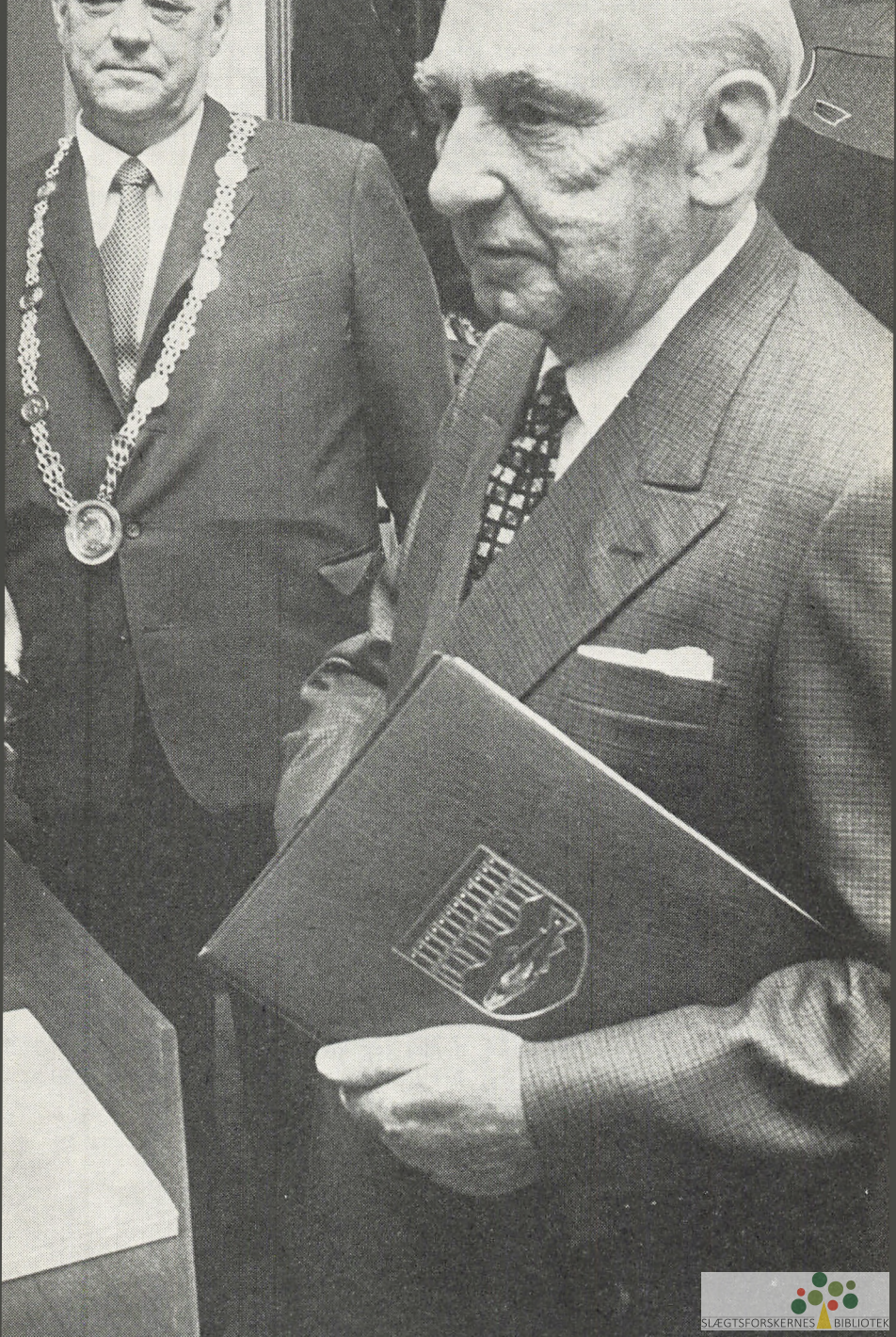
egnens kommuner. Vi finder, det har været et frugtbart samarbejde og håber, at det kan fortsætte og udvikles fremover. I de sidste ca. 25 år har vi endvidere haft et samarbejde med de såkaldt mellemfede købstæder i Jylland, og også dette samarbejde har vi haft et godt udbytte af, og jeg håber også, at dette samarbejde kan fortsætte til gavn for samtlige fem kommuner.

Med det i erindring, jeg netop har sagt om vor tro på Skives muligheder, vil man forstå, at vi ser Skives fremtid i møde med sindsro og fortrøstningsfuldhed.

Deri ligger dog ikke, at det absolut vil være en lykke for Skive at ekspandere så voldsomt, som der var tendenser til i 60'erne. Skive er en mindre eller mellemstor provinsby med den hygge og det sammenhold, dette kan medføre, og vi ønsker ikke at sætte denne miljømæssige værdi over styr ved en for eksplosionsagtig udvikling af byen. Vi er og vil fortsat gerne være begunstiget af at være omgivet af en så afvekslende natur, som tilfældet er. Fra øst møder man Skive med fjorden som forgrund, fra syd med heden, og fra vest og nord med det afvekslende, bakkede agerland.

Når vi har valgt at lade jubilæet strække sig over hele året 1976 og lade forskellige arrangementer i løbet af året markere købstadjubilæet, er det klart, at mange af byens borgere har måttet involveres i dette arbejde. Vi valgte at lade byens foreninger og organisationer vælge medlemmer til en jubilæumskomitee for herved at få en så bred repræsentation som mulig i forbindelse med det arbejde, der skulle udføres. Jeg vil gerne ved denne lejlighed på byrådets vegne rette en tak til jubilæumskomiteens medlemmer for det arbejde, der er udført, og jeg beder om, at denne tak også viderebringes til de foreninger, komiteens medlemmer repræsenterer. Jeg ved, at der af komiteens medlemmer har været ofret mange timer på

Jubilæumsårets største begivenhed: Borgmester Peter Kjærgaard har netop udnævnt fhv. borgmester Woldhardt Madsen til æresborger.

tilrettelæggelsen af jubilæumsåret, og jeg ved også, at komiteen har haft en særdeles værdifuld støtte i det sekretariat, som byrådet har stillet til rådighed, og jeg vil også gerne takke komiteens sekretariat for det dygtige styringsmæssige arbejde, der er præsteret.

Et enigt byråd har fundet det naturligt, at Skives købstad-jubilæum også burde markeres ved at udnævne Skives borgmester igennem 31 år, Woldhardt Madsen, til æresborger i Skive. Vi har i formiddag haft lejlighed til at hylde dig, Woldhardt, ved det ekstraordinære byrådsmøde, hvor du fik overrakt æresborgerbrevet, men festen i aften er også en hyldest til dig.

Når du er udnævnt til æresborger, skal det ses som et udtryk for byens taknemmelighed for den indsats, du har ydet igennem de 38 år, du var medlem af byrådet, og ikke mindst gennem de 31 år (indtil 1967), du var byens førstemand. Med den indsats, du har ydet igennem disse mange år, har byen grund til at være stolt af dig, og selvom vi ved tidligere lejligheder har markeret dette, er æresbevisningen et udtryk for, at du og din indsats absolut ikke er glemt.

At du skulle nå en fremtrædende post i det offentlige liv, var vel egentlig forudbestemt allerede i dine helt unge år, for det var den almindelige opfattelse dengang, at hvis der var skub i en arbejdersøn, måtte han blive enten trykker eller typograf. At der også virkelig var skub i dig, fik vi jo beviset for senere.

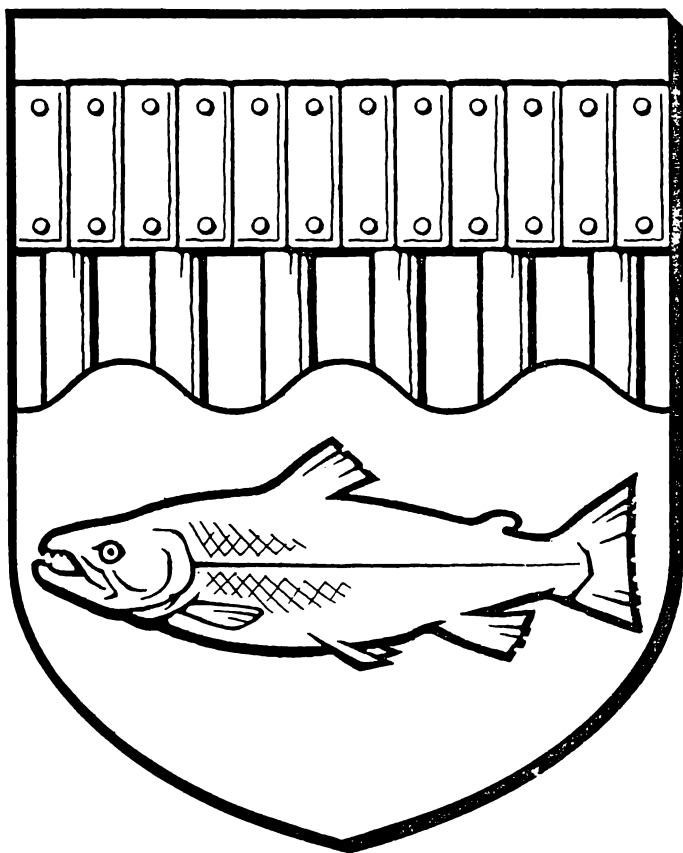
På trods af lokkende tilbud udefra forblev du først og fremmest skibonit, og i dag er altså skibonit nr. 1.

I det æresborgerbrev, du har modtaget i dag, er optrykt Jeppe Aakjærs: „Der dukker af disen min fædrene jord“. Det er ikke tilfældig valgt, og for nylig har du jo selv citeret nogle linier fra 4. vers: „Hvad var vel i verden det fattige liv med al dets fortærende tant, om ikke en plet med en dal og lidt siv vort hjerte i skælvinger bandt . . .“ Når netop du citerede disse linier, mener jeg, det er en bekræftelse på, at du befinder dig godt her i Skive i dit otium og selv har nydt at lægge dine kræfter i arbejdet for Skive.

Må jeg med disse ord slutte med at udtrykke det ønske for Skive, at det fremover for vi skibonitter må lykkes i fællesskab at danne sådanne rammer for vor by, at den fortsat er god at være borger i, sluttede Peter Kjærgaard.

Skive fik et nyt byvåben

I det ekstraordinære byrådsmøde mandag formiddag den 16. august var der to sager på dagsordenen. Ud-nævnelsen af fhv. borgmester Woldhardt Madsen som æresborger og præsentation af nyt byvåben.

– Det motiv, der findes i Skives ældgamle segl, nemlig fisken, åen og broen, er i forskellige udgaver brugt som bomærke, våben, brevhoved o.s.v. Skive kommune har imidlertid aldrig haft et officielt anerkendt byvåben.

Skive byråd har fundet det rigtigt i dette jubilæumsår at søge det skjold, vi hidtil har anvendt, godkendt som Skives byvåben, sagde borgmester Peter Kjærgaard.

En sådan anerkendelse får man imidlertid ikke sådan uden videre. Vi er, siden vi søgte kontakt med indenrigsministeriet, blevet belært om de mange heraldiske regler der findes om by- og kommunevåben. Der gælder således helt specielle regler for, hvorledes dyr må anbringes på et sådant våben, og vi har derfor måttet finde os i, at den fisk, der i mange år har svømmet mod højre, nu må lægge kursen om og svømme venstre ud af våbnet.

Efter forhandlinger med statens heraldiske konsulent har byrådet nu vedtaget, at det våben jeg skal vise om lidt, fremover skal anvendes som Skive kommunes byvåben, og vi har ligeledes opnået indenrigsministeriets godkendelse af våbnet, som ligeledes er patenteret.

Gaver — til Skive by

Skive by modtog en række gaver og hilsener i anledning af købstadsjubilæet den 15. august. — Gavelisten så således ud:

Doris og Woldhardt Madsen ..	1 blomsterkurv
Sammenslutningen af arbejdsgivere i Skive	1 blomsterkurv
Tømrernes Andelsselskab	1 blomsterkurv
Kommunernes Revisionsafdeling, København	1 blomsterkurv
Malermester Oluf W. Hansen ..	1 blomsterkurv
Kommuneforeningen i Viborg amt	1 blomsterkurv
EBM og A & G, Skive	1 sammenplantning
Brårup Maskinfabrik	1 sammenplantning
Ove Hove, København	1 sammenplantning
Gert Møllers eftf., Skive	1 sammenplantning
Skive og Salling Købmandsforening	1 sammenplantning
Skive Andelsslagteri	Dekoration m. 2 figurer i kgl. porcelæn
Isenkræmmer Ladefogeds eftf. .	Figur i stentøj „Hare“
Isenkræmmer J. Saustrup Christensen	Skive jubilæumsplatte
Struer kommune	1 tinkrus
Loge nr. 42, Erik Holst	1 buket
1. & 2. Sct. Georgs Gilde i Skive	1 buket
Foreningen Norden, Skive afd. .	1 vase m. dekoration
Arkitektfa. Erling Vind	1 fl. portvin + gavekort på et projekt til forskønnelse af byen
Kirsten og Martin Jensen, fhv. postmester, Skive	1 post-jubilæumsplatte
Edith og Ove Andersen, Skive	1 buket
Kongsvinger kommune, Norge .	1 håndvævet vægtæppe
Silkeborg, Viborg, Herning og Holstebro byråd	3.000 kr.
Børnehjælpsdagene i Skive ...	125.000 kr.
Kommunernes Landsforening, Kommunernes Revisionsafdeling, Kommunernes gens. Forsikringsforening, Kommunernes Pensionsforsikring	2.000 kr.
De 8 pengeinstitutter i Skive ..	50.000 kr.
Skive-Bladet	Forsiden af Skive Venstreblad for 16. aug. 1926 — indrammet
Vestre Kaffe-risteri	1 maleri af Hans Schmidt
Skive Postkontor	1 keramikfad

Skive Håndværker- og Industri-forening	500 kr.
Schades Papir A/S	1 blomsterdekoration m. 1 fl. Krabask
Skive tekniske Skole	500 kr.
Arvika kommune	1 håndvævet vægtæppe
Skive Idrætscenter A/S	1 blomsterdekoration i keramik-skål
Nørrejske Artilleriregiment ..	24 cognacglas m. byvåben i 2 udskårne træesker
Metallic A/S	Jubilæumslegat på 10.000 kr.
Skiveegnens Erhvervsråd	1 blomsterkurv
Vilh. Jung, København	1 samling gamle dokumenter om Skive
Ove Arkil A/S	1 fad – kgl. keramik
Morsø kommune	2 kgl. porcelænsfigurer (kalven vandes – hyrdedreng)
Skive Distriktstoldkammer	1 blomsterdekoration
DSB, driftsområde Holstebro ..	1 kuffert, 1 brevpresse, 1 gavekort på 1 weekend-ophold for 2 personer i København
Forbundet for off. ansatte, DKA, Skive afd.	300 kr.
SF i Skive	1 skulptur – „Gabestok“
Viborg amtsråd	1 maleri af Mølgaard Andersen
Skive Skytteforening, Skive Skyttecenter	1 blomsterdekoration
Forsvarsbrødrene, Skive afd. ..	1 blomst i vase
Skive Folkeblad	500 kr. til et træ
Mimmi Jensen, Inge og Tonni Nygaard Jensen	1 buket
Salling Landboforening	1 buket
Udenrigsminister K. B. Andersen	1 dirigenthammer, krystal
Malermester H. Vernegreen ..	100 kr.
Skive kommunes sportsforening	1 buket
Landinspektørfa. K. Balling Engelsen	1 buket
Murermester Mortensen & søn .	1 sammenplantning
Danske Slagtermestres Landsforening v. revisor Stenz	1 blomsterdekoration
Skiveegnens Mejeriselskab	1 blomsterkurv
Skive Handelsstandsforening ..	1.000 kr.
Skive-Centret	1.000 kr.
Personaleorganisationerne v. Skive kommune	3.500 kr.
Bergljot Haugaard, fhv. sundhedsp. Anna Nielsen .	1 blomstergren

Jubilæumskomiteen	1 fisk i akvarium
Venstrevælgerforeningerne i Skive kommunue	1 blomsterkurv
Fa. Chr. Hendriksen & Søn A/S FO, Skive	1.000 kr. 1 film fra Fagenes Fest 1976
Dir. Svend Holst, Næstved	1.000 kr.
Skiveegnens Turistforening	1 telegram
Dir. Holger Stjernholm m. familie, Göteborg	1 telegram
Socialdemokratisk Forening, Skive	1 telegram
AOF, Skive	1 telegram
Ejnar Sigaard, Kjeldbjerg	1 telegram
Sv. Haugaard, MF, Skive	brev
Skive Pigegarde	1 telegram
Brdr. Brøndum A/S	1 gavekort til pendel el. lign.
Ole Bagge, Reklamebureau	500 kr.
Det danske Spejderkorps, Skivegruppen	1 telegram
Henry Aakjær, Bakkedraget, Skive	2 billeder fra det gamle Skive
Rigsforeningen til Gigtens Bekæmpelse	1 telegram
SIK	1 buket
Skive Idræts-Forbund	1 sammenplantning
Sangkoret Crescendo	1 blomsterdekoration
B & O A/S, Skive	1 Beomaster 6000 m. 4 højttalere
Dommer O. Østergaard-Nielsen, Skive	1 buket
Familien Nordam, Skive	1 telegram
Skive Tekstilhandlerforening ..	500 kr.
Århus byråd	1 keramikfad
Simonsens buslinier	1 fl. cognac
Anna og Poul Gantriis	1 fl. jubilæumsakvavit
Politimester H. Cortsen og frue	1 buket
Fa. Albers Elektro	1 vase m. dekoration
Advokatfa. Pagter, Thisted og Andsager	1.000 kr.
Brøndum & Nielsen A/S	1 askebæger
Brøndum & Nielsen A/S	1 lyststage
Kapelmester Poul Poulsen	1 gæstebog
Fa. Knud Østergaard A/S	500 kr.
Skive Håndboldklub	1 sammenplantning
Sallingsund, Sundsøre, Spøttrup og Fjends kommuner	1 keramikrelief
Venskabsbyen Christianshåb ..	kopi af grønlandsk hytte og fangstredskaber

REGNSKAB FOR 1975–1976

Indtægter:

Tilskud	7.450,00
Salling Bank	1.500,00
Skive Sparekasse	200,00
Skive Folkeblad	200,00
Afholdsfonden	500,00
Provinsbanken	300,00
Handelsbanken	250,00
Kulturministeriet	1.500,00
Skive Kommune	3.000,00
Salg af 1976 årbøger	12.745,40
Salg af ældre årgange af årbogen	1.275,00
Renter	170,84
Indtægter ialt	21.641,24
Kassebeholdning 1.7. 1975	6.223,93
	27.865,17
Balance pr. 1.7. 1976	27.865,17

Udgifter:

Trykning af 1976 årbogen	15.185,75
Kontingenter	981,06
Forsendelsesomkostninger	291,14
Bestyrelsesmøder	76,00
Historisk Vandring – august 1975	261,00
Udgifter til foredragsholdere m.m.	590,52
Udgifter ialt	17.385,47
Kassebeholdning 1.7. 1976	10.479,70
	27.865,17
Balance pr. 1.7. 1976	27.685,17

Skive, den 26. juli 1976.

Helge Stavnsbjerg

Kasserer

Gunnar Pedersen

Revisor

Vald. Overgaard

Revisor

NAVNEREGISTER

Tallene henviser til sidetal

A

Abrahamsen, hovedbestyrelses-
medlem DAF 16.
Abrahamsen, P., mekaniker 29.
Adamsen, Sørine 40, 43.
Andersen, maskinmester 14.
Andersen, støbemester 26.
Andersen, A. 12.
Andersen, A. K. 8.
Andersen, Alf 21.
Andersen, Anders 112.
Andersen, Andreas 75.
Andersen, Carl 24.
Andersen, Christian 14.
Andersen, Frode 43.
Andersen, Kresten 18.
Andersen, Marinus 14.
Andersen, Møller O. 81.
Andersen, Nina 38.
Andersen, Nørlem 115.
Andersen, Peter 10.

B

Baadsgaard, Elna 40, 42, 43, 44.
Baden, von, bibliotekar 82.
Bang, fru 28.
Bay, P. Fredenhen 16.
Bech, Aslang 114.
Becher, P., overlærer 93.
Beckmann, Adda 54, 55.
Bedsted, støberiet 24.
Behrmann, affaldskusk 10.
Berg, Hakon 97, 98.
Birke, oberstløjtnant 69.
Bjerre 98.
Borstrøm, andelsslagteriet 14.
Boylesen, Mathilde, „Rø'e Nies“
65, 66.

Brammer, Otto 65.
Breinholt, andelsslagteriet 14.
Bresemann, borgmester 69.
Brunsgaard, arbejder 16.
Brunsgaard, Ane 36, 37, 38, 44.
Brøndum, gasmester 29.
Buchholtz, Johannes 82.
Buhl, Orla 98.
Bukh, Niels 105.

C

Carlsen, Louise 40.
Christensen, fedtsmelter 10, 14.
Christensen, støberiet 24.
Christensen, Agnes 40, 49.
Christensen, A. P. 12.
Christensen, Jacob 10, 14.
Christensen, L., grovsmed 29.
Christensen, Ole 14.
Christensen, Søren 14.
Clausen, dyrlæge 14.

D

Dahl, arbejdsmand 18.
Dahl, bager 63.
Dahl, Christian, farver 74.
Dalsgård, Christian 101.
Dam, Bertel 10.
Damgaard, Magnus 8, 14.
Douglas, captain 92.
Dige, købmand 62.
Dreier, Karl 18.

E

Eggertsen, Jens 14.
Erichsen, skomagere 62.
Eskesen, Eske 72.

Espersen, Esper 14.
Essen, von, gasværksbestyrer 12.

F

Falkner, kontrollør 14.
Fibæk, fru, ægpakkerske 42.
Find, Ludvig 78.
Fischer, fru 88.
Frandsen, støberiet 24.
Frandsen, madam, 62, 63.
Frandsen, Niels 62.

G

Gloerfelt-Tarp, Kirsten 38.
Grover, sergent 116.
Grundtvig, N. F. S. 101, 102.
Grøn, Howard 77.

H

Haldborg, S. 24.
Hansen, bødker 10, 14.
Hansen, Anton 10.
Hansen, Carl 69, 73, 74, 75.
Hansen, H. M. 10.
Hansen, H. P. 75.
Hansen, Johannes 14.
Hansen, Laurids, brugsuddeler
19.
Rosling-Hansen, overlæge 78, 79,
111.
Hansen, Th. 24.
Hartmann, Valdemar 14, 16.
Hasselriis, skoleinspektør 82.
Hedtoft, Kirstine 43.
Hendil, Leif 100, 101.
Henriksen, H., gasværksarbejder
12.
Hjaller, M. A. 62.
Hitler, Adolf 114, 115.
Husted, Christian Sørensen 14.
Høirup, Christian 99.

I

Iversen, bogholder 14.
Iversen, typograf 21.
Iversen, J. H., grovsmed 29.
Iversen, T. H. 24.

J

Jacobsen, støberiet 10.
Jakobsen, Mette 43.
Jebjerg, Kræn 62.
Jensen, fru, Allégade 28.
Jensen, maler 24.
Jensen, slagtermester 14.
Jensen, Aja 40.
Jensen, Andreas 14.
Jensen, Ane 28.
Jensen, Anton 10.
Jensen, Christian, støberiet 24.
Jensen, Christian, andels-
slagteriet 10.
Jensen, Fanny 48, 49, 51.
Jensen, G., enkefru 28.
Jensen, Jens, borgmester 69.
Jensen, Jens, købmand 28.
Jensen, Jens P. 24.
Jensen, Kirsten 28.
Jensen, L. V., maler 28.
Jensen, Møller 50.
Jensen, Simon 8.
Jeppesen, A., støberiet 24.
Jeppesen, Andr., støberiet 24.
Jespersen, Anton 76, 77, 113.
Jespersen, Otto 77, 85.
Jepsen, bager 28.
Johansen, andelsslagteriet 10.
Johansen, Johannes 14.
Johansen, Valdemar 76.
Jørgensen, postmester 51, 52.
Jørgensen, Andrea 36, 37.
Jørgensen, Jens 14.
Jørgensen, Karl 51, 52.
Jørgensen, Lilly 42.
Jørgensen, M., Koopmanns
slagteri 8.
Jørgensen, S. P., Koopmanns
slagteri 8.

K

Kamp, kredslæge 55.
Kielgast, F., købmand 75.
Kjems, Astrid 72.
Kjems, Dorthea 68.
Kjems, Frode 76.
Kjems, Helge 111, 112, 114.

Kjems, Hjalmar 21, 68, 70, 79,
80, 101, 110, 113.
Kjems, Rud 106, 118.
Kjær, bagermester 28.
Kjærgaard, Peter 120, 130, 133,
134, 135, 136, 138, 139, 141.
Klastrup, dyrlæge 80.
Knabbe, andelsslagteriet 10.
Knudsen, P., andelsslagteriet 10.
Knudsen, P. V., andelsslagteriet
14.
Koch, Lauge 100, 101.
Kold, Christian 102.
Kroer, kommunebogholder 68.
Kruse, direktør 48.
Kühl, Helga 35, 37, 38, 56, 58.

L

Labri, professor 64, 65.
Larsen, Hans, redaktør 126, 128.
Larsen, M. A. (Malle) 20.
Larsen, Thøger 84, 95, 96, 97,
98, 99, 122.
Lassen, kusk 8.
Lauritsen, Frederik 14.
Laursen, Aage Holck 118.
Laursen, Fr., støberiet 24.
Laursen, Jens 24.
Laursen, Laurids 14.
Laursen, Oda 42.
Laursen Villekol 14.
Leding, tandlæge 110.
Lund, Ejnar 42.

M

Madsen, mekaniker 29.
Madsen, redaktør 95, 99.
Madsen, Anton, fyrbøder 10, 14.
Madsen, Henry 75.
Madsen, J., arbejder 16.
Madsen, Johannes (Jebjerg) 12.
Madsen, Orla 124.
Madsen, Woldhardt 40, 48, 50,
56, 58, 134, 135, 136, 138,
139, 140.
Malberg, Henrik 100.
Malling, Eva 114.
Marcussen, Mille 24.

Mauridsen, lærer 85.
Mehlsen, kontorist 14.
Michelsen, Annine 82.
Mikkelsen, gasværksarbejder 12.
Mikkelsen, købmand 28.
Mogensen, Elna 56.
Mogensen, J., støberiet 24.
Mogensen, Jens 24.
Morin, Peter 14.
Mortensen, Johannes 10.
Mortensen, Rigmor 42.
Morville, skovrider 84.
Müller, J. P. 105.
Møllenberg, maskinmester 10.

N

Nielsen, bogholder/direktør 10,
14.
Nielsen, støberiet 24.
Nielsen, Anders, træhandler 64.
Nielsen, Camilla 72, 73.
Nielsen, Christian 10.
Nielsen, Fr., arbejder 16.
Nielsen, Gerda 71, 72, 73, 74,
113.
Nielsen, Gerhard 18.
Nielsen, Kathrine 43.
Nielsen Leo 133.
Nielsen Margrethe 40, 43, 52,
53, 56.
Nielsen, Marie 47.
Nielsen, Michael 71, 75, 76.
Nielsen, Niels A. 60.
Nielsen, N. C., hovedbestyrel-
sesmedlem (HK) 23.
Nielsen, Niels Chr. 53.
Nielsen, Søren, støberiet 24.
Nielsen, Åge, overlæge 112.
Nissen, Richard 83.

O

Olsen, Christian 16.
Olsen, Kaastrup 28.
Olsen, Thomas 14.

P

Pedersen, slagtermester 8.
Pedersen, Dagmar 40, 51.

Pedersen, Esther Malling 114.
Pedersen, Hans 14.
Pedersen, Henry 24.
Pedersen, Karl 24.
Pedersen, M., støberiet 24.
Pedersen, Marie 40, 48, 56.
Pedersen, Niels 63, 67.
Pedersen, P. 12.
Pedersen, Sigfred 89.
Pedersen, Thomas Tønding 10.
Pedersen, Thora 42.
Pedersen, Tue Malling 114.
Petersen, Fr., bankdirektør 95.
Petersen, kasserer 10, 14.
Petersen, C., Nørreallé 28.
Petersen, Ivar 74.
Petersen, Martin 8.
Pharsen, Marinus 14.
Pio, Sylvia 56.
Pontoppidan, Henrik 96.
Poulsen, Ellen 40, 42.
Priess, direktør 50, 52.

R

Ramsgaard, Chr. 113.
Rasmussen, støberiet 24.
Rasmussen, C., typograf 21.
Rasmussen, Kirsten 48, 49.
Rasmussen, Peter 40.
Rasmussen, Petersen (Samsø) 14.
Rasmussen, Sigrid 42.
Ravn, arbejdsmand 12.
Refsgaard, gasværksarbejder 12.
Roberts, Cecil, journalist 92.
Rode, Ove 70.
Ryttergaard, Svend 133.
Rønning, professor 94.

S

Sabroe, Peter 71.
Sabroe, Thyra 72, 73.
Sandberg, gasværksarbejder 12.
Schack, lensgreve 96.
Schade, fabrikant 82.
Schou, enkefru 28.
Schou, Julius 81, 83.
Schultz, gasværksarbejder 12.

Siboni, borgmester 71, 92.
Skeel, Chr. 113.
Smidth, Hans 101.
Stilling, frk. 110.
Stilling, smed 12.
Suurballe 64.
Sørensen, blikkenslager 24.
Sørensen, skoleinspektør 115.
Sørensen, Jens 14.
Sørensen, Karen 14.
Sørensen, Laust Peter 8, 14.

T

Tandrup, Odense Ægekspor 42.
Thomsen, garver 108.
Thorsen, Jens 24.
Thorstensen, Morten 14.
Thøgersen, P., arbejder 16.
Thøgersen, Jens, arbejder 16.
Tonissen, Søren 14.

U

Ustrup, Chr. 16.
Ustrup, Kathrine 37, 38, 40, 42,
48, 50, 56, 57, 58.

V

Vesterager, politiker 97.
Vestergaard, købmand 28.
Villadsen, Christian 14.
Villadsen, P., støberiet 24.
Vistisen, Christian 24.

W

Waldorf, kunstcyklist 64, 65.
Westergaard, P., arbejder 16.
Wiborg, Blom 24.
Wiinberg, Carl 38.

Y

Yde, generalkonsul 92, 93.

Aa

Aakjær, Jeppe 59, 84, 85, 100,
140.
Aakjær, Kathrine 60, 61.
Aakjær, Kirsten 59, 67.

INDHOLD

<i>Helge Stavnsbjerg: Understøttelsesforening bliver til fagforening</i>	5–34
<i>Helge Stavnsbjerg: Arbejderkvinderne blev først organiseret i 1937</i>	35–58
<i>Kirsten Aakjær: Landsbybørn og markedsdag</i>	59–67
<i>Hjalmar Kjems' erindringer. Andet og sidste afsnit</i>	68–119
<i>Karen Strøm Hansen: Skive købstads 650 års jubilæum</i>	120–143
<i>Gaver til Skive by</i>	144–145

HISTORISK SAMFUNDS BESTYRELSE:

Pastor Johannes Bang, Østertorv 4, Skive (formand).
Fhv. førstelærer K. Enna Jensen, Samsøgade 8, Skive.
Arkivar Svend Mortensen, Norgårdsvej 6, Skive.
Forfatteren Kirsten Aakjær, Skovvænget 6, Skive.
Bibliotekar Carl Langholtz, Biblioteket, Skive.
Lærer Rud Kjems, Balling.
Journalist Karen Strøm Hansen, Skive.
Studielektor Helge Stavnsbjerg, Lindevænget 44, Skive (kasserer).
Revisorer: direktør Gunnar Pedersen, Skive Markfrøkontor,
og direktør Valdemar Overgaard, Dommerby.
Henvendelse i foreningsanliggender rettes til: Sv. Mortensen,
Norgårdsvej, Skive.

SKIVEBOGEN

Samfundets tillidsmænd i sognene i Salling og Fjends:

Hindborg Herred:

Dølby: W.U. Johannesen, Søndergade, Jebbjerg.

Hem: Kristen Clausen, Lundgaard, Hem.

Hindborg: Volmer Pedersen, Hindborg.

Hvidbjerg: Søren Nørgaard, Hvidbjerg.

Resen: Poul Tolstrup, Resen.

Skive landsogn: Jens Vester Kristensen, Skjoldborgvej, Skive.

Volling: Frederik Refsgaard, Ramsing.

Nørre Herred:

Breum-Grinderslev: Harald Knudsen, V. Breum.

Junget-Thorum: Jens Chr. Foged, Hinnerup.

Selde: K.E. Nielsen, Selde.

Harre Herred:

Fur: Magne Breiner Jensen.

Kirkeby: Aage Østergaard, Kirkeby.

Roslev: Hans Kr. Jepsen, Roslev.

Rødning Herred:-

Balling: Rud Kjems, Balling.

Håsum: Jakob Refsgaard Hansen, Ramsing.

Krejbjerg: Aage Dalgaard Mikkelsen, Krejbjerg.

Lem: Chr. E. Bjerre, Lem.

Ramsing: Gerhard Svenningsen, Ramsing.

Lihme: Hans Eriksen, Lihme.

Fjends Herred:

Feldingbjerg: Pinderup Sørensen, Højslev.

Ørum: Steen Bilstrup, Ørum.

Ørslevkloster: N. Baunhøj, Lund.